

ДЗЕЯЧЫ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА, РАБОТНІКІ КУЛЬТУРЫ! ВЫСОКА НЯСЦЕ СЦЯГ ПАРТЫЙНАСЦІ І НАРОДНАСЦІ САВЕЦКАГА МАСТАЦТВА! АДДАВАЙЦЕ СВОЙ ТАЛЕНТ І МАЙСТЭРСТВА СЛУЖЭННЮ НАРОДУ, СПРАВЕ КАМУНІЗМУ, СТВАРАЙЦЕ ТВОРЫ, ДАСТОЙНЫЯ НАШАЙ ВЯЛІКАЙ РАДЗІМЫ!

(З Заклікаў ЦК КПСС да 59-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі).

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 43 [2829]

Пятніца, 22 кастрычніка 1976 г.

Цана 8 кап.

ТВАРЫЦЬ ДЛЯ НАРОДА

VII З'ЕЗД
КАМПАЗИТАРАЎ БССР

У Мінску 21 кастрычніка пачаў работу VII з'езд кампазітараў Беларусі. Кароткім уступным словам яго адкрыў народны артыст рэспублікі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР А. В. Вагатыроў.

— У сур'ёзнай, дзелавой размове нам трэба будзе аб'ектыўна ацаніць нашы творчыя дасягненні за пяць гадоў, якія мінулі з часу папярэдняга з'езда, і намеціць шляхі далейшага развіцця беларускай музыкі, — сказаў ён. — Для нас, дзелячай мастацтва, вялікі гонар быць памочнікамі ленинскай партыі ў высакароднай справе пастаяннага духоўнага ўзбагачэння народа, фарміравання новай камуністычнай маралі, высокай грамадзянскасці і ідэйнай стойкасці.

Сярод гасцей з'езда — кампазітары і музыканты з Масквы, Ленінграда, пасланцы Украіны, Латвіі, Літвы, Малдавіі, Таджыкістана, Паўночнай Асеціі, Чувашыі і Татарыі. У рабоце форуму беларускіх музыкантаў удзельнічаюць таксама прадстаўнікі іншых творчых саюзаў, работнікі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый рэспублікі.

З вялікім натхненнем быў выбраны ганаровы прэзідыум з'езда ў саставе Палітбюро ЦК КПСС на чале з Генеральным сакратаром ЦК КПСС таварышам Л. І. Брэжневым.

У прэзідыум з'езда выбіраюцца другі сакратар ЦК Кампартыі Беларусі А. Н. Аксёнаў, сакратар ЦК КПБ А. А. Смірноў, намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Е. Лабанок, намеснік Старшыні Савета Міністраў рэспублікі Н. Л. Сняжкова, вядомыя беларускія кампазітары, госці з саюзных і аўтаномных рэспублік, кіраўнікі ідэалагічных

(Заканчэнне на стар. 2).

Народны артыст БССР, кампазітар Юрый Семянін з малядымі кампазітарамі Людмілай Шлег і Валерыем Івановым. Фота Ул. РПУКА.

У Цэнтральным Камітэце КПСС

Цэнтральны Камітэт КПСС прыняў пастанову «Аб рабоце з творчай моладдзю».

XXV з'езд КПСС, гаворыцца ў пастанове, адзначыў павышэнне творчай актыўнасці савецкай мастацкай інтэлігенцыі, у тым ліку моладзі. Сіламі маладых літаратараў, мастакоў, кампазітараў, работнікаў тэатра, кіно і тэлебачання за апошнія гады створаны творы, якія атрымалі грамадскае прызнанне. Творчая моладзь праяўляе жыццёва цікавасць да праблем сучаснасці, імкнецца вырашаць складаныя мастацкія задачы.

У пастанове адзначаецца, што партыйныя арганізацыі, камсамол, органы культуры і творчыя саюзы маюць станаўчы вопыт работы з маладымі кадрамі літаратуры і мастацтва. Сістэма навучання і выхавання, якая складалася цяпер, у асноўным забяспечвае прыток дастойнай змены ў сферу мастацкай культуры.

Разам з тым узростанне ролі літаратуры і мастацтва ў камуністычным будаўніцтве, задачы, пастаўленыя XXV з'ездам КПСС у галіне ідэалагічнай работы, патрабуюць далейшага ўзмацнення ўвагі партыйных, дзяржаўных і грамадскіх арганізацый да прафесійнага і ідэйнага выхавання творчай моладзі.

У рабоце з маладымі літаратарамі, кінематаграфістамі, мастакамі, кампазітарамі, артыстамі ўсё яшчэ ёсць сур'ёзныя недахопы. У некаторых мастацкіх ВНУ і вучылішчах не прымаюцца неабходныя меры да палепшэння навучальна-выхаваўчай работы, актыўнага фарміравання ў студэнтаў марксісцка-ленінскага светопгляду, глыбокага авалодання імі прафесійнальным майстэрствам, асваення вопыту айчынай і сусветнай культуры. Да выкладання спецыяльных прадметаў і грамадскіх дысцыплін недастаткова прыцягваюцца высокакваліфікаваныя педагогі, дзеячы навукі і культуры, здольныя весці абучэнне майстэрству ў арганічным адзінстве з выхаваннем высокай ідэйнай і маральнай якасцей, абуджаць грамадскую актыўнасць моладзі, садзейнічаюць станаўленню творчых індывідуальнасцей. Партыйныя, камсамольскія і грамадскія арганізацыі не заўсёды ў належнай ступені ўлічваюць спецыфіку навучальнай і выхавальнай работы ў мастацкіх ВНУ і вучылішчах. Матэрыяльная база некаторых навучальных устаноў знаходзіцца ў незадавальняючым стане.

У пастанове ўказваецца, што творчыя саюзы і органы культуры не праяўляюць неабходных клопатаў аб палепшэнні дзейнасці мастацкіх навучальных устаноў, аб прафесійнальным росце і занятасці выпускнікоў, не ўдзяляюць належнай увагі моладзі, якая не знаходзіцца ў саюзах. Мала вылучаецца маладых работнікаў мастацтваў у выбарныя органы творчых саюзаў, у састаў рэдкалегій літаратурна-мастацкіх выданняў, выстаўкомаў, мес-

тацкіх саветаў.

Надаючы важнейшае значэнне ў культурным будаўніцтве рабоце з маладой мастацкай інтэлігенцыяй, Цэнтральны Камітэт КПСС рэкамендаваў ЦК Кампартыі саюзных рэспублік, крайкомам і абкомам КПСС, ЦК ВЛКСМ распрацаваць сістэму мер па далейшаму палепшэнню ідэйнага і прафесійна-навага выхавання творчай моладзі, кіруючыся палажэннямі, вызначанымі Генеральным сакратаром ЦК КПСС таварышам Л. І. Брэжневым у Справаздачным дакладзе ЦК XXV з'езду партыі.

Уся работа з маладымі мастакамі, падкрэсліваецца ў пастанове, павінна грунтавацца на спалучэнні чутых, уважлівых адносін да іх з патрабавальнасцю і прынцыповасцю. Трэба вывучаць праблемы і патрэбы моладзі, дапамагаць ёй праяўляць свае здольнасці, накіроўваць развіццё талентаў па творчых перспектывах шляху. Паставлена ўмацоўваць і рабіць разнастайнымі сувязі маладой мастацкай інтэлігенцыі з жыццём, развіваць яе грамадскую актыўнасць, даручаць маладым цікавыя справы, выходзяць іх як стойкіх барацьбітоў за камуністычныя ідэалы. Неабходна клапаціцца аб падборы і ідэйным росце кадраў выкладчыкаў мастацкіх навучальных устаноў, аб павышэнні іх дзельнай і педагогічнай кваліфікацыі.

Трэба ўзмацніць кіраўніцтва дзейнасцю пярвічных партыйных і камсамольскіх арганізацый творчых саюзаў, калектываў і навучальных устаноў; удасканальваць практыку прыёму ў рады КПСС лепшых прадстаўнікоў маладой інтэлігенцыі.

Міністэрства культуры СССР, Дзяржкіно СССР, Дзяржкамвыдавецтва СССР, Саюз пісьменнікаў СССР, Саюз кінематаграфістаў СССР, Саюз кампазітараў СССР, Саюз мастакоў СССР, тэатральныя таварыствы павінны, гаворыцца ў пастанове, звярнуць асаблівую ўвагу на работу з моладдзю, на стварэнне неабходных умоў для яе прафесійнальнай і грамадскай дзейнасці, праяўляць клопаты аб палепшэнні радоў творчых саюзаў таленавітай моладдзю.

Рэкамендавана падтрымаць ініцыятыву творчых саюзаў па стварэнню саветаў (камісій) па рабоце з моладдзю і па расшырэнню яе прадстаўніцтва ў рэдкалегіях перыядычных выданняў—арганаў устаноў культуры і творчых саюзаў, у выстаўках, мастацкіх і рэдакцыйных саветах, у кіруючых органах; прыцягваць да работы з моладдзю аўтарытэтных майстроў літаратуры і мастацтва; шыроў практыкаваць правядзенне тэатрычных семінараў, творчых нарад, дыскусій.

Міністэрствам і ведамствам даручана распрацаваць меры прыёмныя, якія прадугледжвалі б падрыхтоўку спецыялі-

стаў у галіне культуры ў адпаведнасці з патрэбнасцямі краіны, упарадкаванне прыёму ў вышэйшыя і сярэднія мастацкія навучальныя ўстановы, паслядоўнае развіццё і ўмацаванне іх матэрыяльнай базы, стварэнне пры інстытутах вучэбных тэатраў, оперных студый, выставачных залаў, мастацка-вытворчых майстэрняў, расшырэнне сеткі падрыхтоўчых аддзяленняў пры навучальных установах (у тым ліку з інтэрнатамі).

ЦК КПСС абавязваў Саветы Міністраў саюзных рэспублік, краявыя і абласныя Саветы дэпутатаў працоўных, выканкомы Массавета і Ленсавета разам з арганізацыямі Саюза мастакоў СССР палепшыць выставачную дзейнасць з мэтай больш шырокага паказу творчасці маладых мастакоў; прадугледзець выдзяленне дадатковых выставачных памяшканняў у г. Маскве ў 1976—1980 гг.; расшырыць будаўнічы майстэрняў для мастакоў у буйных гарадах краіны.

Дзяржкамвыдавецтва СССР і творчым саюзам прапанавана садзейнічаць публікацыі лепшых твораў маладых празаікаў, паэтаў, нарысістаў, драматургаў, кампазітараў, а таксама выданню альбомаў маладых мастакоў. Рэкамендавана пашырыць вопыт рэдкалегій літаратурна-мастацкіх часопісаў і выдавецтваў, якія выпускаюць кніжныя серыі і нумары часопісаў з публікацыямі маладых аўтараў.

Цэнтральны Камітэт КПСС палічыў мэтазгодным аднавіць выпуск часопісаў «Юныі художник» і «Літаратурная учеба».

З мэтай аказання дапамогі і ідэйна-творчаму станаўленню маладых работнікаў мастацтваў пастановай прадугледжваецца рад мер, у тым ліку: арганізацыя на базе студыі «Масфільм» эксперыментальнага маладзёжнага творчага аб'яднання; стварэнне ў Маскве, Ленінградзе і іншых буйных культурных цэнтрах пад кіраўніцтвам вядомых майстроў выяўленчага мастацтва гаспадарча-разліковых майстэрняў у сістэме Міністэрства культуры СССР для маладых мастакоў; павелічэнне штогодніх асігнаванняў на заказы і набыццё работ маладых мастакоў, драматургаў і кампазітараў; устанавленне для выпускнікоў мастацкіх ВНУ залаў і сярэбрых медалёў з прадастаўленнем медалістам права на стажыроўку ў буйных майстэрняў і працяглая творчыя камандзіроўкі; арганізацыя ў тэатрах краіны заняткаў па прафесійнальнаму майстэрству (сцэнічная мова, ваяк, танец і г. д.).

Рэдакцыям цэнтральных і мясцовых газет і часопісаў, Дзяржкамвыдавецтва СССР, Дзяржтэлеграфіі СССР, Дзяржкіно СССР прапанавана палепшыць прапаганду творчасці маладых пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, артыстаў, рэжысёраў тэатра і кіно, рэжысёраў публікаваць і рэцензаваць іх творы.

БРАЦКІЯ, САРДЭЧНЫЯ СУСТРЭЧЫ

Знаходжанне таварыша Тодара Жыўкава ў Мінску

Цёпла і сардэчна, па-брацку сустрэлі 20 кастрычніка працоўныя горада-героя Мінска Першага сакратара Цэнтральнага Камітэта Балгарскай камуністычнай партыі, Старшыню Дзяржаўнага савета Народнай Рэспублікі Балгарыі таварыша Тодара Жыўкава, які прыбыў у Беларускаю ССР.

Разам з ім з Сафіі прыбыў член Палітбюро ЦК БКП, Старшыня Нацыянальнага савета Айчыннага фронту НРБ Пенча Кубадзінскі.

У Мінскім аэрапорце, упрыгожаным дзяржаўнымі флагамі Народнай Рэспублікі Балгарыі, Савецкага Саюза і Беларускай ССР, дарагіх гасцей сустракалі таварышы П. М. Машэраў, А. Н. Аксёнаў, М. М. Зайцаў, Ц. Я. Кісялёў, М. І. Лагір, У. Ф. Міцкевіч, Я. П. Нікулкін, М. А. Ползаў, І. Я. Палякоў, А. А. Смірноў, Ф. А. Сурганнаў, Н. Л. Сняжкова, І. Ф. Якушаў і іншыя.

З аэрапорта балгарскія госці разам з кіраўнікамі Кампартыі і ўрада Беларусі накіраваліся ў горад. На ўсім шляху руху іх горада віталі тысячы мінчан.

У той жа дзень Тодар Жыўкаў і Пенча Кубадзінскі мелі гутарку ў Цэнтральным Камітэце КПБ.

Балгарскіх сяброў сардэчна вітаў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў. Ён расказаў аб поспехах у развіцці эканомікі і культуры рэспублікі, дасягнутых у брацкай сям'і савецкіх народаў, аб палітычнай і арганізатарскай рабоце, якую праводзяць партыйныя арганізацыі па выкананню рашэнняў XXV з'езда КПСС, планаў і сацыялістычных абавязацельстваў першага года дзесятай пяцігодкі.

Тодар Жыўкаў падзякаваў за цёплы брацкі прыём, аказаны балгарскім таварышам, павіншаваў камуністаў, усіх працоўных рэспублікі з вялікімі дасягненнямі ў развіцці народнай гаспадаркі, пажадаў новых поспехаў у рэалізацыі гістарычных рашэнняў XXV з'езда КПСС.

У гутарцы, якая прайшла ў брацкай, сардэчнай абстаноўцы, прынялі ўдзел члены і кандыдаты ў члены бюро ЦК КПБ.

У другой палавіне дня Першы сакратар ЦК Балгарскай кампартыі, Старшыня Дзяржаўнага савета Народнай Рэспублікі Балгарыі таварыш Тодар Жыўкаў і член Палітбюро ЦК БКП, Старшыня Нацыянальнага савета Айчыннага фронту НРБ Пенча Кубадзінскі ўсклалі вянок да помніка-абеліска воінам Савецкай Арміі і партызанам Беларусі, якія загінулі ў баях за вызваленне нашай Радзімы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Пры ўскладанні

вянка прысутнічалі кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Ф. А. Сурганнаў, Старшыня Савета Міністраў БССР Ц. Я. Кісялёў, іншыя кіраўнікі Кампартыі і ўрада Беларусі.

Затым балгарскія сябры наведалі Мінскі аўтамабільны завод. На Алеі працоўнай славы іх сустрэлі прадстаўнікі адміністрацыі, партыйнай, прафсаюзнай і камсамольскай арганізацыі прадпрыемства. Дзяўчаты ў нацыянальных касцюмах паднеслі гасцям хлеб-соль, кветкі.

З вялікай цікавасцю балгарскія сябры аглядзелі завод, выстаўку аўтамабільнай тэхнікі, на якой прадстаўлена прадукцыя прадпрыемства — ад першыя беларускага аўтамабілябудавання «МАЗ-200» да перспектывіных узораў.

У заводкіраўніцтве адбылася сяброўская гутарка. Генеральны дырэктар аб'яднання «БелаўтаМАЗ» Герой Сацыялістычнай Працы І. М. Дзёмін расказаў аб гісторыі і перспектывах развіцця прадпрыемства аб ходзе выканання плана і сацыялістычных абавязацельстваў першага года дзесятай пяцігодкі. Сакратар парткома аб'яднання А. В. Грэбен пазнаёміў пасланцоў НРБ з вопытам партыйнай арганізацыі па мабілізацыі рабочых і служачых на выкананне гістарычных рашэнняў XXV з'езда КПСС.

Вечарам у Палацы культуры аўтазавода адбыўся мнагалюдны мітынг савецка-балгарскай дружбы. Бурнымі апладысмантамі сустрэлі прысутныя з'яўленне ў прэзідыуме таварышаў Тодара Жыўкава і Пенча Кубадзінскага. Разам з імі былі кандыдаты ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў, члены і кандыдаты ў члены бюро ЦК КПБ.

Адкрываючы мітынг, дырэктар завода І. М. Дзёмін ад імя ўсіх аўтамабілебудаўнікоў сардэчна вітаў балгарскіх сяброў, пажадаў працоўным НРБ новых поспехаў у будаўніцтве развітога сацыялістычнага грамадства.

На мітынгу выступілі каваль, кавалер ордэна Леніна Е. А. Шуляк, начальнік канструктарскага бюро завода Г. Л. Камаеў і аператар цэха коўкага чыгуна Т. П. Радчанка.

Цёпла сустрэлі аўтамабілебудаўнікі выступленні кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэрава і Першага сакратара Цэнтральнага Камітэта Балгарскай камуністычнай партыі, Старшыню Дзяржаўнага савета НРБ Тодара Жыўкава.

БЕЛТА.

ТВАРЫЦЬ ДЛЯ НАРОДА

(Закінчэнне. Пачатак на стар. 1). устаноў і творчых саюзаў Беларусі.

Выбіраюцца сакратарыят, рэдакцыйная і мандатная камісія з'езда.

Прысутныя мінутай маўчання ўшанавалі памяць кампазітараў, якія памерлі ў перыяд паміж з'ездамі.

Адзначалася зацвярджаецца нарадак дня:

Справаздача праўлення Саюза кампазітараў БССР;

Справаздача рэвізійнай камісіі Саюза кампазітараў БССР;

Выбары праўлення Саюза кампазітараў БССР;

Выбары рэвізійнай камісіі.

Са справаздачным дакладам праўлення Саюза кампазітараў БССР выступіў намеснік старшыні праўлення І. М. Лучанок. Справаздачу

рэвізійнай камісіі зрабіла в. а. старшыня камісіі А. В. Ладыгіна.

У праграме з'езда, які працягнуцца тыдзень, справаздачныя канцэрты з твораў беларускіх кампазітараў, творчыя дыскусіі па актуальных праблемах развіцця беларускай музыкі.

Вечарам, 21 кастрычніка ў зале філармоніі адбыўся канцэрт сімфанічнай музыкі.

БЕЛТА.

ФЕСТЫВАЛЬ ПАЧАЎСЯ

Першага кастрычніка пачаўся Усеаюжны фестываль драматычнай і тэатральнага мастацтва народаў СССР у гонар 60-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Да актыўнага ўдзелу ў ім запрошаны драматычныя і дзіцячыя тэатры, драматургі, рэжысёры, мастакі, тэатразнаўцы. Наладжваецца шырокі паказ фестывальных спектакляў рабочым прадпрыемстваў, працаўнікам сяла, грамадскасці з абмерка-

ваннем прагледжаных твораў. Вынікі першага тура фестывала падводзіць рэспубліканскае журы і зацвярджаюцца калегіяй Міністэрства культуры БССР. Лепшыя спектаклі драматычных, дзіцячых і ляльчых тэатраў, новыя п'есы і пераклады іх з моў народаў СССР, якія адпавядаюць высокім ідэйна-мастацкім крытэрыям вылучаюцца на другі тур, вынікі якога будзе падведзены 15 студзеня 1978 года.

«Ніколі яшчэ наша краіна не валодала такім магутным эканамічным і навукова-тэхнічным патэнцыялам, — падкрэсліваўся ў Справаздачым дакладзе ЦК КПСС ХХV з'езду партыі. — Ніколі ў нас не было такой велізарнай арміі кваліфікаваных кадраў. Ніколі мы не аспіраліся на такі багаты вопыт гаспадарчага будаўніцтва, творча асэнсаваны і абагульнены партыяй.

Усё гэта — неацэнны капітал, створаны гераічнымі намаганнямі савецкага народа, кіруемага ленінскай партыяй».

Зараз кожны працаўнік на справе ажыццяўляе велічны перадавызначэнні ХХV з'езду КПСС.

Радуюць сваімі поспехамі рабочыя і інжынерна-тэхнічныя работнікі Беларускага аб'яднання па вытворчасці вадкагаўтных аўтамабіляў («Беларусь-МАЗ»). Плённа працуюць і сталевары Мінскага аўтазавода Анатоля Філіпенка, Мікалая Сакавец, Мікалая Малюк, Аркадзё Казлоўскі і Мікалая Ігнатовіч, якіх вы бачыце на здымку.

Поспехамі ў працы сустрэне 59-гадовы Кастрычнік і майстрыха посуду з Івянецкай фабрыкі керамікі і вышыўкі Ніна Квяткоўская (здымак справа).

Вялікаму Кастрычніку — плён нашых рук! Такі дэвіз у працы мільёнаў людзей.

Савецкі народ, усё прагрэсіўнае людзей планеты рыхтуюцца адзначыць самае дарагое і знамянальнае свята — 59-ю гадавіну Вялікага Кастрычніка.

Тамі ўжо звычай у нас: знамянальную падзею ў жыцці сустрэкаць выдатнымі працоўнымі дасягненнямі. Нязгаснае полмя спаборніцтва натхняе на новыя подзвігі кожнага працаўніка ва ўсіх сферах нашага жыцця.

На заводах і фабрыках, у калгасах і саўгасах, на будоўлях і на ўстановах рыхтуюцца працоўныя падарункі Вялікаму Кастрычніку. Штодня вырабляюцца звышпланавыя трактары і аўтамабілі, станкі і аўтаматычныя лініі, радыёпрыёмнікі і тэлевізары, матацыклы і веласіпеды, тканіна і абутак, дываны і мэбля...

Рабочыя рэспублікі паспяхова завяршылі заданне трэцяга квартала першага года пяцігодкі. Дасягнуты значны ўздым аб'ёму вытворчасці, вырастае прадукцыйнасць працы, палепшылася якасць прадукцыі. Сталі больш важкімі і іншыя эканамічныя паказчыкі.

Хлебаробы сабралі багаты ўраджай. Не адну працоўную перамогу запісалі на свой рахунак работнікі навукі, культуры, мастацтва.

Пачаў сваю работу VII з'езд кампазітараў Савецкай Беларусі. Дарога ў пяць імклівых гадоў, напоўненых штодзённым упартым пошукам, знаходкамі і здзяйсненнямі, сумненнямі і расчараваннем, без чаго таксама не бывае сапраўднай творчасці, аддзяляе невялікую сям'ю беларускіх кампазітараў ад мінулага, VI з'езда. Рыхтуючыся да з'езда, мы разам з ім перагортваем у памяці старонкі музычнай літаратуры, якая ўзбагаціла і напоўніла рэпертуар творчых калектываў, тэатраў, салістаў і самадзейных артыстаў, стала здабыткам нашага побыту ў штодзённым жыцці. Мы папрасілі напярэдадні адкрыцця з'езда падзяліцца роздумам аб сучаснай музыцы старэйшын беларускай культуры, народнага артыста СССР Рыгора Раманавіча Шырму.

— Маё даволі працяглае жыццё ў мастацтве дае мне магчымасць рабіць супастаўленні, параўноўваць тое, што было, з тым, што мы маем сёння. І павінен сказаць, што параўнанне гэта, безумоўна, на карысць дня сённяшняга. Ніколі раней мы не мелі такой вялікай, дружнай, працавітай і таленавітай сям'і музыкантаў. Беларуская прафесійная музыка ўзнікла заваёўвае вышыню за вышэйшай і ўжо зусім някеска адчувае сябе на ўсесаюзнай і міжнароднай сцэне. Не бывае таго дня, каб па ўсесаюзным радыё ці на тэлебачанні не выконваліся творы нашых кампазітараў, яны гучаць у самых прадстаўнічых канцэртах, многія калектывы і асобныя выканаўцы штогод выезджаюць за мяжу і там наша мастацтва знаходзіць тысячы прыхільнікаў сярод самых патрабавальных слухачоў. Стала ўжо добрай традыцыяй запрашаць да ўдзелу ў прадстаўнічых усесаюзных і міжнародных форумах нашых музыкантаў, што таксама сведчыць аб іх аўтарытэце і прафесійнальнай сталасці.

Калі ўжо так здарылася, што мы пачалі гаворку з дасягненняў музыкантаў, то трэба сказаць і пра грунтоўныя даследаванні, якімі яны парадавалі чытачоў — аматараў музыкі. Гэта ў першую чаргу калектывны працы «Музычная культура БССР» і «Гісторыя беларускай музыкі», перавыдадзеныя на рускай мове ў Маскве, цікавая работа Т. Дубковай, прысвечаная беларускай сімфанічнай музыцы, даследаванне З. Мажэйкі песеннай культуры Палесся і шмат іншых работ.

— Нараджэннем якіх, на ваш погляд, найбольш значных твораў нашых кампазітараў адзначаны перыяд паміж з'ез-

таў Д. Камінскі. Шчодрым па знаходкі было мінулае пяцігоддзе для П. Падкавырана, І. Кузняцова і іншых нашых ветэранаў.

Па-ранейшаму галоўнай зброяй лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола І. Лучанка заставаўся песня. Песня-заклік, песня-роздум, песня-прызнанне ў лепшых пачуццях нараджала добры водгук у сэрцах мільёнаў слухачоў, становілася іх крылатым спадарожнікам у працы і жыцці. І свая

мабытнага адзначэння яго канцэрт для камернага аркестра, і «Сюіта ў старадаўнім стылі», і некаторыя іншыя творы.

К. Цесакоў парадаваў глыбокай распрацоўкай патрыятычнай тэмы ў араторыі «Хатынь» на словы Хв. Жычкі, Р. Сурус — у вакальна-сімфанічнай паэме «Памяці герояў».

Шмат цікавых знаходак і ў іншых кампазітараў.

— А які з тэматычных кірункаў быў асобна характэрным для творчасці нашых му-

Рыгор ШЫРМА,

народны артыст СССР:

«МУЗЫКІ КРЫЛЫ НАТХНЁНЫЯ»

дамі?

— Іх намала і я не хацеў бы, каб на мяне пакрыўдзіліся тыя, каго я не змагу тут назваць. Вельмі плённай, мне здаецца, была працуюшая пяцігодка для беларускіх музыкантаў старэйшага пакалення. Скарбонку дасягненняў беларускай музыкі, безумоўна, напоўніць апошняга, 10 сімфонія М. Аладава, на мой погляд, адзін з лепшых яго твораў. А. Багатыроў стварыў новую рэдакцыю вядомай оперы «У пушчах Палесся», напісаў цікавую «Юбілейную кантату», прысвечаную Я. Коласу. Парадаваў Л. Агеліевіч вельмі грунтоўным, сталым творам — Чацвёртай сімфоніяй.

Ухвалена слухачамі многіх гарадоў нашай краіны, а таксама аматарамі сур'ёзнай музыкі ГДР Другая сімфонія для камернага аркестра Г. Вагнера. Справядліва высокай ацэнкі — прэміі Ленінскага камсамола Беларусі — удастоена яго вакальна-сімфанічная паэма пра абаронцаў Брэсцкай крэпасці на словы Р. Барадуліна.

У многіх жанрах паспяхова працягваў працу народны артыст рэспублікі Ю. Семіянка. Ён напісаў дзве аперэты — «Паўлінка» і «Тыдзень вечнага кахання», шэраг песень, якія набылі шырокае папулярнасць у слухачоў. Я. Глебаў стварыў, на мой погляд, вельмі глыбокую, сучасную ў лепшым разуменні гэтага слова музыку балета «Ціль Улешнігеля». Паспяхова працаваў у сваім любімым жанры — канцэрце для асобных інструмен-

закамернасьцю бачыцца мне ў вылучэнні песень І. Лучанка апошніх гадоў на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР.

Упэўненым, цвёрдым крокам ішла ў вялікую музыку наша маладая змена.

Ад года к году сталела, абгачалася новымі фарбамі музычная палітра творчасці Д. Смольскага. Канцэрт для цымбал з аркестрам, прысвечаны цудоўнаму музыканту і чалавеку І. Жыновічу, элігія і таката ў памяці выдатнага савецкага кампазітара Д. Ша-стакоўіча, араторыя «Мая Радзіма», шэраг лірыка-патрыятычных песень — дыяпазон творчых пошукаў кампазітара даволі шырокі і ў кожным жанры ён дэманструе высокі прафесіяналізм і майстэрства.

Творчыю біяграфію С. Кар-тэса мінулыя пяць гадоў узба-гацілі шэрагам змястоўных твораў. Ён напісаў і прынята да пастаноўкі Акадэмічным Вялікім тэатрам оперы і балета БССР опера «Джардана Бруна», вялікую цікавасць слухачоў выклікала араторыя — паэма «Памяці паэта» на словы Я. Купалы. С. Картэс паступова набывае славу тэатральнага кампазітара: ім напісана музыка да многіх спектакляў, пастаўленых на беларускай сцэне.

Сапраўднай падзеяй у музычным жыцці рэспублікі стала першае выкананне араторыі маладога кампазітара В. Войціка «Памяці Хатыні» на вершы Г. Бураўкіна і Р. Тармолы — твора арыгінальнага, таленавітага. Пошукам свайго, са-

зыкантаў у мінулым пяцігод-дзі?

— Безумоўна, ваенна-патрыятычная тэма займала і займае адно з першых месцаў у творчасці многіх кампазітараў. Аб гэтым можна меркаваць хоць бы па тых імёнах і назвах, якія я прывёў вышэй. Але сёння гэта тэма вырашаецца ў большасці твораў новымі, сучаснымі выяўленчымі сродкамі, з пазіцыі сённяшняга дня. У іх прываблівае жыццёвасць вобразаў і сюжэтаў, шчырасць пачуццяў, блізкасць музычнай мовы да народных крыніц.

Найбольш поўна творы гэтай тэматыкі былі прадстаўлены ў канцэртах першага выезнога пленума Саюза кампазітараў у Брэсце, прысвечанага 30-гадзю Вялікай Перамогі.

Разам з тым нашы кампазітары больш увагі сталі надаваць актуальнай тэме сучаснасці, раскрыццю гераічных вобразаў будаўнікоў новага жыцця, сцвярджаючы высокіх камуністычных ідэалаў. Гэта мы бачым у песнях І. Лучанка, У. Алоўнікава, Ю. Семіянікі, у камерна-інструментальных творах Г. Вагнера, С. Картэса, А. Млзівані, В. Войціка і іншых. І ўсё ж трэба прызнаць, што многім таварышам не хапае ўмення ўбачыць, пачуць сучаснасць на ўсёй яе шматграннасці і мнагазначнасці, знайсці і ўвасобіць у музыцы самае важнае, галоўнае, найбольш характэрнае для нашага сучасніка, для жыцця сацыялістычнага грамадства.

— Да праблемы «Музыка і сучаснасць» непасрэдна пры-

мыкае праблема прапаганды музычнага мастацтва. Бо нават геніяльны твор без выканання, без слухача застаецца мёртвым...

— Безумоўна, напісаць нават выдатную музыку — гэтага яшчэ мала. Трэба, каб не толькі са старонак газет ці часопісаў наш сучаснік даведваўся, што пра яго напісаны цікавы твор, а каб ён прышоў у канцэртную залу і паслухаў яго. І не толькі ў Мінску, але і Жлобіне, Салігорску, Крычаве...

Якое вялікае выхаваўчае значэнне гэта мае, мы пераканаліся ў часе правядзення Дзён літаратуры і мастацтва нашай рэспублікі ў Літве і на Украіне, у Алтайскім краі і Чувашы.

У гэтым мы пераканваліся, выступаючы са справаздачнымі канцэртамі ў параддзень ХХV з'езду КПСС перад аўтамабілебудаўнікамі Жодзіна і шахцёркамі Салігорска, швейніцамі мінскага аб'яднання «Камсамолка» і хлебаробамі калгаса «Нёман» Стаўбіноўскага раёна, у вайсковых падраздзяленнях і студэнцкіх аўдыторыях. У справе прапаганды музыкі зроблена нямала, але яшчэ больш трэба зрабіць у самы бліжэйшы час.

— Якія найбольш актуальныя праблемы, з тых, аб якіх будзе ісці гаворка на з'ездзе, павінен вырашыць Саюз кампазітараў рэспублікі?

— Перш за ўсё гэта — актывізацыя нашай творчай актывнасці ў некаторых жанрах, такіх, як опера, сімфонія, харавая музыка... Больш глыбокае адлюстраванне сучаснасці, сённяшняга дня краіны.

Трэба палепшыць работу з творчай моладдзю, смялей прымаць у члены саюза зольных маладых музыкантаў, а потым шырліва і тактоўна дапамагаць ім у творчасці, накіроўваць яе. Праблем шмат і вырашыць іх можна ўпартай, настойлівай працай, якая чакае беларускіх музыкантаў у новым пяцігоддзі.

Гутарку запісаў Я. ХВАЙНІЦКІ.

жонку залажыць». Вершы насычаны ўнутранай палемікай, выклікам, нязгодна з чымсьці такім, што прынята за норму, але аджыло, або з тым, што беспладстаўна прэтэндуе стаць нормай.

Паэт на-ранейшаму любіць выяснае абуджэнне ў прыродзе, чалавеку і грамадстве. («Вясна пачынаецца з мод, шаўковым паваяла шэлегам, і самы занудлівы жмот на плацце адно раскшэліцца»). Радасць, узрушэнне затапляе чалавека: «А кветкі ідуць нарахватаў: усюды выселі, заручыны... Усе каруселі раскручаны». Паэту ўласціва выселае, жыццярэадаснае ўспрыняцце існага: «Машыны ўсе падвозяць мядовы пах густы, прыйшла ў наш горад восень на лапках залатых». Такое раней магло ўспрыняцца як лагіроўка, прыхарошванне, а зараз гэта—жывая рэальнасць, дабрабыт сцверджаны, населі

грошай заглушаецца галасамі салаўёў. А якія энергічныя, тэмпераментныя пераходы да збагульненняў і пачуццяў: Я збіраю, пішу, святкую, Сто разоў у бездань лячу. Ах як многа імгненне важыць! Над сталом мяне, праца, гні. Калі выйдзе, дык гэта і ваша, А не выйдзе — спалю на агні.

То знаходзі, то непаладзі,
То ярчай мой дзень, то
цямней.

Не разгадваюцца загадкі,
Што жыццё паднімае мне.
Бо жыццё—анія, не задачнік,
Дзе падглядзець можна аднак.
Што там значна і што

нязначна
У табе, наш напорысты час?

Нсадоўная стыхія пачуцця, бяскрыўды гумар або сарказм — вось што фарміруе вершы, сплаўляе ўмоўнае і безумоўнае, рэальнае і выдуманнае ў непадзельным адзінстве вобраза: чым больш разнастайны і гнуткія «пералівы» і пераходы лірычнага перажывання, тым змястоўнейшы і зграбнейшы

давапы на паслядоўным развіцці кантрасту, які найбольш ярка выяўляецца ў рыфме: каралеўскімі замкамі—зямлёй партызанскага саборама — ворагам, аркамі—хмаркамі, шчасця гады—Хатынь (верш «Горкая гордасць»). Рэаліі, прадметы гавораць самі за сябе, гэта пункціры паэтычнай думкі. У пэўных — «буксаванне», «тузанне»: «А гасцей усё возім у Хатынь, у Хатынь». Прыкладна тое ж, але ў іншым вершы: «І буду думаць я паўдарогі ўсё аб табе, аб табе»; «І зноўку аб табе, аб табе трывога і зноўку думкі аб доме родным». Гэта — над калыханне вагона.

Нечаканая прыпадабненні з'яў, сутыкненні слоў парушаюць аўтаматызм, стэрэатыпнасць мыслення; асобнымі рысачкамі, мазкамі ствараюцца маштабныя карціны, цэласныя вобразы: «Якая ты бязмежная, Расія! Тайга і стэп, і цішыня,

«Казулічы — касуючы». Або: «Уваскрасіць і воблік зрэбны сля, і вадбліск даўніх зор» (водбліск—воблік). А да чаго ўражліва, паглядна гэтае: «І на-вальнойна абмыты, па спежы, як па паяску іду». Такіх перагуччаў можна выпісаць мноства. Нават банальныя рыфмы, ад таго, што слова, рыфма вылучаюцца з выклікам, палемічна, гучаць молада, модна:

Я на ідалаў не малюся
І з няпраўдаю не міруся,
Дык удача, хоць раз мне
падзьмі!
Зноў збіраю і зноў дзлюся
Сваім скарбам малым з
людзьмі.

Заіграла, засвяцілася нават дзеяслоўная рыфма, зняхальная і непажаданая, а таму, што яна тут — адзінака сілы, лірычнага напору. Бо Панчанка палемічна завастрае прыём — а я вось не пабаюся любую форму ўжыць, і

І НОВАЯ кнігай Пімен Панчанка пацвердзіў — на складу свайго таленту ён перш за ўсё паэты-публіцыст. Панчанка пільна сочыць за ўсімі праявамі жыцця і на ўсё адклікаецца аператыўна, смела: голас моцы, адкрыты, мужны. Сатыра спалучаецца з лірыкай, публіцыстычным пафасам, — у гэтым яго сіла і адметнасць.

Лірычнаму герою Панчанкі ўласцівы бескампрамісная патрабавальнасць да сябе і да другіх, максімалізм у жыцці і ў паэзіі. («Былы мой друг зрабіўся жмотам, прыварак чэрпае густы. Ірву яго старыя фота, палю няшчырыя лісты»). Яго правіла — імкніся да большага, то зробіш тое, што трэба, да чаго здатны: «Той дзень прапаў і страчаны навекі, калі ты не зрабіў таго, што мог»...

Паэт як бы напала асэнсоўвае пройдзены шлях, сваю дарогу і дарогу свайго пакалення («Ад паўнасці бязмернай у трыццятых гады мы пісалі ўсе пра вернасць, пра каханне ды сады. А жыццё—настаўнік строга—праз пажары павяло...»). Аб-вастралася памяць вайны, ваенныя ўспаміны, асацыяцыі надакучліва ўрываюцца ў сённяшняе. Таму паэту людзі ўяўляюцца на дзіўнымі стварэннямі, што жывуць «у розных вымярэннях адначасова ў розны час... Жыццё сказала нам, забудзьцеся, але немагчыма забыць ні «рэк дзіцячых», ні марэй слёз і пакут у час вайны—яны «ў памяці плывуць».

Часцей іменна гэта на першым плане — рэаліі з жыцця, дэталі: «Двое ці трое сяброў... Сяла скрылэк на ражне, рэчка плюскоча пад крушняй». Але адбываецца пераклучэнне планаў, і мы адчуваем, што гаворка не проста аб прыродзе, аб сустрэчы былых франтавікоў, а аб нечым вельмі балючым, важным: «І дамаўляемся дружна не гаварыць аб вайне». Так правілаецца лірычная ідэя. Яна вядзе ад карціны да карціны, ад аднаго «выхаду» лірызму да іншага: «Толькі агонь шугане, толькі мы чаркі напоўнім, зноў аб вайне, аб вайне абавязкова ўспомнім». Столькі агню і пакут перажыў чалавек, што часам «пра цішыню неак збынтэжана» марыць. І тут жа паэт засцерагае (настолькі насяражаны супраць мяшчанства): «Не пра цыбульны загон, не пра вішнёвы засценак — пра невялікі агонь і пра вячэрнія цені». Вельмі балюча, нервова, трывожна перажывае паэт праблемы свайго часу («На спіле веку»). Ён выступае супраць ажыятажу, пагоні за камфортам, з'едліва рысмейваючы «тых, хто за дэфіцытныя запчасткі гатоў нават

Пімен Панчанка. Крык сойкі. Вершы. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1976.

«ЖЫЦЦЁ—АКІЯН, НЕ ЗАДАЧНІК...»

іншыя праблемы, можа, яшчэ і болей складаныя.

Пейзаж у Панчанкі неаб'якавы да турбот і спраў чалавечых. Адаючы належнае моцы і характэру наваліны, паэт заўважае і такое: «А ліўні прыбавілі людзям работы: купаецца бульба ў свежых разорах». Гавораць дэталі. Праз вокавую прыкмету душэўны стан набывае канкрэтнасць, індывідуалізуецца, болей таго, паэт усё часцей ідзе да дэспікавай, дакументальнай дакладнасці, асабліва ў лірыцы звяртання, напрыклад, у вершах, прысвечаных М. Аўрамчыку, Р. Барадудліну, Г. Бураўкіну.

Аўтар праводзіць паралель паміж зменлівасцю ў жыцці чалавека і знешняй нязменнасцю прыроды: трава «застаецца травой», бо калі ўвосень памрэ, то палета ўзроўніцца: не тое з чалавекам — не вяртаецца, не ўваскрасае. Праўда, прарываецца шкадаванне, скруха, што адыходзіць маладосць, што за векам не ўгнацца, але паэт застаецца і ўмее быць маладым. Ён іранізуе з маладых, аднак і прызнае, сцвярджае іх права на абнаўленне жыцця, на будучае: «А я маладых не лаю за доўгія валасы... Не бэшчу ні міні, ні максі, а джынсы і сам быць надзеў. Былі б толькі твары, не маскі, у маладых людзей». Паміж сабой і новым пакаленнем заўважае болей сувязі, чым розніцы; ён не толькі ўнікае і павучае, а гатоў і сам павучыцца ў маладых, зліцца з імі, паводзіць сябе, як яны: «Якая непаўторная паўторнасць! Я маладзец. Зноў гатоў к рыўку...»

Паэт адчуў сябе скарбонкаю, але не грошы збірае — «...а звонкія галасы салаўёў усю ноч».

Сапраўды звонка, па-майстэрску вылучана гэта слова «звонкія». Здаецца, чуеш, як звон

верш.

Змены, «пералівы» пастрою адбываюцца нават у адным і тым жа вершы, і ўсё гэта з іроніяй, палемічнай рэзкасцю і часта—з пасмейваннем з самога сябе. Усё служыць для таго, каб даць непасрэдны выхад эмоцыям і перакананням, а таксама, каб форма выражала змест, у якім заключаны сацыяльныя праблемы перш за ўсё. Наўкол пачуццяў будуюцца паэтычныя вобразы: жывая рэчаіснасць, рэаліі, факты—трамплін для вяртання; паэт унікае абстрактны, завышай абуджаючы вобразы з жыцця і мастацкага вопыту: характэра радзімы, горкая гордасць за яе перадаюцца, напрыклад, праз карціны, характэрныя для той ці іншай мясцовасці («Нехта хваліцца рознымі трымфальнымі аркамі, мы—аршанскімі соснамі, магільскімі хмаркамі»). Як мала трэба, каб разбудзіць асацыяцыі, звязаныя з лесам і гісторыяй народа («А ў полі вярба, што ні ўбор—то песня»), з яго вуснай творчасцю, са звыклымі выразамі, размоўнай фразеалогіяй («З песні—чорныя рабіны, з казкі —чорныя буслы»). Размоўныя словазлучэнні паэт бярэ як узор, мадэль, па якіх будзе свае, перафразіроўваючы іх, напэўняючы сацыяльным сэнсам (верш «Простыя ісіны»). У паэтычным кантэксце лабольшаецца вага кожнага слова, узрастае значнасць паваротаў і пераходаў у развіцці думкі; моўная інверсія — дзеля выяўлення пачуццяў, нюансаў інтанацыі.

Каралеўскімі зямлямі
Ганарацці,
Саборамі...

Найбольш значнае слова вылучаецца, узмацняючы асноўны сэнс выразу, ускрываючы іх схаваныя адценні. Верш пабу-

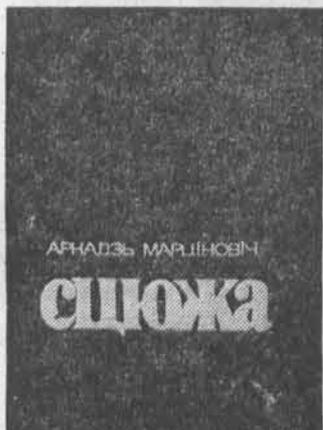
і гул...»; «З бацькам ездзіў я на рум—сосны, воды сінія». Верш ядкіравае вялікую свабоду для злучэння ў адным месцы найбагацейшых фактаў з самых разнастайных пастаў жыцця. Таму свежая, нечаканая рыфма —паказчык майстэрства, канкрэтней таго, што паэт знайшоў нешта невядомае нам, новую асацыяцыю з'яў. У Панчанкі верш—на гуканісе, гульні слоў; рыфма звонкая, багатая, асацыятыўная, вершы так інструментаваны, што ўспрымаюцца як скорагаворкі прымаўкі: «Жыццё—праца, не парад», «Бо жыццё — «кіян, не задачнік, дзе падглядзець можна адказ», «Свет, ён павучы і хрыпучы, ён і брудней, і святлей». Перажыванні замыкаюцца ў абагульненыя формулы, афарызмы.

Панчанка выяўляе нескарыстаныя магчымасці і скарбы слоў, сутыкаючы, абыгрваючы іх. Вядзе рыфма, гук: «А ўсё было: і луг, і друг, і галасы дзіцячыя». Гукі як быццам дражняцца, пацяшаюцца, вытанцоўваюць, высвечваюць адно другое: зырка ўспышка—на стыку слоў, вобразаў: «Нас, відаць, сурочылі, як ішлі мы ў бор, балбатня сарочка, бабскі нагар», «Хто ўладарыць, то і ўдарыць можа» (само слова, моцна і нечакана вылучанае, «ударае»). Сугучныя словы нават перакліччай гучаюць выяўляюць мастацкі сэнс выразу, паэт спалучае з'явы і факты розных планаў, прычым, часта праз рыфму, неабавязкова праз троп, абуджае, ажыўляе звыклія асацыяцыі, асвятляючы сутнасць аб'екта, хай сабе і на імгненне, але эфектна і нявымушана. Другое слова ў рыфме не проста водгук, абывакавае рэха, а тое, што выклікана мастацкай задачай: «з-пад Нішэ — спаднічцы»; «добрае—не дробнае»,

паглядзіце—любая будзе слушнай і да месца, і ўжывае любую, так упэўнена і так да месца, што іншай і не трэба.

Працягваючы традыцыю Маякоўскага, паэт ставіць у канец радка слова «ударнае», важкае, асацыятыўнае, багатае і гнуткае. Рыфма актывізуе сувязь паміж двума словамі, радкамі («тры касы — такой красы», «іамаганне — Намаганне», «спаднічка — спазніўся»), ураджае нечаканасцю сугуччаў, а падчас высвятляе такія асацыятыўныя прывіды, так пашырае асацыятыўную перспектыву, што мы пачынаем думаць аб тым, пра што і не гаворыцца ў вершы—разлік на суб'ектыўнае дадумванне. Так пачынаецца сааўтарства чытача і паэта.

Паэт надзвычай патрабавальны да сябе і да сваіх калег. Панчанка не можа дараваць сабе ніводнага кепскага радка, слова. Ён сам сябе ўшчымае, выпраўляе, удакладняе: «Калі мая песня каго й хвалывала, то тая, апраганутая ў шпнель, растрэчана дзён незваротных нямапа дробязь, на глупства, на тосты, на мель». Так пісаў Панчанка ў 1954 г. У гэтым, канечне ж, было пераборшынае, максімалізм (на гэта не раз звяртала ўвагу крытыка), але такое, мабыць, справядліва, калі глянуць на гэта, як на маральную самааненку, дзе ёсць месца пераборшынаю, але няма месца няшчырасці. Паэт надзвычай шыры, адкрыты, ён сваё жыццё не ўяўляе адлучаным ад жыцця грамадскага. Таму, з цягам часу, яшчэ і яшчэ раз вернецца да сваіх тагачасных перажыванняў, каб пад уплывам новых настрояў глянуць на мінулае па-новаму: «Даруй, жыццё, што ў слабасці часовай, калі імгла мне засціла-

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: «Хуткасць» А. Куляшова (мастак М. Казлоў), «Сцюна» А. Марціновіча (мастак І. Лобан), «Суровая ралля» Н. Мацяш (мастак М. Шаўшунва), «Падарунак» М. Шаховіча (мастак В. Забораў).

ла зрок, я горкія разгубленыя словы бяздумна устаўляю ў свой радок. Яны мой боль, яны не мой характар». Так піша Панчанка зараз. Цяпер ён не журыцца, што дзень прайшоў, бо ён «звужды ідзе», бо жыццё няяснінае, неўміручае. Халодны адум ці зноў крайнасць? Падумалася, не тое і не другое: крайнасць ураўнаважылася крайнасцю. Заўсёды на «перакрыжаваннях» паэт шукае нешта новае, а таму і траціць, і топчачы на месцы, самапаўтараецца — тут важна ўлічыць, што гэта адбываецца перад новай дарогай і новымі знаходкамі, таму такое падкам зразумела і даравальна. Адбылася сушыцца, прытармажэнне на развіццё дарог — як далей быць, куды падацца. А ў цяжкую хвіліну (і гэта не першы раз) ён ідзе да помніка ў Купалаў сад, на парадзе да Купалы: «Іван Дамінікавіч, кепска. Працуем, а нас не чытаюць амаль, жартуем, а людзям чамусьці не смешна». Гэта калі агартвае прыкрась нездаваленасць («Сто лепшых дзён безглузда засядаў і з масаю пісьменніцкай зліваўся». А трэба? «Злівацца трэба з радасцю людскою, з турботаю жыцця і з чалавечым горам»), калі і сапраўды «то адкрыццё, то непаладкі», і надыходзіць такі адчай, што, здаецца, з паэзіяй «развітацца пара... прыгожа, дасціпна... І ўсё ж мішура... Лятуць на падлогу ўсе выраянты».

Аднак, бывае, што і не лятуць, бывае ілюзія ўдачы («самападман — такі занятак, што ён жыве ўжо шмат вякоў»). І тады не да канца рэалізаваная задума, недазакончаны верш упісваецца ў зборнік, і не толькі аўтар, але і мы, чытачы, не адразу заўважаем гэта. Помню, на пісьменніцкім сходзе адзін з літаратараў хваліў верш Панчанкі «На Брэстчыне карыбскі ураган» — якая апартыўнасць, як хвалююча, паэтычна! Верылася, так яно і ёсць. Хацелася яшчэ раз лачыцца:

На Брэстчыне карыбскі ураган,
Паводна бангладэзская
Даждзны зімой.
Снягоў няма.
Туман.
На бронетранспарцёрах
сена звозім.
Сцісла намалывана сітуа-

цыя; востра, пружыніста стартуе лірычная дзея («На бронетранспарцёрах сена звозім»). Праўда, нешта тут не задавальняе, але што далей? Далей, можа, гэта незадавальненне кампенсуецца: «Калі б тут не сапраўдная бяда, дык можна б пастаяць і падзівацца. Але вада, страшэнная вада, нялёгка часам да людзей прабіцца. Жывой вады руйнуючы ўдар... (?)». Якое расчараванне! Твор, здаецца, ёсць, а чагосьці ў ім не хапае. Чаго? Не хапае праблемнасці, канфліктнасці, вострыні, так уласцівай увагуле Панчанку. Ёсць тэма, накіды, сітуацыя, а верш яшчэ не «дацягнуты», яго яшчэ трэба дапісаць. «Даждзны зімой. Снягоў няма. Туман» — гэта лагічнае, а не вобразнае пераконванне, што на Брэстчыне і сапраўды «паводка бангладэзская», «карыбскі ураган». Гэта яшчэ не карціна, гэта інфармацыя, паведамленне, якое натрабуецца пераклучыць у вобразнае рэчышча, мо і нават так, ставячы адразу ж, услед за гэтым выразам, тое, што ідзе далей, карцінае, эмацыянальнае: «Плывуць стагі па небу паміж хмар і не знаходзяць сонца залатога».

Думка ў вершах Панчанкі накіравана перш за ўсё на адбор слоў найболей дакладных, пераканаўчых, выразных, што, праўда, там-сям прыводзіць да залішняй заостранасці, пафаснасці. Пафаснасць, залішняя, нястрыманая, у іншых вершах часта знімаецца нечаканым пераходам да іроніі, дасціпнага насмейвання, — небяспечныя піруэты, яны часам выдучы да зрыву, наўйнай грубаватасці, але часцей за ўсё ўзнікаюць твор да выршын мастацтва. Важна, каб не падвялі густ, пачуццё меры (а кім такое не здраецца), інакш — паэт пачне гаварыць галасней, чым трэба. І тады ён фарсіруе голас, збіваючыся на крык: «Гатоў хвастаць (?) па мордзе таго, хто боі вядзе з-за імпартаў камоды». Прыблізна тое ж у другім вершы («Мастадоўт»): «Калі ж ён грукнецца, загнецца, адамрэ».

Паэт валодзе адмыслова тэхнічнай, але кампазіцыя ў некаторых яго вершах расслабленая, сувязі неабавязковыя, таму сустракаюцца дзе-нідзе лішнія стрфы, як, скажам, у вершы

«Кухар» («Не буду варажыць аб густах і жаданях. Я знаю: скарб ляжыць у куфрах старадаўніх»). Там-сям радкі, стрфы можна пераставіць без істотных змен у змесе. Першая частка верша «Паэзія», напрыклад, яшчэ гучыць, мае сэнс, а вось другая ўспрымаецца як шэраг неабавязковых запэўніванняў: паэзія — гэта «пакута і радасць, плаванне, чаканне, задыханне, вырванне, цень і г. д.

У асобных выпадках назіраецца неадпаведнасць рытму і зместу: «Многае з мінулага касуючы, я да скоду ў сэрцы зберыў веку на Бабруйшчыне Казулічы — маладосць маю, маю тугу. Там чытаў я школьнікам Купалу, сам пісаў я нешта аб вясне... Вёска тая ў польмі сканала...». Рытм пусціўся ў скокі, імяна там, дзе не да скокаў. Замест уражлівых дэталей, глыбокага перажывання — сухое і неабавязковае апавяшчэнне: «Пра пакуты не раскажуць сведкі, гэты жах баюся зразумець, як згапілі вас... як палілі вас, Матруна Булах... на сцяне журботнай у Хатыні і маіх Казуліч імя ёсць». А ў вершы «Мастадоўт», наадварот, нейкая плаксівая інтанацыя, тады, калі напрошваецца нешта зусім іншае — абурэнне, іронія, сарказм.

У агульнай плыні высокамастацкай, мужнай, няўрымнай паэзіі Панчанкі такія недахопы не заўважаюцца, здаюцца дробязнымі і не вартымі ўвагі. Не заўважылі б і мы іх, калі б сам паэт, падчас, здаецца, наўмысна, спецыяльна, не завастрыў на іх увагу, калі б так настойліва і адкрыта не дамагаўся дасканаласці. Ідучы на парадзе з чытачом. Можна, і не ва ўсім нашы парадкі і заўвагі слушныя, можа, дзе ў чым суб'ектыўныя, але яны ўяўляюцца патрэбнымі і неабходнымі яшчэ і таму, што паэт, здаецца, напярэдадні новага творчага ўздыму, ён шукае новыя тэмы і падыходы, ён — на шляху абнаўлення. А каб стаць новым, вядома, неабходна расставіць са старымі грахамі і агрэхамі.

Пакуль жа Панчанка працуе ў тым жа стылі і ключы, у той жа праблематыцы, на тым жа ўзроўні, а гэта ўзровень, як аднадушна прызнаю ўсімі, — высокі.

Іван ШПАКОУСКИ.

СЭРЦАМ 3 БАЛГАРСКИМ БРАТАМ

дзівасцю, трапінасцю назіранняў, значнасцю абгульненняў. Яна дае мажлівасць нібы зрабіць падарожжа па сніжняныя Балгарыі.

Другі раз перагортваю старонкі «Сказаній...» А. Сімурава, і зноў яны хвалююць мяне. Тыя першыя ўражанні, што атрымаў, калі два гады назад кніга з'явілася ў продажы (і, дарэчы, вельмі хутка разышлася), цяпер сталі больш выразнымі ў сваёй значнасці, яскравей акрэслілася галоўнае ў ёй — тое, што можна вызначыць левінскімі словамі «гісторыя сучаснасці». Калі чытаеш кнігу, міжвольна параўноўваеш справы, здзяйсненні, планы і мары балгарскіх сяброў з тым, што робіць, чым жыве наша краіна. І радуешся, што мы — разам, што ідзем адным вялікім шляхам.

Разам з аўтарам мы «п'ведваем» самыя розныя куткі краіны, знаёмімся з яе гісторыяй, а больш — з сучаснасцю, з культурай і бытам, з сельскай гаспадаркай і прамысловасцю Балгарыі. Галоўная ідэя кнігі — ідэя непарушнай дружбы савецкага і балгарскага народаў-братоў, ідэя цеснага супрацоўніцтва і інтэрнацыянальнага саюза дзвюх камуністычных партый. Яна падмацоўваецца самымі яркімі, жывымі і пераканаўчымі фактамі.

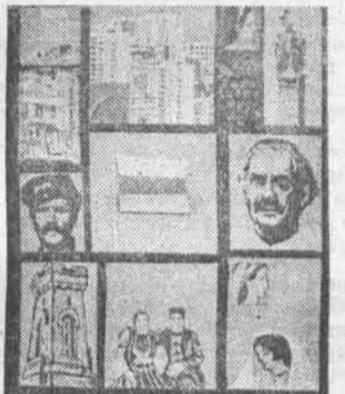
Не знойдзеш у кнізе сухога апісальніцтва, уся яна напоўнена роздумам пра жыццё, жаданнем перадаць чытачу сваё хваляванне, сваю любоў. Нішто не праходзіць міма ўвагі дапытлівага аўтара. Ён расказвае пра сельскую гаспадарку, і не абмінае пэўных цяжкасцей у яе развіцці. Ён захапляецца прыгажосцю наваколля, і ніколі не забывае, што ёсць адзін гаспадар на гэтай цудоўнай зямлі — чалавек працы. На старонках кнігі і гучыць гімн яму, волату, апантанаму верай у заўтрашні дзень.

У той жа час пельна спакойна чытаць старонкі, звязаныя з гераічным мінулым Балгарыі,

з подзвігам яе слаўных сыноў, хто нялёгкай цаной здабыў свабоду і шчасце для сніжняных пакаленняў. Сярод іх і Пола Драгойчава, мужная, непахісная жанчына. Жыццё яе — прыклад ідэальнай перакананасці і рэвалюцыйнай апантаннасці, жывая легенда нашага часу.

У Дзяржаўным гімне Народнай Рэспублікі Балгарыі гаворыцца: «Мілая Радзіма, ты — зямны рай». А Сімураў і дзў магчымаць шырокаму колу чытачоў далучыцца да гэтай прыгажосці, яшчэ паўней убачыць і адчуць, як жывуць нашы даўняныя сябры. У выніку атрымаўся яркі збірны вобраз балгарына, чалавека, што адцяў сваю незалежнасць і сёння будзе новае жыццё.

Аптымістычна гучаць заключэнні радкі кнігі: «Конечный идеал моего болгарского брата — коммунизм. Это слово закаляет его волю, дает крылья мысли, вдохновляет на труд и на подвиг. Героическое прошлое исполнено неуверенной ро-

СКАЗАНИЯ А. СИМУРОВА
О БОЛГАРСКОМ БРАТЕ

манткой. Героическое настоящее рождает новую, не менее волнующую романтику, связанную с нашим жизненным идеалом. Молодое поколение социалистической Болгарии воспринимает подвигами тех, кто проложил путь к светлому дню. Вместе с тем оно гордится, что живет и творит в эпоху, когда коммунизм побеждает, и что своим трудом приближает победу коммунизма.

Успехов и счастья тебе, мой болгарский брат!»
У іх падвадзненне вынікаў «падарожжа» да нашых сяброў, у іх упэўненасць у тым, што і надалей нашы дарогі будуць ісці разам. Гэтану нельга не радавацца, пра гэта нельга не пісаць. Усхвалявана, шчыра, па-партыйнаму адкрыта і прычынова.

Што і зрабіў А. Сімураў у сваёй кнізе «Сказанія о болгарском брате», якая, безумоўна, заслужоўвае Дзяржаўнай прэміі БССР імя П. Леяшынскага.

М. ДУБОУСКИ,
старшы інструктар
па рэкламе Упраўлення
па распусцідыванню друку
Міністэрства сувязі БССР.

А. Сімураў. Сказ пра балгарскага брата. На рускай мове. Мінск, «Беларусь», 1974.

ШТО ЧЫТАЦЬ ПРА КНИГУ А. СИМУРАВА «СКАЗ ПРА БАЛГАРСКАГА БРАТА»:

М. Філімонаў. «Выток дружба». «Польмя», 1975 г., № 5.
Г. Колас. «Неман», 1975 г., № 5, пад рубрыкай «Кароткія рэцэнзіі» (без загалоўка).
В. Бурносаў. «Кніжка пра братэрства». «Беларусь», 1975 г., № 9.
У. Анісковіч. «Слова пра вялікае братэрства». «Коммунист Беларусі», 1976 г., № 7.
У. Кузьмінюў. «3 брацкай шчырасцю». «Звязда», 1975 г., 21 студзеня.

Б. Жаваранкаў. «Аповесць пра братэрства». «Советская Беларусія», 1974 г., 27 верасня.
А. Глезер. «Там, дзе Узвышэння Радопскага горы...». «Сельская газета», 1974 г., 30 кастрычніка.
М. Давыдзін. «Жыццё побач». «Знамя юности», 1974 г., 24 кастрычніка.
А. Алксандраў. «Падарожжа па зямлі брата». «Чырвоная змена», 1975 г., 19 чэрвеня.

У ПАЛОНЕ БЕЛЕТРЫСТЫКІ

Нядаўна ў штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва» (у нумары за І.Х.1976 г.) мы працягалі нататку «Працоўны летаніс Магілёўшчыны» — пра абмеркаванне ў Магілёўскім абласным аддзяленні СП БССР кнігі нарысаў «Іх справы золатам гараць» (на рускай мове). Станоўчая ацэнка кнігі ўвагуле не выклікае пырэчання.

Сапраўды, аўтары нарысаў — пісьменнікі і журналісты — цікава, з добрым густам і ў адпаведнасці з жыццёвай праўдай раскажваюць чытачам аб працоўных подзвігах выдатных прадстаўнікоў Магілёўшчыны. Да лепшых можна аднесці нарысы А. Кудраўца, В. Рудава, А. Пысіна, С. Грахоўскага, Ул. Шыцкіка, Ул. Кудзінава. Безумоўна, прыемна, што гэтыя і многія іншыя аўтары з усёй сур'ёзнасцю паставіліся да сваёй работы, стварылі яркія, запамінальныя мастацкія партрэты лепшых нашых сучаснікаў. На жаль, гэтага нельга сказаць пра ўсе нарысы.

Маецца на ўвазе нарыс Я. Макаранкі «Во имя людей» пра Героя Савецкага Саюза і Героя Сацыялістычнай Працы К. Арлоўскага, у якім ёсць шэраг намылак і недакладнасцей. Расказваючы аб пачатку партызанскай дзейнасці гэтага легендарнага чалавека, аўтар піша: «Однажды ночью, прихва-

тив с собой наган, он исчез из Мышковичей. Обходя деревни и села, лесами и болотами добрался до Бобруйска. Четыре дня искал подпольный комитет большевистской партии.

— Хочу вступить в партию, — твердо заявил он, встретив подпольщиков.
На самай жа справе К. Арлоўскі ў маі 1918 года перайшоў лінію фронту, прабраўся ў Оршу, дзе паступіў на службу ў павятовую Аршанскую надзвычайную камісію. І ўжо з Оршы ён накіроўваецца ў Бабруйскі навет — зразумела, не для таго, каб уступіць там у партыю, а на падпольную работу, для арганізацыі партызанскага атрада.

Далей... «Год 1920... Когда польские паны захватили земли Западной Белоруссии, Орловский оказывается в пущах Полесья. Человек, именующий себя сегодня Аршиновым, завтра Калининко, послезавтра Мухой-Михальским, Артемом, внезапно появляется со своим отрядом то тут, то там, не дает покоя врагу», — чытаем у нарысе. Тут таксама недакладнасць. На тэрыторыі Заходняй Беларусі на чале партызанскага атрада К. Арлоўскі дзейнічаў са студзеня 1922 (а не 1920!) года да мая 1925.

Даты часта падводзяць аўтара. «В 1942 году возглавил небольшой отряд десантников,

спустя двадцать лет, снова оказался в Белоруссии. Базой своей Кирилл Прокофьевич избрал глухие машукские леса под Барановичами», — сцвярджае Я. Макаранка. Па-першае, чаму «спустя двадцать лет»? К. Арлоўскі жыў і працаваў у Беларусі да 1936 года. А па-другое, Машукоўскі лес не настолькі вялікі, каб яго называць лясамі, ды яшчэ глухімі.

Не абыхалася без недакладнасцей і кароткая біяграфічная даведка, якая папярэднічае нарысу. «С 1945 года — прадседатель колхоза «Рассвет», — піша аўтар. Аднак агульнавядома, што старшынёй калгаса «Рассвет» К. Арлоўскі стаў летам 1944 года — адразу пасля вызвалення родных яму Мышковіч ад фашысцкіх захопнікаў. Дарэчы, аб гэтым жа паведамляе А. Пысін у сваім нарысе «Тысячи встреченных зорь», змешчаным у зборніку.

Жаўр біяграфічнага нарыса вельмі адказны. Аўтар павінен будаваць свой твор, строга прытрымліваючыся гістарычных фактаў, удакладняючы іх. Я. Макаранка ж, не ведаючы дасканалыя многія дакументальныя матэрыялы пра К. Арлоўскага, даверыўся асобным белетрыстычным публікацыям пра легендарнага героя, міжвольна «запачытаў» з іх шэраг недакладнасцей.

І. БАРЫСАУ.

З 1971 па 1974 год уключна я працаваў у якасці супрацоўніка Сакратарыята ЮНЕСКА ў Парыжы.
Прыгожая краіна, цікавыя людзі, тысячы сустрэч... Але ніколі цябе не пакідае адчуванне, што ты апынуўся на чужой зямлі з іншымі законамі жыцця, мыслення, дзейнасці. І з першых дзён пачынае нарастаць пачуццё усеўладнага суму, суму па Радзіме.
Л. ЯЎМЕНАЎ.

3 французскага шытка

ПАРЫЖ

Равуць маторы,
Не чуна голасу людскога,
Працяты нафтавым смуродам
Наг паху кветак не чуваць,—
Парыж...

Тут глухнуць людзі
І юныя царствеюць душы,
Гюго каменчыя й Бальзакі
У закутках ціснучца глухіх,—
Парыж...

Усё гандлююць:
Панчохі, віны, малп, свабоду
І нібы семкі на базары—
Жанчын адменных хараво,—
Парыж...

Ажно кішыць тут
Дамамі Пігала,
Ісусамі патлатымі, як бабы,
Кляшарамі без даху і радні,—
Парыж...

А вечарамі
Гавяць па лаўнах і кавярнях,
І Ротшыльдзі па замках банкаў
Падлічваюць рабства кошт,—
Парыж...

Каб ім пілося
Ды каб елася салодка,
Адборныя жандараў банды
Цаляюць у рабочы люд,—
Парыж...

А Іх пісакі
Пялюць паўсюль штодзень няспынна
Аб роўнасці і аб свабодзе
У самай лепшай з краін,—
Парыж...

І б'юцца людзі
У ілжывым свеце
Што рыбы ачумелыя на лёдзе
Без веры, заўтра, без надзей,—
Парыж...

Старая вежа,
Цыбатае дзіця Эйфеля
Жырафаю глядзіць жалезнай
Панура ў алантаны свет,—
Парыж...

СЮЗАННА

На беразе Сены цалуюцца пары,
На беразе Сены смакаць каштаны,
На беразе Сены таўкуцца кляшары,
На беразе Сены чкае Сюзанна...

Сцябалі гады яе, відна, без меры,—
Твар ссечаны скрозь бізунамі
маршчынаў...

І міма паўзучы да другіх кавалеры,
Юнцы без вусоў і сівыя мужчыны.
А прагныя ж рукі нядаўна шчэ вужам
Яе абівалі ў шаленстве каханя...

І тубы палатні п'яністкам і ружаў,
А белыя грудзі—зэрнічкамі раня.
Гулялі ёй франкаў не кідаюць болей,
Адно толькі веер бадзязам залётным
Шпурляе у вочы як горкую долю
Пажоўклага пісява сухія банкіоты.

А там ля старое Бастыліі дзесьці
Чакаюць матулю, як сонца на небе,
Галодныя дзеці халодныя дзеці,
Нявінныя дзеці без шчасця, без хлеба.

З ухмылкаю сочаць бяду гэту з ночы
І колячкі абразай балюча і востра
Гарашчыя вончы драпежныя вочы
Каменна-жалезнага хцівага монстра.

Знікае жыццё, як прыбойная пена,
Глядзіць звар'яцела на хвалі Сюзанна,
Цячэ ў небывшчы спяхмурнелая Сена,
Ківаюць услед ёй тужліва каштаны.

НА ПЛОШЧЫ

РЭСПУБЛІКІ

Нібы знарон
Агіём калёнае
Бурліць Рэспубліка—
Вулкан класіка
Прамоўца кідзе
У сэрцы словы—
Гудзіць Рэспубліка
Рабочая:

«Далоў звальненні!»
«Нашы су!»
«Хай ппацяць самі

Сваю Інфляцыю
Бароны Ротшыльды!..
...Гібея нацыя
У чадзе Іхняе
Цывілізацыі!..

Сцягі чырвоныя—
Па-над калонамі,
Кіпіць Рэспубліка
Тысячаротая,
Гудзіць праклёнамі,
Аж рэха стогнамі,
Закальчаная
Жандараў ротамі:

...Прэч дэмагогію!
Далоў ману!..
...Даёш уладу
Усенародную!
Далоў буржуйскую!
...У фронт адзіны!
Пад сцяг нязгодныя!..
...Па горла сыты мы
Чужой свабоды!..

...Гусцей кагорты
Паліцэйскія,
Бурліць Рэспубліка—
Вулкан класіка.
Дрыжаць палатны
Елісейскія,—
Гудзіць Рэспубліка
Рабочая.

ЗЯЛЁНЫ СУМ

У Нармандыі пахне сенам,
У Нармандыі сенакос,—
Дос у хаце сядзець паленам,
Над паперай шаманіць дос...

Мо дзяцінства блакітнага коні
Прыляцаць да цябе, як у снах,
І памчаць тваю радасць па гонях,
Па густых, нібы лес, лугах!..

Не, іначай усё тут, іначай:
Пераспелы зялёны сум
Цягне нудна загнанаю клячай
Воз нялёгкіх пачуццяў і дум.

Гэта жытка, відаць, не павідна:
Пан, падаткі, даўгі на гарбе...
Асядлаўшы жалезнае быдла,
Кожны б'ецца тут сам па сабе.

На маргах, падпярэзаных дротам,
Цягнуць лямку, як вечны крыж,
Ні тут смеху табе ў рабоце,
Ні тут песень вячэрняй зары...

Зрэдку вякне сабана спрасоння,
Кі сава закуціча дзіцём,—
Скрозь самота маўклівым праклёнам
Працінае чужое жыццё.

Нат не верыш, што страціў зямню
Па палых гэтых колісь гулі...
Дзе ж вы, коні мае вараныя,
Дзе ж ты, радасць майёй зямлі!

У Нармандыі сенам пахне,
У Нармандыі сенакс,
А па Міншчыне сэрца сохне,
Сумна, горка да слёз...

АЛЬПЫСКАЯ ВЁСКА

Над вёскай паснуўшаю—ноч,
Сухое паўдзённае лета,
Як тысячы год ізноў
Цыкады звяняць над светам.

Ад самых ад рымскіх часоў
Схаваліся тут ад глуму
Двары ашчэрраных псоў,
Муры жаночага суму.

Легенды заместа кіно,
Цяжкія сялянскія думы,
Хаўтуры, радзіны, віно,
Хаты з панурасцю турмаў...

Як тысячы год ізноў
У сонным вясковым спакоі—
Чароўная зорная ноч,
Аб шчасці салодкія мрой,

Прыроды дзівосны плён,
Быцця чалавечага радасць,—
Зямлі гаямічы зван;
Цыкады, цыкады, цыкады...

НА ВЫХАДНЫЯ ён часта ездзіць у вёску, дзе жыве яго старая адзінокая маці.

У пятніцу вечарам, калі на задні план адыдзе тлумныя рабочы тыдзень, ён хутчэй хапае свой зараней напакаваны чамадан, некалькі разоў правярае ў кашальку адзіны ключ ад замка і, стукнуўшы дзвярыма пустога і неабжытага пакойчыка, шыбуе проста да аўтобуснай станцыі. Там—процьма людзей, глядзячы на якіх міжволі думаецца, што гарджане ніколі не бачылі вёску і таму так адчайна штурмуець кожны аўтобус. Яго ніколі не хвалюе гэта патасоўка. Ён зараней, за цэлых дзесяць дзён, узяў білет і цяпер яго ветліва ў аўтобус прапускае пажылая кантралёрка. Пакуль калы расчыненых дзвярэй гудзе людскі нагоўп, ён займае сваё месца, ставіць пад ногі чамадан, аглядаецца туды-сюды па баках і, не убачыўшы нікога знаёмага, прытуляецца плячом да акна і ў адно імгненне заплюшчвае вочы.

Спачатку гэта ён робіць знарком, каб іншыя мудрацы не прасліся на ягонае месца, потым, калочычыся ў аўтобусе па гравейцы, па лясных і палявых дарогах, ён-такі засынае і ўжо не чуе, як сусед спачатку паправіў яго капялюш, бо той вась-вось гадоў быў ссунуча з галавы і паканіцца пасажырам пад ногі, як паступова пуснее аўтобус. На самым апошнім прыпынку ў вёсцы Скалка яго нехта тузае за борт фрэнца, ён нехотна расплюшчвае вочы і, убачыўшы перад сабою маладога высокага хлопца, ускоквае з месца, хапаецца за чамадан. Хлопец хітра падміргвае яму і гаворыць, выходзячы з аўтобуса:

— Ледзь не праспалі, дзядзя Федзя.
— Але, праўду кажаш, малады чалавек,— адказвае ён, выраючы следам за хлопцам у цёмны праход.— Каньяк тры костачкі дзейнічае.

— Па праўдзе кажучы, піколі не чуў пра такі каньяк.

Ён радуецца, што паставіў хлопца ў тунік, дружалюбна стукае яго па шырокім атлетычным плячы і прадаўжае:

— Малады. Тваё ўсё яшчэ наперадзе. Усё зразумееш.

Яны ідуць па асветленай электрычнымі лямпачкамі вуліцы. Хлопец паправіў на плячы турысцкую сумку, з курткі, бліснуўшы паліроўкай, пад ногі пярэвуў гузік. Нагнуўшыся, хлопец тут жа адшукваў яго. Сунуўшы гузік у кішэню, сказаў:

— Атамны век, што ні кажыце. Свято, як у тым горадзе.

— Як у Рыо-дэ-Жанейра,— устаўляе ён і смеецца.— Ты што там робіш у горадзе?

— Вучыся ў педінстытуце.

— А, Патапаў меншы сын! Здагадаўся. Мой дзядзька, Несцер Анісімавіч Каробка, там цябе не заіскае?

— Ён—на філалагічным, а я—на гістарычным.

— Ну-ну, гісторык. Скалкаўскі, значыць, Карамзін... Зойдзем да мяне.

Абрадаваная і крышчу разгубленая маці спачатку падае руку сыну, потым хлопцу. Спрасоння, жмурачыся ад зыркага святла, яна не пазірае гасця.

— Мо гэта Несцераў сын з табою?

— Гэта, маці, Карамзін. Вялікі вучоны,—рагоча ён і ставіць на стол пляшку «Яблычнага», выкладвае баранкі, бохан хлеба, кансервы. Пакуль маці збірае закусць, ён налівае ў чаркі. Чокнуўшыся з хлопцам, кажа:

— От, брат, вясковае цемната! Чыстыя падліпаўцы. Усёй Скалкай не скажуць, хто такі Карамзін.

— Затое мы жаць, касіць, араць умеем,—пакрыўджана гаворыць маці і ставіць на стол талерку сала і міску гуркоў.— Панятна ж, што ўсе вучонымі не могуць быць.

— Ды ты толькі паспытай,—не слухаючы маці, кажа ён і падсоўвае бліжэй да хлопца чарку.

— Дзякуй, не п'ю.

— Ну-ну, таварыні Карамзін. Нечым падабешся ты мне. Ціхі. Рахманы. І да чаркі не ахочы. Не тое, што іншыя гаўрыкі,—гаворыць ён і пад руку праводзіць хлопца да дзвярэй.

Спаць ён ідзе ў хлэб, дзе ў кутку стаяць стары драўляны ложкак—колішні матчыя пасяг. Сянік высокі, мяккі. Мякая і палушка. Накрыўшыся цяжкай зляжалай коўдрай, адрозу засынае.

Раніцою яго будзіць певень. Пырхнуў з палатка на спінку ложка, залопаў дужымі крыламі, ажно амеці завіхрылі ў паветры, закрываў працяжнае «ку-ка-рэ-ку». І тут жа скокнуў у шчыліну, пад дзвярыма—далей ад бяды. Ён адрозу падхопліваецца, яшчэ з заплюшчанымі вачыма харае пад ложкам чаравік, каб добра-такі агрэць гэтага гарлапана, але, аглядаўшыся, безнадзейна ставіць чаравік на ранейшае месца.

Да яго слыху з глыбіні хлява, з-за перагародкі, даносіцца тоцік зван аб выд-ро. Гэта маці доць карову. Нездзе далёка грукоча трактар, і на вуліцы раз-

пораз сакоча-вішчыць калодзежны журавель. Паляхоачы, неахотна апрапаецца і, сустраўшыся з маці ў дзвярах, якая трымае ў руцэ поўнае вядро пеністага сырадою, кісла смеецца:

— Ну і падліпаўцы! Калі спяць, сам чорт не ведае!

— У вёсцы так, сыноч. Людзі па-пчаламу жывуць: сонца ўзышло і ўсе за дзела,—лагодна гаворыць маці.

Ён намерваецца нагою пнуць пёўня, які побач грабецца ў смеці, падзываючы курэй, але певень тут жа адскочыў убок.

— Галаву звярнуць гарлапану гэтаму.

— Ён харошы ў мяне, пародзісты. Без яго куры з селішча збягуць,—кажа маці.— Гэта ж не табе раўня. Жывеш, як бабыль: ні жонкі, ні дзяцей.

— Бабыль, бабыль! Ды я, каб хачеў, сто б раз жаніўся. Шчасця гэтага ў горадзе цюкамі пакуй. Асабліва ў каго жылле ёсць.

— Не кажы так, сыноч,—пярэчыць маці і здымае з плоту сухую цадзілку.— У іншага і кварціра, і сам сабою не брыдкі, а ўсё роўна толку няма... Ідзі па дзядзьку Харытона. Паснедаем ды картоплю абгонім.

Аднак па Харытона ісці не даводзіцца. Ён сам заходзіць у хату, як учора з ім і дамаўляліся. На яго галаве старая вы-

цвілая, недзе трохі прапаленая па макушцы кепка, босыя ногі ў старых галёшах. Ён падае парэпаную руку гасцю:

— Драстуй, Гаўрылавіч. Кажаш, які там пі рай гарадскі, а да маткі цягне?

— И дым отечества нам сладок и приятен,—адмахваецца ён і падсоўвае да Харытона зэдлік.

— Ты праўду кажаш,—усеўшыся на зэдлік і зняўшы кепку, зазначае Харытон.—У вайну я ад Брэста да Масквы пешшу адмахаў, потым да самай Прагі дабраўся. Адтуль жа ўжо напраму да сваёй Скалкі. Так што пра дым аччаштва мне гаварыць не варта.—Харытон дастае пачак цыгарэт «Памір», закурвае.—Што там, Гаўрылавіч, на белым свеце?

— Няхай, дзядзька Харытон, дыпламаты думаюць. Мы ж з вамі вінікі і болцікі, і наша бліжэйшая задача—абганіць бульбу,—адказвае ён і ставіць на стол пляшку віна.

Гэтым часам маці прынесла патэльню. Яечня шыпіць і пыхкае, разносячы па хаце смачны пах.

— Чым не снаданне дыпламатаў?—кажа ён і напаяе чаркі.

— Хіба, па адной можна,—згаджаецца Харытон і выпівае. Потым зачэрпвае лыжку яечні, наспех прыкусвае і ўстае з-за стала.—Не магу наташчак піць. Пайду па каня.

З лугу, дзе пасвіцца табун, Харытон вяртаецца ў адзін момант. Запрогшы каня, пытаецца:

— Дык хто з нас будзе за плугам?

— Ідзі ты, Харытонка. Які з яго араты?

— А вась і араты,—ні то жартам ні то сур'ёзна адказвае ён.—Такая кібер-нетыка—плуг!

Харытон бярэ за аброць каня, гасць спіскае ручкі плуга. Ён піколі не араў, не абганяў. Некалі даўно ў дзяцінстве падлеткам папрасіў араты праісціся за плугам па зяблыву. Спачатку клалася баразна, але раптам плуг выскачыў, і ён, як ні стараўся, як ні пнуўся, аднак лямех слізгаў, зрываючы пад карань толькі траву. Невядома, як яно было б далей, можа б, з яго быў і неблагі араты, калі б неўзабаве не падаўся ў рамеснае вучылішча...

— Но!—кажа Харытон, і конь павольна, шаптаючы росным бульбоўнікам, пайшоў між радкоў.

— Стой! Стой!—раптам крычыць Палагя.—Такі араты ўсю картоплю выверне. Бярэ ты, Харытонка. Бачыш, што ён нарабіў?

Палагя са злосцю кідае ўбок некалькі вырваных плугам карноў.

Ён, махнуўшы рукою, адыходзіць ад плуга і, сустраўшыся з Харытонавым позіркам, падміргвае яму:

— Канык тры костачкі лягчай піць чым за пугам хадзіць...

— Ідзі лепей, кавалер, пагуляй, — годна кажа маці. — Мы тут з дзядзькам Харытонам самі ўправімся.

Дома ён голяцца, мыецца, апранае свежую кашулю, новыя басаножкі, што прывёз у чамадане. На грудзі вешае фотаапарат. Маці з Харытонам якраз вярнуліся ў двор. На Харытонам твары буйныя кроплі поту. Адна кропля пакацілася па шчацэ, капнула пад ногі. Успалая кашуля — там, дзе лапаткі, цёмныя плямы.

— Вось такога дзядзьку Харытона, чалавека зямлі, мы і накінем на памяць нашым патомкам, — гаворыць ён, вышэйшы насустрэч і прышэльпаючыся вочкам фотаапарата ў разгубленага суседа. Харытон блітэжыцца, ледзь не «смірна» становіцца перад ім і робіць строга выгляд. — Вось і ўсё, гатова, — шчоўкнуўшы фотаапаратам, прадаўжае ён. І ўжо да маці: — Я прайдуся трохі. Зараз вярнуся.

ных такіх! — ён туліць да сябе хлопца і не заўважае, як апываецца за сталом. — Дзядзька Халімон, — узняўшы чарку, левай рукой стукае ён у грудзі, — па адной і досыць. За вашага Карамзіна!

— Чаму ты так яго завеш? — уmeshваецца ў размову цётка Ганна. — Віцём яго завуць, ці не помніш?

— Віця ёсць Віця, а Карамзін — гэта вучоны вунь з такой галавой! — чэрціць ён рукою круг вакол сваёй галавы і асушвае чарку. — Колькі там табе яшчэ грызці гэту навуку, Віця?

— Яшчэ год.

— Ух ты! Там да аспірантуры рукою падаць.

— Хачу ў школу, — прызнаецца Віця.

— А я ў аспірантуры скончыў адзін клас і адзін калідор. Дурны быў, кінуў. Цяпер бы, дзядзька Халімон, мог бы вунь дзе быць!

— То ты ж і так добра вучоны. Дзе цяпер робіш? — Халімон напоўніў чаркі.

— У канторы «Гогаль-могаль-блат-рамонт».

— Ну, вось што, матчы пахлебнік, — пачаў Каробка, пераступіўшы парог маленькага пакойчыка, які Гаўрылавічу некалі даваў ад завода, калі ён толькі запісаўся, і з якога неўзабаве пайшла жонка. — Намацаў адно месца ў нашым выдавецтве. Апошнія месца. Мне ўжо сорама перад жонкай, перад калегамі. Усё жыццё цягну, хоць бы сам натужыўся разок...

Так ён пачаў працаваць у вучэбна-педагагічным выдавецтве.

Першы рукапіс кнігі, які яму даручылі рэдагаваць, узяўся потым чытаць сам галоўны рэдактар Шэкан. Ён быў надзвычай карэктны ў адносінах да малодшага рэдактара, калі запрасіў яго ў свой кабінет на размову. Рукапіс кнігі быў увесь скрэслены чырвоным алоўкам.

— Вы што скончылі?

— Вячэрні філфак педінстытута.

Галоўны рэдактар пастукаў чырвоным алоўкам па сталю, задумлена паглядзеў у акно, за якім пад густым ветрам калыхаліся галіны бэзу з набухлымі пупышкамі. Затым прадаўжаў:

— Адым словам, на любой рабоце трэба ўгрызацца ў веды. Так, так — угрызацца.

На гэтым ягонае размова з галоўным рэдактарам скончылася. І вось нядаўна, перад самым ягоным ад'ездам у Скалку, Шэкан зноў запрасіў яго. Цяпер, як здалося яму, ён быў не ў такім настроі. Пачаў, як вучню, задаваць пытанні: што прачытаў з навінак, чый твор ён лічыць найбольш значным, нарэшце, якія паглядзеў кінафільмы. Ён тое-сёе гаварыў, нават палемізаваў з галоўным.

Шэкан падаў яму рукапіс з паметкамі і допісамі, сказаў між іншым:

— Можэ б, вас спачатку карэктарам... Паднабілі б руку... Адым словам, падумайце... Наперадзе два выхадныя дні...

Ён устае з ложка, пазяхае. І зноў у галаву лезе апошняя размова з галоўным. Ён разважае: «А што мне асабліва думаць? Падам заяву і размова ўся. Было б здароўе, а сто работ знойдзецца. Сам геній такі! Дзідро! У брашуру ўпісаў прозвішча гэтага панізюскага класіка, апоўсць яго назваў. Не чытаў і чытаць не буду такі опус».

З хлява ён павольна брыдзе ў хату:

— То прагуляў, то праспаў — так і не пагаварылі, — уздыхае маці, пакуючы чамадан. — Збірайся, бо скоро аўтобус будзе.

Ён павольна сёрбае гарачы боршч, быццам смакуе кожную лыжку, потым смяецца:

— Ну, учора я даў клас усёй Скалцы!

— Ды мне казалі, як ты баб знімаў, як нйраў у копанцы, як барыню выбіваў, — з лёгкім дакорам кажа маці. — Што малы, што пажылы — адно і тое ж. Ты ж хоць Харытону каргачкі парабі.

— Паробім. Не цяпер, дык у чацвер, а будучы.

Неўзабаве ён з маці ідзе да клуба, дзе спыняецца рэйсавы аўтобус. Тут ужо сабралася шмат вяскоўцаў — хто ад'яджае, хто праводзіць, а хто проста дзеля цікаўнасці. Сюды падыходзіць і Халімон са сваёю Ганнай. Халімон падае яму руку:

— Здароў, Гаўрылавіч. Здаецца ж, сёння не бачыліся? Не паспеў пагасяваць, як дадому трэба?

— Спраў па горла, — адказвае ён. — Галава трашчыць.

— Затое ў мяне ўсе клопаты з галавы, — гаворыць Палагея. — Картоплю абагнала, дроў на ўсю зіму навазіла.

— Ды і сын чысты прахвясар. — уmeshваецца ў размову Ганна. — Ты ўсё адзінокі, Гаўрылавіч?

— Як дуб каля плоту, — усміхаецца ён.

— А таму адзінокі, — прадаўжае Ганна, — што дужа вучоны і па сабе роўню не знойдзеш.

Іх далейшая размова перапыняецца, бо падшоў аўтобус.

На развітанне ён падае Халімону і Ганне руку, маці лёгка прытульвае да грудзей:

— Прыведу хутка. На цэлы месяц. Водпуск вазьму...

Маленькі аўтобус, калываючыся ў глыбокіх каляінах, візе яго ў горад. На вакзале ён моўчкі сядзіць на лаўцы, настаўнічы збоку цяжкі чамадан. Яго ніхто не цікавіць сярод гэтых пасажыраў. Яму б толькі хутчэй залезці ў вагон.

Грукоцучы па рэйках, ажно дзінькаюць шыбы ў вокнах вакзала, міма праносяцца цяжкія дызель. І вось правадніцы расчыняюць вагоны.

Спачатку ён трапляе ў вагон з хлопцамі і дзядзючатамі. З усіх яго кутноў чуюцца песні, брэжнэўскія гітары, смех.

«Парыжскі брадвей», — ся злосцю думае ён і пераходзіць у наступны, аглядваецца.

Каля акна сядзяць мужчына з бабуляй. Астатнія месцы свабодныя. Ён моўчкі прысаджаецца побач. Мужчына гаворыць:

— Ты мне, сястрыца, не кажи пра свайго сына. Я не горш за цябе ведаю яго. Акаліна ён у цябе, вось хто.

— Якая табе акаліна? — палахліва перапытае жанчына.

— А самая звычайная. Бывала, я ў кузні за дзень груды жалеза перакую, дык гэтай акаліны цэлае вядро насыпалася пад ногі. Ад гарачага жалеза злітае, як луска з рыбы. Толькі молатам стукні... Такі і сын твой, Сявёў, а глядзіць, дзе б гэту лягчай, дзе б цяпелі на чужым барку праехаць.

— Дзідро, сапраўдны Дзідро, — падміргвае ён дзядзьку і бярыцца за ручку чамадана, каб ісці далей.

— Вядро, іменна вядро! — не зразумеўшы, стукае кулаком мужчына па століку і хоча знайсці падтрымку ў новага суседа няконт факта з акалінай, але той знікае. Далей каля акна ў зашмалеваных святлоках сядзяць трое мужчын і, азіраючыся, рэжучь у падкіднога.

— Можна чацвёртаму? — паставіўшы чамадан, пытаецца ён і глядзіць на смага высокага і плячывага мужчыну, які пачынае тасаваць калоду джымі агрубелымі рукамі.

— Можна, — адказвае мужчына і першаму яму дае тры карты.

Яму часта вешаюць «пагоны», здараецца, што і ён павесіць, і тады ён крычыць, што ёсць сілы:

— Устаць! Надзець карты на плечы! Аднак гуляць у карты яму надалучае. Ён зноў бярэ чамадан і ідзе па вагоне. Яму якраз шанцуе знайсці свабоднае месца каля акна, дзе можна аблакаціцца на столік, прыкімарыць. Пад грукат колаў ён хутка засынае, пакуль яго не разбуджае тупат ног праз вагон. Падханіўшыся, ён не адразу разумее, дзе ён. І раптам сярод пасажыраў ён заўважае Аўдэя Альховіка. Хцеў адвярнуцца, але ўжо было позна. Альховік сам падыходзіць да яго, падае руку.

— Даўненька не бачыліся! — весела кажа пісьменнік і пільна ажыцнае яго ў ног да галавы. — Дзе цяпер працуеш?

— Аг, так сабе, — махае рукою ён.

— Выйдзем на перон, пагамонім.

На пероне Аўдэй Альховік дастае з сакважы кнігу, падае яму:

— Гэта мая новая аповесць пра месца чалавека ў жыцці. Табе на памяць пра нашу вучобу ў інстытуце. Помніш: я на апошнім, ты — на першым курсах?

— Ага.

— Дык усё ж як цяпер?

— У канторы «Гогаль-могаль-блат-рамонт», — кісла ўсміхаецца ён.

— Усё яшчэ, бачу, злучыся на мяне. Я праду тады сказаў табе. Ты — чалавек з завода, без навыкаў. Як бы я мог парамадваць цябе ў выдавецтва?

Гэта тое самае, што мне цяпер владкавацца ў кантору, як ты кажэш «Гогаль-могаль». А што датычыць нейкага блату, то гэта, браток ты мой, чысцейтай вяды прафанацыя. Ну, маўпя! Табе куды?

— На Вакзальныя завулак.

— Мне ў другі бок. Трэба яшчэ паспець у роддом. Жонка дачку нарадзіла. Дык я проста з Панізюя галопам. Так што па гэтай прычыне можна і шампанскага. Заходзь на радзіню.

— Можна і мацнейшага. Каныячку тры костачкі.

— Для цябе будзе, а сам не магу, зямляк. Сэрца. Адым словам, заходзь у госці. Адрес жа ведаеш...

За металічнай агароджай мільгае Альховікава фігура і неўзабаве хаваецца сярод людскога натоўну.

— Класік панізюскай! — шэпча ён сам сабе, хаваючы кнігу ў чамадан. — Паглядзім, што ты там нападэў...

Ён таропка праходзіць вакзальную плошчу, потым наварочвае ў ціхі завулак. Там у акружэнні старых таполяў стаіць двухпавярховы дом. Зайшоўшы ў знаёмы пад'езд, ён спыняецца, прыслухоўваецца. За домам, каля чыгуначнага моста, гамоніць, шыпіць коламі машын, свеціцца рэкламнымі агнямі горад.

Расчыніўшы дзверы пакойчыка, ён стомлена ставіць чамадан каля парога, встрыкае выключальнікам. Не распрабуючыся, садзіцца на эзллік, з'лчмуваецца, як чалавек, што сабраўся ў дарогу. Перад ягонымі вачыма стаіць далёкая Скалка, дзе ён так і не заўважыў, як прамільгнулі два выхадныя дні. Яму ўспамінаецца маці, Харытон і Кірэй, глыбокая копанка і вяселле на вуліцы і яму зноў хочацца паехаць туды.

Міхась ПАРАХНЕВІЧ

А П А В Я Д А Н Н Е

Калі ён знікае за веснічкамі, Харытон круціць галавою, кажа Палагеі:

— Бач ты яго, сам хвацграф. Гэта штука тонкая, не картоплю абганяць... Вот што горад з людзьмі робіць.

У яго бадзёры настрой, шчаслівы твар. А тут яшчэ цалвор'е такое пасля доўгіх дажжоў, што ўсё вакол цвіце і радуецца. Ён расчынае дзверы бібліятэкі. За сталом сядзіць малалезькая загадчыца ў белай кофтацы і чытае кнігу. Ён падыходзіць да стала, моўчкі любуецца новай загадчыцай, якая запяталіна глядзіць на яго вялікімі шэрымі вачыма.

— Не тутэйшы, — смяецца ён. — А што вы такое цікавае чытаеце?

— Аповесць Аўдэя Альховіка. Ён з суседняй вёскі — з Панізюя. Канферэнцыю будзем праводзіць па яго кнізе.

— Ведаем такога. Мы некалі вучыліся з ім у адным інстытуце, — гаворыць ён і бачыць, як у малалезькай загадчыцы ад нечаканасці ўспыхнулі вочы. — Я, прызнацца, яго не чытаю. П'яніца. Графаман. Пакуль сароку на плоце аніша ды вераб'я каля вясновай лужы, дык можна задыхнуцца, чытаючы.

Загадчыца смяецца, і яе смех ён прымае як канчатковую згоду з ягонай ацэнкай твораў Альховіка. Заклаўшы рукі назад і глыбакадумна разглядаючы кніжныя паліцы, ён заўважае:

— Каб любіць літаратуру, лепш не знаць літаратараў.

— Ну-ну, Гэта ўжо знадта! — кажа дзядзючца і падыходзіць да расчыленага акна. Яна стаіць да яго бокам і паўтарае: — Гэта ўжо знадта!..

Па яе голасу ён не разумее, менавіта каму адрасавана гэта «знадта», яму ці Альховіку. Ён наварочваецца да выхаду і ўжо каля парога гаворыць:

— Чытайце. Хто перастае чытаць, той перастае думаць.

На дварэ ён некалькі хвілін прыкідае, куды падацца далей. Пасля сустрэчы з гэтай малалезькай бібліятэкаркай у яго наогул прыўзняты настрой. «Правішчыя», — думае ён. — Болей кніжнай вокладкі нічога не бачыць. Ён рашае зайсці да Халімона, з сынам якога ехаў учора. Гэта зусім блізка — праз тры хаты. Халімонава сям'я якраз у зборы за сталом. Ён усім падае руку. Учарашняга знаёмага, як хлопчыка, стукае па плячы.

— Вучоны, што ні кажыце! Карамзін!

Учора хоць бы ў рот віна ўзяў...

— На губы ўзяў, — жартуе хлопек.

— Ну, Карамзін! Ну, люблю пацеш-

БАДАІ, мы ўпершыню назіралі на мастацкай выстаўцы, якой была «Малодосць краіны», такі актыўны ўдзел маладых скульптараў. Як правіла, на падобных выстаўках пераважаў жывапіс і графіка. У колькасных адносінах скульптуры па-ранейшаму належала традыцыйнае трэцяе месца, але па якасці яна рашуча прэтэндавала на лідэрства. Сапраўды, сярод 40 твораў скульптуры большасць сведчыла аб умелым выкарыстанні іх аўтарамі самых розных вобразна-пластычных сродкаў для вырашэння даволі складаных задач, якія рашуча і смела ставіць перад сабой маладыя майстры. Гаворачы аб якасці твораў, трэба адзначыць яшчэ і тое, што большасць работ выкананы з самых розных матэрыялаў, удала знойдзеных і цікава трактаваных.

Што ж датычыць вобразнага зместу твораў маладых (і не толькі скульптараў), то ён будзеца на актыўных адносінах моладзі да сённяшняга жыцця, на імкненні глыбей пранікнуць у эмацыянальны і інтэлектуальны свет нашага сучасніка, на жаданні выявіць і падкрэсліць лепшыя, характэрныя рысы, уласцівыя чалавеку нашага грамадства.

Стылістыка лепшых твораў скульптуры разлічана на вопытнага і добразмысловага гледача, які разумее і любіць сучаснае мастацтва. Мастакі канкрэтна, з уласцівай моладзі смеласцю, бяруцца за самыя складаныя праблемы сучаснасці і, не

баючыся быць незразумелымі, гавораць пра іх на мове сучаснага мастацтва.

Характарызуючы работы, паказаныя на выстаўцы, варта, відаць, першым сярод маладых назваць лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Ул. Церабуну, яго новую работу — «Расстраляная песня». У ёй выразна прасочваецца жаданне аўтара надзяліць твор вялікім

адна з самых галоўных тэм беларускага мастацтва — тэма вайны і міру, а яе канкрэтныя вобразы зноў і зноў паўстаюць у творчасці мастакоў розных пакаленняў.

Найбольш цікавыя тыя работы, у якіх відаць жаданне адыйсці ад банальных вырашэнняў, знайсці новыя прыёмы кампазіцыі, больш смела, творчае выкарыстанне пластычных магчымасцей

рочыстасць, не ўласцівыя ра-ней Папсуева.

Пошукі выразнасці маладымі скульптарамі, мяркуючы па выстаўцы, вельмі шматгранныя. Тут назіраецца не толькі імкненне да завярджэння сваёй творчай асобы, жаданне быць не падобным на іншых мастакоў, але і плённае выкарыстанне мастацкай спадчыны мінулых гадоў. Гэта адбываецца,

М. Міхадзюк.
Бюст А. К. Гараўца.

СВЕЖА, ВЫРАЗНА

НАТАТКІ ПРА СКУЛЬПТУРУ НА ВЫСТАЎЦЫ «МАЛАДОСЦЬ КРАІНЫ»

Ідэйным зместам, які даносіць да гледача напружаную барацьбу чылійскага народа. І хоць тэма гэтая вырашалася скульптарамі больш старажытнага пакалення, у кампазіцыйных адносінах работа даволі выразная.

Крыху традыцыйнымі, але поўнымі вялікага сэнсу і маладога пафасу выглядаюць работы «Бацька Мінай» М. Бакуменкі, «Нам ісар Яўсееў» А. Хараберуш, «Партрэт Героя Савецкага Саюза Соламавай» А. Салатыцкага і інш. Творы гэтыя, на жаль, нічога новага не даюць да вобразаў, якія ўжо сустракаліся на нашых выстаўках, але добра тое, што ўвагу маладых прыцягвае

розных матэрыялаў. Характэрнымі ў гэтым сэнсе з'яўляюцца творы В. Слабодчыкава, у якіх аўтар спрабуе вырашаць складаныя прасторавыя праблемы шляхам злучэння ў адзінай кампазіцыі некалькіх фігур, па-свойму размешчаных і лагічна звязаных («На рыштваннях»), «Мастак і мадэль»). Цікавыя і больш «класічныя» вырашэнні аднафігурных кампазіцый, у якіх ясна праглядаецца новае разуменне выразнасці фігуры, што стаіць, яе прасторавыя сувязі («Зялёны шум» А. Бачкарова). Выразныя скульптуры М. Шкробата «Антракт» і М. Бакуменкі «На Івана Купалу». Падобныя творы сведчаць аб пільнай увазе маладых скульптараў да майстэрства, гавораць пра беражлівую адносіны моладзі да мадэлі.

Вельмі цікава адбываецца працэс станаўлення аднаго з найбольш своеасаблівых скульптараў сярод маладых — Ю. Палякова. Амаль на кожнай выстаўцы мы бачым новыя, арыгінальныя яго кампазіцыі, у якіх аўтар дэманструе віртуознае майстэрства лепшчыка, мастака тэмпераментнага, надзеленага багатым уяўленнем, смелай фантазіяй («Песня пра байца»). Прыкметна, што малады скульптар перажывае цяпер перыяд пошукаў і эксперыментаў. Вельмі важна, каб гэты працэс не зацягнуўся, каб яго творы набылі, нарэшце, тую акрэсленасць зместу і формы, якія ўласцівы таленавітым майстрам.

Плённыя пошукі маладых у галіне гістарычнага партрэта — жанру надзвычай цяжкага і таму вельмі рэдкага ў нашай скульптуры. На выстаўцы прыцягнулі ўвагу дзве работы — «Сымон Будны» С. Гарбуновай і «Паўлюк Трус» В. Папсуева. Тое нямногае, што ўдалося пакуль зрабіць студэнцы тэатральна-мастацкага інстытута Гарбуновай, сведчыць аб патэнцыяльных магчымасцях маладой мастачкі, якая ўважліва і зацікаўлена сочыць за развіццём сучаснай скульптуры. «Паўлюк Трус» Папсуева — работа цікавая як па вырашэнню, так і па стану вобраза, аднак насцярожвае некаторая манернасць, зна-

як правіла, у работах на традыцыйныя, «вечныя» ў нашым мастацтве тэмы: «Ткачыха» Э. Астаф'ева, «Поле» К. Аляксеева, «Раціца» А. Салатыцкага, «Рабочы» Р. Рубінштэйна, «Для міру» А. Аншэлевіч і інш. У кожнай з гэтых работ ёсць і сваё разуменне аўтарамі тэмы, і цікавыя, небанальныя вырашэнні.

Аднак найбольш шматлікай групай твораў на выстаўцы з'яўляюцца работы, якія арыентаваны ў галіну аб'ектнай пластыкі, з ухілам у дэкаратыўнасць і стылізацыю. У іх выяўлены і канструктыўны пачатак непарыўна звязаны. Такія творы ўспрымаюцца больш шырока, чым станковыя, і патрабу-

Фантазія», Г. Гаравая «Бег» і інш.).

Вядома, не ўсё на выстаўцы так «удала». Пры больш уважлівым разглядзе некаторыя творы маладых насцярожваюць сваёй падкрэсленай недатычнасцю да вялікай грамадскай тэмы. Аўтары часта абмяжоўваюць свае інтарэсы колам інтымных, прыватных, асабістых пацудоў і перажыванняў (Ю. Платонаў «Натхненне», В. Папсуеў «Вясна» і інш.). Мы далёкі ад намеру ставіць пад сумненне мастацкую каштоўнасць такіх работ, але часта пад уяўнай шматзначнасцю вобразаў, нейкай скрытай сімволікай, якімі маладыя мастакі спрабуюць надзяліць свае творы, — на самай справе нічога не хаваецца. У

Г. Гаравая.
Бег.

У. Церабун.
Расстраляная песня. (Паміці Віктара Хары).

юць пэўнага архітэктурна-прасторавога асяроддзя. І гэта заканамерна: сёння, калі па-сапраўднаму вырашаецца адна з найбольш складаных і актуальных праблем у сучасным мастацтве — фарміраванне эстэтычнага асяроддзя інтэр'ераў грамадскіх будынкаў, палацаў, вуліц, плошчаў — роля такіх твораў рэзка ўзрастае. Іх з'яўленне на выстаўках сведчыць аб тым, як чуйна рэагуе моладзь на характэрныя прыкметы нашага часу (Л. Давіданка «Юнак з вавёркай», Л. Зільбер «Мір дому тваёму», А. Крахалёў «Краіна

многім гэта датычыць і жанру партрэта. Менавіта тут часцей за ўсё мастака падсперагае небяспека аказацца ў палоне саладжавасці, манернасці, салоннасці.

Адной з самых каштоўных якасцей мастацтва маладых з'яўляецца яе актыўнасць, рашучасць, з якой бяроцца моладзь за новыя тэмы і рашэнні. Гэта дазваляе спадзявацца, што заўтра будуць створаны новыя, яшчэ больш глыбокія творы, што побач з імёнамі вядомых беларускіх майстроў скульптуры стануць новыя імёны.

Э. ПЕТЭРСОН.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАУ БССР

АБ РАБОЦЕ КАМІСІІ

Сакратарыят СП БССР абмеркаваў пытанне «Аб рабоце камісіі па прыёму ў Саюз пісьменнікаў». Выступілі старшыня камісіі, сакратар праўлення СП БССР І. Чыгрынаў і сакратар камісіі М. Гамолка.

У ходзе абмеркавання прынята рашэнне аб удакладненні парадку разгляду заяў па

прыёму маладых літаратараў у члены Саюза пісьменнікаў. Старшыня камісіі І. Чыгрынаву даручана даць на гэтых пытаннях інтэрв'ю ў газеце «Літаратура і мастацтва».

Зацверджана рэдкалегія выдання матэрыялаў VII з'езда пісьменнікаў Беларусі ў складзе сакратарыята СП БССР.

ВЕЧАР ПАЭЗІІ

Бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР на вечар паэзіі ў Доме літаратара запрасіла супрацоўнікаў аддзела ўнутраных спраў Ленінскага раёна Беларускай сталіцы. Перад прысутнымі выступілі паэты М. Аўрамчык, Р. Барадулін, Н. Гілевіч, В. Звёнак і заслужаная артыстка БССР Г. Рыжкова.

Ад імя прысутных сардэчна і цёпла падзякаваў выступаўшым начальнік РАУС Ул. М. Савічаў. Вёў вечар сакратар партбюро СП БССР А. Кулакоўскі. В. ДАЙЛІДА.

Толькі што выдадзена

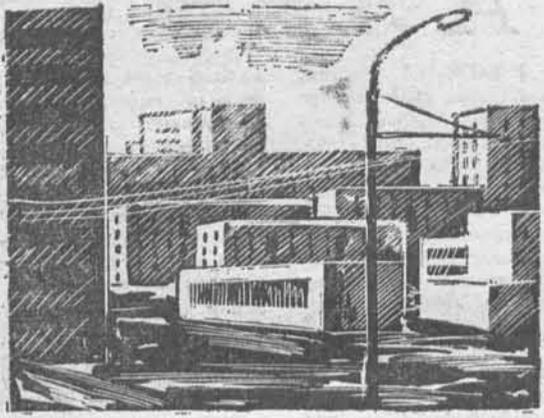
ПЛЕМЯ МАЛАДОЕ, НЕСПАКОЙНАЕ

У гэтыя дні ўсе савецкія людзі працуюць над ажыццэўленнем гістарычных рашэнняў XXV з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Справы ж дзевятай пяцігодкі ўжо сталі яркай старонкай у будаўніцтве камуністычнага грамадства. Шмат радыоў у ляс улісаў і Ленінскі камсамол. Юнакі і дзяўчаты па-ранейшаму ідуць у першых шарагах тых, хто набліжае светлае заўтра.

Пра ўдарную вахту беларускай моладзі ў дзевятай пяцігодцы, пра грамадзянскі і духоўны рост пакалення сямідзесятых і расквашаецца ў ніжэй «На

галоўных рублянках», якая выйшла ў выдавецтве «Беларусь». З нарысаў, замалёвак, якія ў свой час змяшчаліся ў рэспубліканскім друку і ў першую нумару ў газетах «Чырвоная змена» і «Знамя юности», чытач даведаецца пра маладых гвардзейцаў пяцігодкі, прачытае пра тое, як юнакі і дзяўчаты рыхтавалі працоўныя падарункі XXV з'езду КПСС. Моіна смела сцвярджаць, што атрымаўшы сваеасаблівыя маленчутыя партрэт нашага маладога сучасніка, вернага заветам Ільіча, справам Камуністычнай партыі. А. БАДРОУ.

ВУЛІЦЫ ДАРАГІХ ІМЁН

Мінск, вуліца імя С. В. Прытыцкага.

Малюнкі Ул. СІВІРАКОВА.

У КІЕВЕ, у выдавецтве «Містэцтва» на ўкраінскай мове выйшла кніга беларускага мастацтвазнаўцы Барыса Крэпака «Мастакі Беларусі». У ёй — творчыя партрэты дзесяці вядучых майстроў жывапісу, скульптуры, графікі, прыкладнага мастацтва рэспублікі: Заіра Азгура, Андрэя Бембеля, Мая Данцыга, Арлена Кашкурэвіча, Уладзіміра Мурашвера, Георгі

край. Сцяной стаіць залатая збажына. Пачынаецца жніво. І першы сноп хлебаробы ўскладаюць да падножка простага абеліска, што каля палывой сцяжыны. Ускладаюць у памяць тых, хто адстаяў светлы дзень — каб свяціль сонца, каб шумела ніва. Б. Крэпак аналізуе найкаштоўнейшае ў здабытку мастакоў, раскрывае асаблівасці іх жывапіснай, скульптурнай і графічнай мовы.

якой цаной дастаўся нам гэты хлеб». Менавіта тэма ратнага і працоўнага подзвігу, прыгажосці жыцця так цесна звязана ў яго творчасці, менавіта на філасофска-мастацкім абагульненні яго палотнаў спыняецца В. Крэпак.

Аўтар зборніка здолеў чотка, дакладна выявіць індывідуальнае творчае аблічча мастакоў, аб якіх апавядае. Прафесіянальны аналіз іх работ неаддзельны ад выразнай мовы, якая ў многіх месцах нават сакавітая. Вось прыклад: «Калі любуешся творамі Аляксандры Паслядовіч, здаецца, нібы адчуваеш дыханне беларускай зямлі, пах палых кветак, вясеннюю свежасць яблыневага цветку. Яны — празрыстыя, чыстыя, свежыя, як бы сатканы з серабрыстых ранішніх промняў сонца. І шчыра захапляешся талентам мастачкі, якая, як тая чараўніца, умее ўдыхнуць жыццё ў халодны аркуш белага паперы».

Выданне гэтай кнігі выканана на высокім паліграфічным узроўні. У ёй шмат каларовых і чорна-белых рэпрадукцый. Яна адрасавана ўсім аматарам мастацтва.

Аляксей ШНІПАРКОУ,
мастацтвазнаўца.

Гомель.

ШЧОДРЫ ПАДАРУНАК

Мала знойдзеш райцэнтраў у Беларусі, якія маюць сваю карцінную галерэю. Старажытнаму Месціславу пашанцавала: орад атрымаў такую галерэю ў 1974 годзе. Магчыма, гэта і гучна сказана — галерэя, але яна сапраўды існуе. У гарадскім Доме культуры знаходзіцца пастаянная дзеючая выстаўка карцін мастака Івана Піліпавіча Шарманова, якія ён падараваў Месціславу.

Па прафесіі Іван Піліпавіч — інжынер-будаўнік. Ён будаваў Днепрагэс, працаваў на Краматорскім і Енакіўскім металургічных заводах, на Азоўсталі і ў іншых месцінах. 43 гады працаваў інжынерам на розных будаўнічых аб'ектах Савецкага Саюза. Іван Піліпавіч захапляецца і паэзіяй. Ён надрукаваў дзесяткі вершаў у розных перыядычных выданнях.

Жыве цяпер мастак у Кіеве. Амаль кожны год ён наведвае Месціслаў і сваю родную вёску Бахараўку. Нязменнымі яго спадарожнікамі з'яўляюцца эцюднік, запис алоўкаў, фарбаў і іншае, што патрэбна мастаку ў працы.

Выстаўка карцін І. П. Шарманова ў Месціславе — гэта

шчодры падарунак землякам. Сярод іх шмат работ, якія напісаны мастаком ў родных краях. Гэта партрэты, пейзажы, малюнкі. Тут экспануюцца партрэты настаўніка Асіянскай школы А. М. Аблогіна, былога старшыні Месціслаўскага калгаса «Шлях камунізму» М. Я. Брындзянковай, настаўнікаў з горада Месціслава П. Н. Кісялёва і А. М. Бакшанскай.

Сярод карцін, падараваных Месціславу, ёсць некалькі твораў з серыі «Па ленінскіх месцінах».

З пейзажаў варта адзначыць «Зарэчча ля горада Месціслава», «Мост на Пячкоўцы», «Парк імя Крупскай у Месціславе» і іншыя.

За ўдзел у абласных і рэспубліканскіх мастацкіх выстаўках на Украіне І. П. Шарманаву узнагароджаны юбілейным медалём лаўрэата фестывалю Кіеўшчыны, удастоены граматы Украінскага рэспубліканскага савета прафесіянальных саюзаў.

М. ВОЙЦЕНКАУ,
настаўнік-пенсіянер.

АДРАСАВАНА АМАТАРАМ МАСТАЦТВА

гія Паплаўскага, Аляксандры Паслядовіч, Міхаіла Савіцкага, Уладзіміра Стальмашонка, Віталія Цвірко.

У анатацыі да зборніка гаворыцца, што ён першы з новай серыі. І вельмі прыемна, што яна адкрываецца беларускім мастацтвам, якое, як падкрэслена ва ўступным артыкуле аўтарам, за гады Савецкай улады ўзнялося на непараўнальную вышыню, выхавала сотні таленавітых мастакоў, творчасць якіх з'яўляецца важным укладам у развіццё шматнацыянальнага мастацтва сацыялістычнага рэалізму.

Ужо ва ўступе Б. Крэпак грунтоўна расказвае аб становішчы і развіцці беларускага савецкага мастацтва, яго нацыянальнай асаблівасці і галоўных тэмах, знаёміць чытача з многімі майстрамі жывапісу, скульптуры і графікі рэспублікі.

У заключэнне аўтар піша: «Такое яно, савецкае мастацтва Беларусі... Веснавай свежасцю вее ад яго палотнаў. А яшчэ не забыты боль гучыць у іх, боль памяці вайны, бо няма на зямлі беларускай дарогі, якая б не вяла да абеліска».

У выданні змешчана каларовая рэпрадукцыя карціны «Спадчына» Мая Данцыга. Яна якраз з тых, якія ва ўсёй велічы паказваюць героіку вайны і абноўлены родны

Калі, напрыклад, ідзе гутарка пра творчасць Заіра Азгура, то адзначаецца, што ў ёй няма складаных скульптурных кампазіцый, што мастак — майстар псіхалагічнага партрэта, што ім створана галерэя вобразаў: першадрукара Беларусі Георгія Скарыны, Героя Савецкага Саюза В. І. Казлова, генерала Л. М. Даватара, снайпера Ф. А. Смалячкова, Індыйскага пісьменніка Рабіндраната Тагора і многіх іншых. «Кожная работа, — робіць аўтар акцэнт, — часцінка творчай біяграфіі мастака. Дзесяткі характэрных і трагічных лёсаў, дыханне дэлёкай і блізкай гісторыі і сённяшні жывы, пульсуючы дзень».

Вызначальныя рысы творчасці Андрэя Бембеля — гераічны пачатак і грамадзянскія ідэалы. Гэтую думку мастацтвазнаўца падмацоўвае глыбокімі разважанымі, расказамі аб манументальных работах скульптара — Кургана Славы і Брэсцкай крэпасці-героя, а таксама аб іншых кампазіцыях.

У творчасці Мая Данцыга Б. Крэпак вылучае тэмы гераікі савецкага народа, сацыялістычнага пераўтварэння краіны, мастацкую выразнасць, смеласць кампазіцыі, тэмпераментнасць пісьма.

Міхаіл Савіцін адзначае: «Люблю тэму — хлеб. Ён сімвал міру, зямлі, чалавечнасці. Таму не трэба забываць

ПЕРШАЯ МАЛАДЗЕЖНАЯ

Выкананыя ад рукі афішы запрасілі гледачоў на першую выстаўку маладых мастакоў Маладзечна.

Гарадскі Дом культуры і цэнтральная бібліятэка імя Н. К. Крупскай добрамыслилі і засталіся да ініцыятывы творчай моладзі. Пяцёра пачынаючых мастакоў атрымалі ў сваё распараджэнне вялікую залу і размясцілі ў ёй семдзесят работ.

У СЕЛЬСКОЙ «ТРАЦЬКОЎЦЫ»

На фасадзе акуратнага двухпавярховага дома ў старажытным падмаскоўным сяле Воранава з'явілася шыльда — «Карцінная галерэя». Стваральнікамі сельскай «Траціцкоўцы» сталі вядомы калекцыянер, які шмат гадоў працаваў у доме творчасці мастакоў на возеры Сенеж Р. Лугаўскі і дырэктар саўгаса «Воранава» Яўген Ганчароў, скульптар-аматар.

Калекцыю галерэі складаюць больш як чатыры тысячы твораў жывапісу, графікі, скульптуры. Сярод іх — арыгіналы С. Герасімава, Я. Вучэціча, А. Дайнекі, В. Іагансона, П. Качалоўскага, Кукрынскаў, Г. Ніскага, К. Юона і іншых класікаў савецкага выяўленчага мастацтва. Экспануюцца тут і работы мастакоў Беларусі. Гэта жывапісныя палотны «Азёрны край» А. Шыб-

пейзажы, Мікалай Аўчынінкіў і Пётр Дзёмаў прадставілі пейзажы.

Выстаўка разнастайная і ў жанравых адносінах, і па выбару аўтарамі тэхнічных сродкаў: алей, гуаш, акварэль, літаграфія, вугаль, сангіна, пастэль...

Экспазіцыю наведвала шмат гледачоў. Пераважае вучнёўская моладзь. Кніга волгужаў запоўнена добрымі запісамі. Светлае ўражанне робіць гэтая прыкметная выстаўка.

К. ЗЕЛЯНОЙ.

пёва, «Таня» П. Данелі і іншыя тэоры, падараныя аўтарамі падмаскоўнаму калекцыянеру.

Сельская карцінная галерэя вельмі папулярная. Яе наведвала ўжо больш за дзве тысячы аматараў мастацтва з розных куткоў краіны, а таксама з Чэхаславакіі, Францыі, Кітая.

А. КАСЯНКОУ.

У мінулых нумарах «ЛіМ» знаёміі чытачоў з выказваннямі беларускіх музыкантаў, зробленых імі напярэдадні VII з'езда кампазітараў рэспублікі ў адказ на пытанні карэспандэнта што-тыднёвіка:

1. З якім творчым плёнам вы сустракаеце VII з'езд?
  2. Якую з'яву, падзею ў музычным жыцці вы лічыце найбольш яркай паміж з'ездамі кампазітараў БССР?
  3. На што павінен звярнуць увагу творчы саюз у далейшай дзейнасці?
- Сёння гавораць удзельнікі з'езда.

У ТВОРЧЫХ ЗДЗЯЙСНЕННЯХ І ПОШУКАХ

**Юрый
СЕМЯНЯКА,**

народны артыст БССР,
лаўрэат Дзяржаўнай прэміі
Беларускай ССР:

1. За гады паміж VI і VII з'ездамі кампазітараў Беларусі я напісаў дзве музычныя камедыі, якія ўжо трывала ўвайшлі ў рэпертуар Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР, — «Паўлінка» і «Гыдзель вечнага каханія». Аўтарам лібрэта першага твора з'яўляецца паэт Аляксандр Бачыла, які вельмі тактоўна і патхніна, на мой погляд, выкарыстаў цудоўную драматургічную першакрыніцу п'есміручага Я. Купалы. Другое лібрэта напісаў паэт Артур Вольскі ў садружнасці з Валянцінам Зубам. Днямі наш тэатр музычнай камедыі прыняў да пастаноўкі маю партытуру, якую я напісаў наводзе лібрэта Артура Вольскага, — дзіцячую оперу «Сцяпан-велікан». У гэтым творы мы «дакрапілі» да багата беларускіх народных казак.

Назва яшчэ дзве буйныя партытуры, што мною закончаны ў апошні час і прыняты да выкавання. Кантата «Зямля мая» напісана на вершы Ул. Карызыні і ўвойдзе ў рэпертуар высокапрафесійнага хору Дзяржаўнага камітэта тэлебачання і радыёвяшчання пры Саўеце Міністраў БССР. Для паўнаметражнага тэлевізійнага фільма «Мы — хлопцы жывучыя» я таксама знайшоў цікавае, як кажуць стваральнікі кінастужкі, музыкальнае вырашэнне.

Безумоўна, усе гады я працаваў і ў сваім любімым песенным жанры. Пісаў вакальную музыку на вершы П. Броўкі, М. Танка, А. Бачылы і іншых паэтаў нашай рэспублікі і братніх.

2. Калі гаварыць пра музычны твор, які найбольш уразіў мяне, назаву выдатны «Трыпціх» Д. Смольскага на словы Алаізы Пашкевіч. Вось дзе словы і мелодыя цалкам зліты ў натхнёныя, хваляючыя, вынаходлівыя вобразы! Не меней выдатнай з'явай у нашым музычным жыцці апошніх гадоў з'яўляецца, на мой погляд, творчая дзейнасць артысткі Наталлі Гайдзі. Цудоўны мастакі тэмперамент, прыспыны пошук новых фарбаў, глыбокае праікнёнае ў аўтарскую задуму твора, вялікая працаздольнасць па праву выклікаюць

пашану да заслужанай артысткі БССР Н. Гайдзі як аматараў музыкальнага тэатра, так і кампазітараў, што працуюць у садружнасці з Дзяржаўным тэатрам музычнай камедыі БССР.

3. Перад Саюзам кампазітараў БССР, як і перад усімі творчымі калектывамі рэспублікі, стаяць шматлікія мастацкія і арганізацыйныя задачы. Але для нас найбольш адказная — гэта стварэнне ўмоў для напісання оперных і балетных твораў, музычных камедый. Зразумела, музыку піша не саюз, а асабіста кампазітар. Аднак арганізацыйныя кантакты з тэатрамі, праслухоўванне клавіраў, знаёмства з якасцямі лібрэта і яго абмеркаванне саюз павінен браць і на сябе. Толькі пры такой мэтанакіраванай дапамозе кампазітары здолеюць ствараць тэатральна-сцэнічную музыку, вартую паграбаванняў нашай партыі і народа да мастацтва.

**Дзмітрый
СМОЛЬСКІ,**

заслужаны дзеяч
мастацтваў БССР, лаўрэат
прэміі ЛКСМ Беларусі:

1. Акрамя оперы «Свая легенда», над якой я працую з лібрэтыстам Ул. Караткевічам, увагу аддаваў інструментальным буйным формам. Напісаў Другі канцэрт для цымбал з беларускім народным аркестрам (памяці І. Жыновіча), два канцэртныя і сімфанічныя аркестрам — для скрыпкі і для віяланчэлі. У рэпертуар нашых выканаўцаў увайшлі таксама сімфанічная паэма, элегія-таката памяці Д. Шапастаковіча, «Трыпціх» для галасу, фартэпіяна, скрыпкі, у якім гукаць цудоўныя вершы Цёткі (А. Пашкевіч). Калі падзеі ў оперы «Свая легенда» звязаны з народнымі паўстаннямі на Беларусі ў XVII стагоддзі, на фоне якіх праходзіць асабістая трагедыя герояў твора, дык кантату для салістаў, зменшанага і дзіцячага хораў і сімфанічнага аркестра я з паэтамі П. Макалем і П. Харковым прысвяціў нашай партыі, XXV з'езду КПСС, а гэта — нашы дні.

2. У нас ёсць падставы ганарыцца тым, што Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР стаў пераможцам Усесаюзнага агляду артыстчнай моладзі краіны. І тое, што на базе нашага тэатра ў Мінску праводзіўся заключны этап агляду-фестывалю, гэта

значная падзея ў творчым жыцці Беларусі.

3. Шэраг гадоў наш творчы саюз выконваў чамусьці ролю не актыўнага удзельніка музыкальнага жыцця рэспублікі, а нейкага наглядальніка. Гэта не спрыяе аўтарытэту нашай арганізацыі ў грамадскасці. Ад нас чакаюць плённага ўплыву на дзейнасць тэатральных і канцэртных калектываў па выхаванне маладых музыкаў, на прапаганду творчасці, на тэлебачанню і радыё, у перыядычным друку і ў выдавецтвах. Прабуючы так, наш саюз выканае свае арганізацыйныя задачы і дапаможа таксама кожнаму кампазітару і музыказнаўцу.

**Таісія
ШЧАРБАКОВА,**

кандыдат мастацтвазнаўства:

1. Дысертацыя, якую я абараніла ў гады пасля VI з'езда кампазітараў Беларусі, прысвечана оперы «Барыс Гадупоў» М. Мусаргскага ў рэдакцыі Д. Шапастаковіча. Акрамя матэрыялаў, якія пісаліся мною аб штодзённым музычным жыцці рэспублікі для перыядычнага друку, стала аўтарам і пяці аналітычных артыкулаў больш буйнога плана. Яны прысвечаны творчасці М. Аладава, Г. Вагнера, С. Картэса, І. Лучанка і разглядаюць пытанні музыкальнага тэатра і песні. У артыкулах раблю спробу раскрыць індывідуальныя рысы стылю кампазітара, разгледзець больш шырока пытанні развіцця жанраў у нацыянальнай музыцы. Галоўная мэта гэтых і наступных артыкулаў — паказаць якія сувязі існуюць паміж творчасцю і сучаснасцю.

2. З прымясцю і радасцю можна гаварыць пра многія яркія старонкі нашага музыкальнага жыцця. Але ўсё пазнаешца ў параўнанні. Таму вылучу дзве падзеі, на мой погляд, найбольш выдатныя: раптоўнае раскрыццё для шырокай грамадскасці і нават спецыялістаў таленту Ірыны Шумілінай і Віктара Войціка. Абодва яны вельмі маладыя музыкі — Ірына яшчэ студэнтка другога курса ўвайшла кансерваторыю, а Віктар не так даўно закончыў аспірантуру. Але, калі слухаеш Пяты канцэрт для фартэпіяна з аркестрам Л. Бетховена ў трактоўцы І. Шумілінай, зціўляе не толькі патхнінасць выканаўцы — пераконвае і хваляе смеласць думкі, «строгасць» яе. Тое ж спалучэнне інтэлекту і багата пацуючай характэрнае для Канцэрта для камернага аркестра В. Войціка. Яго пошук у галіне тэхналогіі твора нідзе не перакрэслівае душэўнасці музыкі.

3. Галоўнай мэтай Саюза кампазітараў БССР павінен стаць плённы пошук рашэнняў яснага разумення творчых перспектываў арганізацыі і кожнага яе члена. Без такога бачання заўтрашняга для беларускай музыкі не можа развівацца оперная, сімфанічная, харавая творчасць Беларусі — асноўныя, карысныя жанры нашай музыкі.

СТАНАЎЛЕННЕ ТАЛЕНТУ

ЯК І КОЖНЫ мастак, які шукае сваё творчае аблічча, Андрэй Мдзівані прайшоў складаны шлях, які пачаўся яшчэ ў сценах Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага. Гэта былі гарачыя спрэчкі з калегамі-студэнтамі, напружаны начны роздум, незабыўны ўражанні ад выканання першых твораў, дыскусіі з настаўнікамі — прафесарам А. В. Багатыровым.

Неяк Анатоль Васільевіч сказаў, што кампазітар, каб набыць адметную індывідуальнасць, павінен прайсці ўсе ступені вучнёўства: і перайманне, і абсалютнае давер'е да аўтарытэтаў, і прагнае засваенне вопыту папярэднікаў — кампазітараў усіх эпох і напрамкаў. Іншымі словамі, трэба авалодаць школай майстэрства. А яна ўключае ў сябе напружаную працу інтэлекту.

Андрэй Мдзівані прадставіў экзаменацыйнай камісіі тры дыпломныя творы. Першую сімфонію, кантату «Беларускі край» і сімфанічную паэму «Фрэскі». Менавіта з гэтага і пачаўся шлях кампазітара, які ўсе свае творчыя намаганні падпарадкаваў аднаму: быць у мастацтве эмацыянальна сучасным часу, па-свойму асэнсоўваць рэчаіснасць, быць верным народным вытокаў музыкі.

Зразумела, не адразу слухачы сталі вынікнуць вынаўцаў яго твораў «на біс», бо не ўсе раннія опусы мелі безумоўны вартасці. Паступова, вызваляючыся ад мудрагельства, ён адідаў усё двухсэнсоўнае, канструктывісцкае, эмацыянальна штучнае і прэтензіознае. Напоўніўся прафесійналы вопыт. Не выпадкова сімфанічны і народнага аркестраў БССР, Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы рэспублікі, у рэпертуары якіх ёсць творы А. Мдзівані, адначасова тэхнічна дасканаласць лепшых старонак, што належыць яго п'яру.

А старонкі вельмі разнастайныя. Гэта і вакальныя нумеры на вершы Максіма Танка, і народныя тэксты («Снапочак» і «Вяселле»), гэта і араторыі «Падарожжа з Пецярбурга ў Маскву» наводле вядомай кнігі А. Радзішчава і «Ванька-ўстанька» на паэме Я. Яўгушэнікі. Калі слухаеш названыя творы, адчуваеш, што аўтар музыкі імкнецца наблізіць, знайсці суладдзе паміж словам і гукам, абмялодзіць выразныя магчымасці размоўнага тэксту. У найбольш удалых з іх мы чуем і ўспрымаем кампазітарскае зачараванне харавым народнай мовы і наэтычных выказванняў.

Літаратурнае слова звычайна рэгламентуе творчую фантазію кампазітара, адкрываючы адначасова вялікія магчымасці для вынаходлівага «сперакладу» слова на мову музыкі. Той, хто ўважліва сочыць за творчымі пошукамі А. Мдзівані, можа пацвердзіць: ён часта дэманструе акурат такое стаўленне да паэтычных і народных тэкстаў.

І гэта не выпадкова. Такія ў яго школа. Беларускае кансерваторыя з першых дзён стварэння ў ёй кафедры кам-

пазіцы выхоўвала ў маладых музыкаў павягу да зместу і кірунку творчых пошукаў наогул. Перш-наперш такі пошук мае грунт у выбары літаратурнай праграмы твора. Тут важна захаваць народнасць духу, ідэйную яснасць задуму, правільны падыход да палітры выразных сродкаў выяўлення сваёй задуму. Мяркуючы на тым, што даў А. Мдзівані як прыклад сваёй вернасці кансерваторскім урокам, ён шануе такую плённую традыцыю.

Па-творчы асэнсоўвае ён фальклорныя ўзоры ў сваіх сімфанічных творах, у музыцы для народнага аркестра. Партытуры для гэтых аркестраў вылучаюцца жанравай маляўнічасцю, віртуозным скарыстаннем аркестравых сродкаў. Прыкладамі могуць быць такія творы А. Мдзівані, як «Фрэскі», «Пахаванне Хатыні», «Дыялект», «Асціната», «Булба» і «Народныя гудні». Асобна старонкі гэтай музыкальнай літаратуры афарбаваны то ў трагедыі і кантрастныя таны, то гумарам і лірычнай засяроджанасцю.

Музыканты гавораць, што такія творы цікава выконваць. Слухачы прызнаюцца, што такая музыка з цікавасцю слухаецца.

Прывядзём выказванні пра творчасць А. Мдзівані.

Першае слова заслужанаму дзеячу мастацтваў БССР Юрыю Яфімаву:

— Партытуры Андрэя Мдзівані заўсёды цікавыя, бо напісаны з мастакоўскай фантазіяй. Ён імкнецца да выкарыстання навінейшых прыёмаў гуказдабывання ў розных групах аркестравых інструментаў. Асабліва ў «Дыялекце» аўтар дакладна мабілізуе выяўленчае багацце аркестра...

А вось што гаворыць галоўны дырыжор Дзяржаўнага народнага аркестра БССР імя Іосіфа Жыновіча Міхаіл Казінец:

— Я знаёмы з творчасцю Андрэя Мдзівані ў разнастайных жанрах, у прызнансці, з харавым цыклам «Снапочак», з «Дыялектам» і «Асціната». Кампазітар цікава пераўвасабляе народны матэрыял. Ён знаходзіць менавіта тую аркестравую форму гукавання, якая больш за ўсё адпавядае спецыфіцы і сімфанічнага, і асабліва, народнага аркестра. На маю думку, ён тонка адчувае прыроду народнага інструмента, як галасу, што здатны перадаць усё эмоцыі чалавека. Ян музыкант, ён патрабавальны да сябе і да выканаўцаў, з ім прыносяць творчую радасць усім артыстам аркестра...

Яшчэ выдаўца А. Мдзівані называлі маладым кампазітарам і нават пачаткоўцам. Але за доволі кароткі тэрмін ён заняў у творчых шэрагах беларускіх савецкіх кампазітараў пэўнае месца і ўвёў у рэпертуар вядучых мастацкіх калектываў рэспублікі разнастайныя па жанрах, цікавыя па задуме і ўвасабленні творы аб нашым мінулым і сённяшнім дні.

З'ездаўскія канцэртныя пазнаёмыя з імі вялікую аўдыторыю слухачоў, у асяроддзі якіх яны выклікаюць і роздум, і меркаванні, стануць матэрыялам для творчай дыскусіі на фэруме кампазітараў Беларусі.

Данат ЯКАНЮК.

РАДКІ ДАВЕДАК

Выдавецтва «Беларусь» знаёміць слухачоў музыкі з кампазітарамі і іх творчасцю, выпускаючы буклеты, прысвечаныя вядомым майстрам мастацтва і маладым аўтарам. Кожны з такіх буклетаў мае слова музыказнаўцы, дзе дзецца кароткі і ёмісты аналіз зрэбленнага кампазітарам і характарызуецца яго індывідуальнасцю. У храналагічнай паслядоўнасці перадаюцца асноўныя творы ў розных жанрах, у тым ліку і музычны прызначаны для кінафільмаў і тэатральных спектакляў.

Наведвальнікі імягарні «Ноты» ў Мінску і адпаведных аддзелаў кніжных магазінаў рэспублікі набываюць гэтыя даведкавыя выданні, бо фактычна кожнае з іх з'яўляецца эскаітам творчай біяграфіі кампазітара — ад М. Чуркіна, Я. Цюцюкага, М. Аладава, А. Багатырова і да тых, хто з'яўляецца прадаўжальнікамі традыцый гэтых выдатных музыкантаў сучаснай Беларусі. Тыраж буклета дасягае звычайна пятнаццаці тысяч экзэмпляраў.

З твораў І. Штрауса, Ж. Афе́нбаха, П. Сарасате́, Ф. Легара, І. Кальмана, І. Дунаеўскага, Ю. Мілюціна і іншых кампазітараў Дзяржаўнага тэатра музычнай намендыі БССР склаў спектакль «Рэвю — канцэрт», пастаўлены лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі СССР, народным артыстам БССР С. Дрэчыным у сцэнаграфіі лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР, народнага мастака БССР Я. Чамадурава. Дырыжор А. Лалуноў. У спектаклі ўдзельнічае ўся труппа тэатра.
На здымку — выканаецца харэаграфічная сюіта з аперэты «Вольны вецер» І. Дунаеўскага.

Рэжысёры В. Раеўскі і А. Андросін паставілі на сцэне Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы драму «Эшалон» М. Рошчына (пераклад з рускай мовы М. Стральцова). Сцэнаграфія мастака Б. Герлавана, музыка А. Янчанкі.
На здымку — у ролях Галіны Дзмітрыеўны, Машы заслужаныя артысты БССР А. Рышковіч і М. Захарэвіч.

ДЗЯРЖАЎНЫЯ ПРЭМІІ БССР

АБМЯРКОЎВАЕМ ВЫЛУЧАНЫЯ ТВОРЫ

Анатоль ДЗЯЛЕНДЗІК:

«СТАВІЦЦА АРЫГІНАЛЬНАЯ П'ЕСА»

У ПЕРШЫЮ беларускія п'есы вышлі на ўсесаюзнаю сцэну ў 1925 годзе. З таго часу яны гучалі на многіх мовах народаў Савецкага Саюза, і сёння ставіцца ў тэатрах Расійскай Федэрацыі, Украіны, Грузіі, Арменіі, Кіргізіі, Узбекістана, Туркменіі, Літвы, Латвіі, Эстоніі, Абхазіі, Чэхэна-Інгушцыі і іншых братніх і аўтаномных рэспублік.

Сцэнічнае ўвасабленне нацыянальнай драматургіі ў тэатрах народаў СССР — частка працэсу ўзаемаўзбагачэння тэатральных культур сацыялістычных нацый. Ёй і прысвечана даследаванне А. Сабалеўскага,

дзе. За межамі рэспублікі п'есу паставілі звыш ста разнамоўных тэатраў. І амаль ўсюды ёй спадарожнічаў творчы поспех, бо драматург даў багаты матэрыял камедыянага асэнсавання рэчаіснасці.

Аўтар разглядае пастаноўкі Маскоўскага тэатра сатыры, Азербайджанскага тэатра імя М. Азізбекава, Кіргізкага драмтэатра, Ленінградскага тэатра імя Ленінскага камсамола, Адэскага Украінскага тэатра імя Настроічэскага Рэвалюцыі, Гродзенскага тэатра імя М. Лермантава... Адно з гэтых калектываў ігралі камедыю як «уласную», карэным чынам пера-

аўтару нлігі сцвярджаць, што яна з'яўляецца значным творам сатырычнага жанру ўсёй савецкай многанацияльнай драматургіі.

Яскравае ўражанне робяць старонкі, дзе разглядаюцца пастаноўкі драмы А. Маўзона «Капстанцін Заслонаў», бо А. Сабалеўскі не проста аналізуе факты сцэнічнага жыцця драматургічнага твора, а і розныя рэжысёрскія і акцёрскія трактовкі.

Цікавае выклікаюць разважанні аўтара аб прыхільнасці той ці іншай нацыі да пэўнага жанру драматычных твораў. Напрыклад, на сцэне многіх тэатраў Грузіі з поспехам

ЯРКАЯ СТАРОНКА

вылучае на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР. Упершыню ў савецкім тэатразнаўстве з'явілася кніга, у якой так падрабязна аналізуецца пытанне сцэнічнага паказу п'ес драматургаў братніх рэспублік на ўсесаюзнай сцэне.

У манаграфіі «Белорусская драматургія в театрах народов СССР», прыведзены багаты фактычны матэрыял, які ў пераважнай большасці ўпершыню ўведзены ў тэатраведычны арсенал. Аўтар дакладна і прафесіянальна вызначыў сферу даследавання і аналізу — спектаклі, рэжысёрскія і акцёрскія работы, выяўленчыя рашэнні. Пастаноўкі разглядаюцца ў дыялектычным адносінах са спецыфічным аналізам драматургіі. На арбіце даследавання — пастаноўкі п'ес Капдрата Крапівы, Вітала Вольскага, Аркадзія Маўзона, Андрэя Макаёнка, Капстанціна Губарэвіча, Алеся Кучара. Канцэнтруючы ўвагу на самых характэрных пастаноўках, А. Сабалеўскі вызначае значэнне беларускай п'есы ў творчым жыцці таго або іншага артыстычнага калектыву. Мы адчуваем уліў, які зрабіла яна на развіццё тэатра, на раскрыццё акцёрскіх і рэжысёрскіх талентаў, нацыянальнага каларыту ў трактоўцы беларускіх вобразаў.

У раздзеле «Агульнасць і непадобнаства трактовак» аўтар гаворыць пра своеасаблівы сцэнічны лёс беларускай сатырычнай камедыі Капдрата Крапівы «Хто смяецца апошнім». Колькі новых сцэнічных адкрыццяў, нечаканых трактовак дадзена рэжысёрамі, акцёрамі, мастакамі ў даўно вядомых нам творах і вобразах! Папулярнасці камедыі спрыяла першая (і прытым бліскачучая!) пастаноўка яе ў БДТ-1 (цяпер Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы), якая была паказана ў Маскве на Дэкадзе беларускага мастацтва ў 1940 годзе.

раблячы яе на свой нацыянальны лад, надаючы персанажам новыя нацыянальныя рысы. У першую чаргу гэта датычыла вобразаў Туллігі і Гарлавацкага. З палемічнай вастрынай аўтар адстаівае права тэатраў на такі падыход да драматургічнага твора ў жанры сатырычнай камедыі, бо ў ёй вышэйшым чынам адбываецца безадносна да іх нацыянальнай прыналежнасці. І, натуральна, тэатры для ўзмацнення ўздзеяння камедыі па-творчы прыстасоўвалі яе да сваіх нацыянальных умоў. Сутнасць сатыры ад гэтага не змянялася: на святло выводзіліся прайздзівствы, у якіх б адзенні яны ні апрааналіся. У тым і сутнасць сатырычнага «агно» па адмоўных з'явах.

Ясна і дакладна вызначае А. Сабалеўскі ролю камедыі Андрэя Макаёнка «Выбачайце, калі ласка!» у барацьбе з «тэорыяй» бескафліктнасці і канонамі бескафліктных твораў. Камедыя, смеючыся і выкрываючы, узнімала надзённыя праблемы жыцця. Зыходным пунктам у аналізе сцэнічных трактовак камедыі «Выбачайце, калі ласка!» з'явілася першая пастаноўка ў Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, у 1953 годзе. І гэта заканамерна: спектакль стаў з'явай у грамадскім і мастацкім жыцці рэспублікі.

«Выбачайце, калі ласка!» мае рэкордную колькасць пастановак па краіне — звыш 125. На якой бы мове ні ігралася камедыя, яна ўспрымалася ўсюды як сваё, нацыянальнае. Аўтар тлумачыць такую з'яву жанрам сатырычнай камедыі, важнасцю і актуальнасцю узнікаючых ёю праблем для ўсіх народаў краіны. Адсюль прыўзнясенне адметных нацыянальных каларытных нюансаў у беларускую п'есу, пераўвасабленне персанажаў у іншы нацыянальны лад, змена акалічнасцей месца і часу дзеяння. Асабліва адчуваецца гэта было ў акцёрскай ігры і мастацкім афармленні спектакляў у розных рэспубліках. Пастаноўшчыкі шукалі тыя ніці, якія звязвалі камедыю з жыццём іх рэспублікі, з жыццём усёй краіны. Найбагацейшы і своеасаблівы сцэнічны вопыт камедыі А. Макаёнка «Выбачайце, калі ласка!» дазваляе

прайшла гераічная драма «Капстанцін Заслонаў», а беларускія сатырычныя і бытавыя камедыі там амаль не ставіліся. У той жа час па-суседску на армянскай сцэне — папулярнымі аказаліся нашы камедыі.

Працэс ўзаемадзейння і ўзаемаўзбагачэння нацыянальных

культур вельмі складаны, і часам цяжка прасачыць і растлумачыць усе яго нюансы. Аўтар кнігі часта робіць гэта з пераканаўчай аргументацыяй. Скажам, у раздзеле «Своеасаблівае фарбаў» А. Сабалеўскі праводзіць параўнаўчы аналіз пастановак «Лявоніхі на арбіце» А. Макаёнка ў некалькіх тэатрах. Сярод іх — Цэнтральны тэатр Савецкай Арміі, Армянскі акадэмічны тэатр драмы імя Г. Сундукяна, Чэхэна-Інгушскі тэатр імя Х. Пуралдылава, Літоўскі акадэмічны тэатр драмы. Даследчык выяўляе своеасаблівае сцэнічнае фарбаў кожнага спектакля. Падкрэсліваючы самабытнасць пастановак, уменне творчых калектываў трактаваць беларускую п'есу па-свойму (зыходзя-

— Першае, аб чым думаеш, калі глядзіш спектаклі ў пастаноўцы тэатра такога маштабу, гэта пра яго творчае аблічча. Ці ёсць яно? Мушу адказаць упэўнена: гродзенцы яго маюць. Наогул, калі я не памыляюся, тэатр Прыпямонія ідаўна імкнецца быць у пэчым адметным. Прыгадваюцца імёны такіх рэжысёраў, як М. Кавязін (дарэчы, заснавальнік гэтага артыстычнага калектыву ў 1947 годзе), А. Міронскі, І. Папоў, А. Струцін. Штосці ад іх густаў і разумення іздзённых задач, якія заклікана ажыццяўляць мастацтва сцэны, заўсёды адчуваўся і ў выбары рэпертуару, і ў фарміраванні труппы. Больш таго — і ў мастакоўскім тэмпераменце спектакляў.

Цяпер на творчае жыццё гродзенцаў уплывае Уладзімір Караткевіч. Дастаткова сказаць, што з пяці гастрольных спектакляў — чатыры пастаўлены ім. Мне даводзілася працаваць разам з ім над п'есамі «Аперацыя «Мнагажэнец» і «Апошнія суніцы ў жніўні» на сцэне Магілёўскага абласнога тэатра. Тады ўжо я здагадаўся, што гэты рэжысёр дакладна разумее жаўраўную прыроду п'есы і здатны мабілізаваць труппу на «існаванне» акурат вась у такім жанры. А гэта вельмі важна для поспеху твора на сцэне! Так было з маімі п'есамі... Сёлета мы ўбачылі У. Караткевіча ў іншым тэатры. Што высветлілася? Па-першае, ён сапраўды надзвычай творчы чалавек, бо адчувае тонка, у якім «клі-

маце» павінна адбывацца дзеянне. Скажам, адкрыта відовічны характар «Тэмпу» не мае нічога агульнага з псіхалагічнай заглябленасцю «Беспасажніцы», а драматычны напал «Трыюгі» кантрастуе з сатырычнай плыню «Мілага чалавека». Нам, драматургам, вельмі дарагая такая рэжысура: самастойная і адначасова на-сапраўднаму пацвярдае да сутнасці і формы п'есы. Так, яна штосці разбурае і па-свойму маніруе, аздабляе тэкст, печакана даручае ролі такім і такім выканаўцам, але, урэшце, зыходзіць з таго, што напісаў драматург. Найбольш яскрава прыклад — «Тэмп» М. Пагодзіна ў інсцэнізаваным М. Захарэвіч і «Мілы чалавек» у гродзенцаў.

Па-другое, пры ўсёй «жорсткасці» рэжысёрскага почырку У. Караткевіч будзе тэатр на акцёрскіх індывідуальнасцях. Я з вялікай прыемнасцю глядзеў на прафесіянальную і неапраўданую ігру С. Кліменкі, А. Фядотава, Н. Кафанавай, М. Мішчанчука, П. Караткевіч, В. Смірнова, А. Марцінюка, радуючыся за іх, бо яны ў строгай партытуры спектакляў раскрываюць сваё мастакоўскае разуменне чалавечых характараў і стылю вась гэтай рэжысёрскай трактоўкі п'есы. Такое суладдзе давага вартае, яно кліштонае ў мастацтва сцэны, бо забяспечвае ансамбль выканаўцаў і кантакт сцэны з залай. Асабліва прыемнае тое, што тэатр уважліва ставіцца да арыгінальнай п'есы.

чы з нацыянальных асаблівасцей і традыцый), аўтар кнігі буйным планам вызначае рысы інтэрнацыянальнага, якія наддалі пастаноўкам камедыі А. Макаёнка грамадскую значнасць.

Дадатная якасць кнігі — яе аўтар гаворыць аб складаных навуковых праблемах даходліва, зразумела для самага шырокага кола чытачоў.

Кніга А. Сабалеўскага «Белорусская драматургия в театрах народов СССР» адкрыла новую старонку ў савецкім тэатразнаўстве. Я пераканана, што яна справядліва вылучана на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР.

Тамара БАРЫСАВА, кандыдат мастацтвазнаўства.

влялі мастай. Па-першае, ён умела вызначаў здольнасці кожнага юнака, яго фізічныя і музычныя здольнасці. Звычайна практыкаваў разлучванне на слых песні на адным гукі адной вышні, прывучаў навучанцаў спачатку іграць голасам, а потым ужо на трубе.

«...Яшчэ ў дзяцінстве з'явілася ў Мікалая Удавенкі цяга і любоў да музыкі. У сяле Чырвонагвардзейскае Краснадарскага краю, дзе нарадзіўся Мікалай, яго дзед іграў на бала-

кам на класу тромбона ў горадзе Беразіно, Васіль Петражыцкі — выкладае музыку ў горадзе Краснаводску. Такіх выхаванцаў шмат.

Цяпер аркестр Удавенкі — немалы калектыў. Для ўдзельнікаў пашыта прыгожая форма. Прыемна паглядзець і паслухаць, калі ідуць яны, дысцыплінаваныя, падцягнутыя на гарадской плошчы ў час святочных урачыстасцей. У аркестры іграе нямала здольных юнакоў: гэта саліст Леанід Красінскі, трубачы Валерый Ярашэвіч, Аляксандр Нішчык, кларнетыст Віктар Шабуня, тромбаністы Анатоль Дзем'яновіч, Ігар Шведаў і іншыя.

Аркестр у апошні час дамогся вялікіх творчых поспехаў. Вось адзін з дыпламаў. На ім адбітае ліры і аркестравай трубы. Чытаем: «Дыплом першай ступені лаўрэата рэспубліканскага агляду духавых інструментаў школ і пазашкольных устаноў. Выдадзены Удавенку Мікалаю Гаўрылавічу, дырыжору Смалевіцкага Дома п'янераў і школьнаму Мінскай вобласці за высокае выканаўчае майстэрства. Аргкамітэт, 2-га чэрвеня 1976 года».

А да гэтага былі шматлікія дыпламы і ганаровыя граматы аддзела народнай асветы і ўпраўлення культуры Мінскага аблвыканкома. Дзе толькі ні выступаў з канцэртамі аркестр: у Палацы культуры Беларускага аўтазавада, на торфапрадпрыемстве «Чырвоны сцяг», заводзе жалезабетонных вырабаў, райаб'яднанні «Сельгастэхніка», у калгасах і саўгасах, у многіх школах Смалевіцкага раёна. І ўсюды людзі цёпла сустракалі аркестрантаў. Хораша іграюць юныя музыканты. Добры ім поспехаў.

Я. ГАВАРУШКА.

ДАПАМАГАЮЦЬ МАЙСТРЫ СЦЭНЫ

Барысаўскі народны драматычны тэатр — адзін са старэйшых калектываў нашай рэспублікі. Сёлета на абласным аглядзе самадзейнай творчасці працоўных калектыву за спектакль па п'есе М. Булгакава «Блазан Журдэн» было прысвоена ганаровае званне лаўрэата фестывалю і дыплом першай ступені. Вялікую дапамогу самадзейным артыстам аказвалі і аказваюць майстры беларускага тэатральнага мастацтва. Народная артыстка БССР Вольга Уладзіміраўна Гаў на ўдзельнічала ў пастапоў спектакля «Васа Жалызнова» рэжысёр беларускага радыё і тэлебачання Соф'я Гурычыхтавала з аматарамі «Глыбокуе плынь», старшы выкладчык акцёрскага майстэрства тэатральна-мастацкага інстытута Лілія Манакава — «Блазан Журдэн». Садружнасць майстроў сцэны з самадзейнымі актёрамі заўсёды прыносіла поспех.

Склад тэатра пастаянна па-

паўняецца моладдзю. Прыходзіць яна са школы, спрабуе сябе на сцэне, найбольш таленавітыя застаюцца. Нязменны касцяк тэатра — людзі, якія не ўяўляюць жыцця без мастацтва. Сярод іх — Апацель Грачышкі, Ларыса Жалезнякова, Віктар Белтаў, Якаў Бляхер, Анатоль Гідэмін і іншыя.

Тэатр мае сваю маладзёжную студыю, у якой займаюцца пераважна школьнікі. Днямі адбылася прэм'ера студыйнага інсцэпіроўка паводле казкі С. Аксакава «Пунсавая кветка». Рэжысёрамі былі маладыя актёры Ала Пачарніцкая і Сяргей Кулажэнка. Акрамя рэжысёры, Сяргей узяў на сябе і афармленне спектакля.

Тонка, мякка і паэтычна данесла да глядача вобраз Алёпушкі Іра Неахава. Ролю купца выканаў Сяргей Кулажэнка.

У цэлым спектакль атрымаўся малаўнічы, музычны, усхваляваны.

С. МІРЗАЯН.

ПАДАРЫЛІ САБЕ ПАЛАЦ

Цудоўны падарунак да свята Вялікага Кастрычніка зрабілі сабе гомельскія будаўнікі. У цэнтры горада яны пабудавалі выдатны Палац культуры, якому няма роўных у вобласці па размерах, архітэктуры, мастацкаму рашэнню інтэр'ераў.

Канцэртная зала ўмяшчае восемсот глядачоў, прасторная сцэна, якая можа паварочвацца, дасць магчымасць пры-

маць любы тэатральны калектывы. Ёсць утульная лекцыйная зала, абсталяваная неабходнай дэманстрацыйнай тэхнікай, бібліятэка, кабінеты і пакоі для работы гурткоў, зала для дзцяг, спартыўная зала з плавальным басейнам, танісныя корты, цір, бильярдная.

Узводзіў Палац культуры будтрэст № 10.

БЕЛТА.

ШЛЯХ У МУЗЫКУ

Гэта было больш як 15 гадоў таму назад. Да нас у дзіцячы дом № 1 (я там працаваў дырэктарам) зайшоў малады рухавы, з добрым адкрытым тварам хлопці. Гэта быў Мікалай Удавенка. Ён прапанаваў свае паслугі: стварыць духавы аркестр у дзіцячым доме. Некаторыя не дужа верылі, што атрымаецца што-небудзь. Але мы набылі інструменты, і Удавенка два разы ў тыдзень праводзіў заняткі з выхаванцамі — аматарамі музыкі. А праз некаторы час аркестранты сталі выконваць абавязковую праграму аркестра: Гімн СССР, Гімн БССР, «Масква майская», «Ленін заўжды з табой»... І, вядома, прыемна было, калі з падворка дзіцячага дома ліліся ўніз гукі духавога аркестра.

Аа жадаючых іграць не было адбою.

Скончылі школу першыя ўдзельнікі духавога аркестра. Але аркестр працягнуў сваё жыццё. Мікалай Гаўрылавіч рыхтаваў замену. А вучыць маладых музыкантаў Удавенка

лайцы, бацька і дзядзька Міхайл — на гітары, дзядзька Пётр — на мандаліне, а ён, Коля, — на балалайцы.

Неўзабаве пры мясцовым маслазаводзе сталі ствараць духавы аркестр. У гэтым аркестры Коля іграў тры гады, потым ён вучыўся ў Краснадарскім рамесным вучылішчы і таксама быў удзельнікам аркестра. Пазней М. Удавенка служыў у радах Савецкай Арміі, і тут яму даручылі кіраваць салдацкім духавым аркестрам.

Калі Мікалай Гаўрылавіч пераехаў на жыхарства ў горад Смалевічы, то закончыў Маладзечанскае музычнае вучылішча па класу духавых (тромбон) і ударных інструментаў.

Такі яго шлях у музыку. І не толькі яго. За 15 гадоў існавання аркестра шлях у музыку атрымалі сотні юнакоў. Многія з іх сталі выкладчыкамі музыкі: Генадзь Зінкін — музычнай школы ў горадзе Валожыне, Уладзімір Літвіновіч закончыў Маладзечанскае музычнае вучылішча і працуе выкладчы-

З ПЕСНЯЙ У ДАРОГУ

Дзе толькі ні выступалі самадзейныя артысты Касцюковіцкага раённага Дома культуры! Ім апладзіравалі глядачы Магілёва, Мінска. Але, бадай, самай цікавай была для іх паездка ў сталіцу нашай Радзімы — Маскву. Дэманстравалі сваё майстэрства перад касманаўтамі, наведвальнікамі Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР. Адтуль прывезлі нямала дыпламаў, якія захоўваюцца ў РДК. З таго часу прайшло амаль дзесяць гадоў. На змену старэйшым энтузіястам сцэны прыйшлі маладзейшыя. Прыемна, што добрыя традыцыі памнажаюцца.

Вечарэ. Закончыўся працоўны дзень. У кабінце дырэктара раённага Дома культуры сабраліся самадзейныя артис-

ты. Сярод іх людзі розных узростаў і прафесій.

А неўзабаве аўтобус з агітбрыгадай імчыць па дарозе. Сёння павінен адбыцца канцэрт у калгасе «Кранштат». У сельскім клубе сабраліся палыводы, жывёлаводы, механізатары. Паднімаецца заслона і на сцэну выходзіць вядучая, работніца раённай аптэкі Галіна Кавалёва. Яна шчыра ў вершаванай форме вітае хлебаробаў, якія сёлета вырасталі нядрэнны ўраджай збожжавых.

Выступае салістка, работніца цэнтральнай ашчаднай касы Валыціна Жукава. Задумшэна выконвае яна жартоўныя рускія і беларускія народныя песні.

Душой калектыву з'яўляецца загадчыца склада хлебазавода

Вольга Арлова. Яна самая старэйшая па ўзросту ў агітбрыгадзе. З запалам спявае яна частушкі на словы і музыку Марыі Мардасавай. У захваленні глядачы і ад выканаўчага майстэрства загадчыцы дзіцячага сада калгаса «Парыжская камуна» Ніны Бялугінай, якая з натхненнем выканала беларускую песню «Чабарок».

А які канцэрт без танцавальных нумароў? Радуюць глядачоў і танцоры, якіх узначальвае метадыст РДК Вольга Клявусава.

Самадзейныя артысты пабывалі нядаўна ў саўгасах «Саматэвічы», «Ленінскі шлях», калгасе «Радзіма». На чарзе паездкі ў іншыя гаспадаркі.

Г. ЗАХАРЭНКА.

Прадукцыя Лідскай абутковай фабрыкі вядомая ва ўсёй рэспубліцы. Сотні рабочых прадпрыемства славіцца ўдарнай працай. І не толькі працай. Абутнікі здаўна пасябралі з добрай песняй, вясёлым танцам. На гэтым здымку вы бачыце адзін з лепшых самадзейных калектываў фабрыкі — харэаграфічны ансамбль.

ПРАБЛЕМЫ, МЕРКАВАННІ, РОЗДУМ

ПАТРЭБНА НАВУКОВАЯ АСНОВА

А ДНО з важнейшых пытанняў культурнага будаўніцтва — правільнае фарміраванне сеткі устаноў культуры.

Як жа фарміруецца сетка цяпер? На жаль, тут шмат стыхійнага, непрадуманнага. Раптам засталіся без клуба жыхары буйнага населенага пункта: стары будынак прыйшоў у непрагоднасць, а будаўніцтва новага не прадугледжана. У другім сяле большасць чытачоў вымушаны хадзіць у бібліятэку за некалькі кіламетраў. У трэцім — новы вялікі клуб пабудаваны побач з двума іншымі і, такім чынам, дарэмна былі выдаткаваны сродкі, вельмі патрэбныя ў іншым месцы. Або пабудаваны добры клубны будынік ў брыгадах, а да цэнтральнай сядзібы ніякі рукі не даходзяць...

Вось тут і патрэбен перш за ўсё, навуковы падыход да развіцця культуры сённяшняга вёскі. Як жа вызначыць перспектыву далейшага развіцця сеткі устаноў культуры? Якімі навукова абгрунтаванымі патрабаваннямі тут трэба кіравацца? Планаваць дзейнасць і развіцця устаноў культуры кожнай гаспадаркі, раёна, вобласці павіны насіць комплексны харак-

тар. Яўная супярэчнасць у сферы культурнага абслугоўвання насяле стварылася ў выніку аб'яднання некаторых калгасаў у буйныя сучасныя гаспадаркі. Атрымалася, што на тэрыторыі адной гаспадаркі паралельна працуюць прафсаюзныя і дзяржаўныя ўстановы культуры, дзейнасць якіх ніяк не аб'яднаная. Так, на тэрыторыі саўгаса «Ждановіцкі пялічаны камбінат» знаходзяцца 3 клубныя ўстановы, 2 з іх дамы культуры ў вёсцы Дзегіроўка і ў вёсцы Тарасова — падначальваюцца раённаму аддзелу культуры, а ў вёсцы Кунцаўшчына дзейнічае цэнтральны апорны Дом культуры, які знаходзіцца ў непасрэдным падпарадкаванні абкома прафсаюзаў работнікаў сельскай гаспадаркі і нарыхтовак.

Саўгас — вялікая развітая гаспадарка, і тут неабходна стварыць у бліжэйшы час культурны комплекс, у які павіны ўвайсці стадыён, спортзала і дзіцячая музычная школа. Зараз будаваць музычную школу саўгас не можа — узводзіцца 90-кватэрны жылы дом. Школа магла б размясціцца ў Доме культуры саўгаса, але ён — у ведамстве прафсаюзаў, а дзіця-

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ
«ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

«САЮЗ ЗЯМЛІ І ВАДЫ»

Так быў названы артыкул У. Альтерчыка, апублікаваны на старонках «ЛіМа» 17 верасня г.г. У ім узняты рад праблем рэспубліканскага асабнага і выкарыстання прыроды ўнікальнага Палескага рэгіёна.

Намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па ахове прыроды А. І. Свістуню паведамаў рэдакцыі, што газета правільна ўзняла пытанні аховы прыроды Палескага краю. Усе меліярацыйныя работы, піша ён, якія праводзяцца на тэрыторыі беларускага Палесся, носяць максімальна комплексны характар. Яны маюць на мэце палепшыць землі і гідралагічны рэжым рэк і азёр, а таксама арганізацыю ландшафтных комплексаў на базе каштоўнага экалага-геаграфічных аб'ектаў. На прытоках Прыпяці за апошнія гады пабудавана тры і завяршаецца будаўніцтва яшчэ трох буйных водагаспадарчых комплексаў, створаны пільдэрныя сістэмы, арганізаваны Прыпяцкі ландшафтна-гідралагічны запаведнік, гідралагічны заказнікі. Некаторыя памылкі ў планіра-

ванні, праектаванні і будаўніцтве меліярацыйных аб'ектаў, якія былі дапушчаны раней, зараз прадугледжваецца выправіць згодна з праектам рэканструкцыі меліярацыйных аб'ектаў.

Цяпер распрацоўваюцца тэхнічна-эканамічныя абгрунтаваны захавання паплавой на Палессі і ў басейне Заходняга Буга. Прадугледжваюцца паглыбленне і пашырэнне Днепра-Бугскага воднага шляху, стварэнне ахоўных зон уздоўж канала і рэк Прыпяці і Заходняга Буга і іх асноўных прытокаў, вакол азёр і вадасховішчаў.

У артыкуле ўзнімалася таксама пытанне аб ачыстцы возера Чырвонае, захаванні яго воднага рэжыму. Зараз распачата распрацоўка праектаў, каб весці гэтыя работы. Прымаюцца захады забяспечыць жытцыважнае ўпраўленне меліярацыі належным абсталяваннем, каб паскорыць ачыстку возера ад сапрапеляў. Пасля завяршэння будаўніцтва Свіслацка-Случкай воднай сістэмы палепшыцца і водны рэжым возера.

ДЛЯ ДУШЫ СПЯВАЮЦЬ

Вяселле было ў поўным разгары. Нечакана, перакрываючы шум, крыкі, вяселюю гамой гасцей, паліўся чысты, глыбокі жаночы голас:

**А ў лузе каліна стаяла,
Пад калінай дзяўчына гуляла...**

Усе прыціхлі, зачараваныя гэтым здаўна знаёмым і ў той жа час у чымсьці новым, незвычайным напевам. Напэўна, не адразу дайшло, што ўзяў усіх у палон, крапаючы душу, чароўны голас спявачкі, які звонкай напятай струной звісеў над сталом:

**Пад калінай дзяўчына гуляла,
Яна песняй юнакоў чаравала.**

— Хто гэта спявае? — цікавілася загадкава Крушынаўскага сельскага клуба Ніна Аляксееўна Зубкевіч, запрашаючы таксама на вяселле.

— Не ведаеце? Ды гэта ж лепшая фалевіцкая спявачка Надзея Палевікова.

Неўзабаве пасля таго вяселля Зубкевіч завітала дамоў да Надзеі Мікалаеўны. Гаварылі між сабой жанчыны задушэўна і шчыра.

— Праўда, што жанчыны ў нашых Фалевічах галасістыя, — з цёплай усмешкай пагадзілася Надзея Мікалаеўна. — Усіх я іх ведаю. Думаю, што дадуць згоду спяваць у хоры...

Так нарадзіўся новы фалеклонны калектыў, які цяпер вядомы не толькі ў вобласці, але і рэспубліцы. Выступленне фалевіцкіх спявачак гучала на Рэспубліканскаму радыё. Цудоўныя беларускія народныя песні, то вясёлыя і задорныя,

то пяшчотна-сумныя і працяжныя, але аднолькава меладыйныя і непаўторныя, атрымлівалі ў выразным выкананні фалевіцкай фальклорнай групы як бы другое, шчаслівае нараджэнне. «Дудары», «Пасаджу я ружу», «Чаму не прышоў», «Дождж ідзе», «Калі рэчка вада мутная» і многія іншыя песні выконваліся з вялікім поспехам жанчынамі на абласным аглядзе, дзе яны выступалі сёлета як удзельніцы другога туры фестывалю самадзейнай народнай творчасці працоўных. Вярнуліся спявачкі адтуль і з граматамі, і з падарункамі. Гэта дало сілы і упэўненасці, што патрэба іх мастацтва людзям.

Яшчэ шырэйшыя крылы паліла песня. Раз пачушы, ніколі ўжо не забудзеш, як спяваюць палыводы Ева Аляксееўна Лойнікава, Тацяна Мікалаеўна Гурава, Алена Пятроўна Кавалёва, Марыя Сямёнаўна Кавалёва, настаўніца-пенсіянерка Надзея Аляксееўна Бабіч, загадкава жывялагадоўчай фермы Марыя Фёдараўна Зайцава.

— Усіх нас яднае самая старэйшая наша ўдзельніца Марыя Шумілава, — раскажвае жанчыны. — Яна ж і песень больш за ўсіх ведае...

Марыя Іванаўна, або як яе ласкава называюць цётка Марыля, за шэсцьдзесят, але яна па-маладому зграбная, рухавая і працавітая. А яшчэ больш маладзее цётка Марыля, калі пачынае ціха і задумлена спяваць сваю любімую:

**А ўжо сонца на значае,
Наступае цёмна ноч...**

І зноў песню за песняй з дзён сваёй малодасці спявае Марыя Іванаўна. Спявае хараша, задушэўна. Песень яна ведае шмат і шнодра перадае іх моладзі. А ў фалевіцкую фальклорную групу прыходзяць маладыя: бухгалтар калгаса Святлана Кавалёва, фельчар Тамара Аніськова, настаўніца Валянціна Кавалёва, бібліятэкар Марыя Кірыліна, настаўнік Леанід Вішнеўскі, бригадзір Уладзімір Кавалёў.

— Уважліва ставяцца да нашых клубных спраў, — гаворыць загадкава клуба Ніна Зубкевіч, — старшыня калгаса Анатоль Васільевіч Трацяк, сакратар партарганізацыі Іван Аркадзевіч Хапанкоў. Дзякуючы ім, калектыў самадзейнасці забяспечаны сцэнічнымі касцюмамі, ёсць у нас і музычныя інструменты. А галоўнае, дапамагаюць у рабоце ўважлівыя, чужыя адносіны...

Дзеля душы спяваюць фалевіцкія спявачкі. І слава іх знайшла, і прызнанне.

А. ДРУЖКОВА,

Рагачоў.

Вялікую практычную і метадычную дапамогу сельскім бібліятэкам раёна аказваюць работніцы Крычаўскай раённай бібліятэкі. Тут часта праходзяць семінары, наладжана штотыднёвая практычная вучоба.

Нядаўна прайшла тут практыку і малады бібліятэкар з калгаса «Перамога» камсамолка Марыя Сямёнава.

Ей ахвотна дапамагла справай і парадамі метадыст раённай бібліятэкі Любоў Жаўранкава.

Цяпер Марыя Сямёнава вярнулася ў сваю Вародзьнаўскую сельскую бібліятэку і працуе з поспехам.

НА ЗДЫМКУ: Любоў Жаўранкава (злева) і Марыя Сямёнава.
Фота В. БЫСАВА.

«ДЗЕСЯТАЯ МУЗА»

Пад такім загалоўкам у штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва» за 18 чэрвеня быў апублікаваны артыкул, у якім узнімаліся праблемы работы самадзейных кінастудый.

Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР абмеркавала гэты артыкул і лічыць узнятае газетай пытанне аб падрыхтоўцы кіраўнікоў самадзейных кінастудый у рэспубліцы важным і актуальным.

Цяпер, як піша ў рэдакцыю намеснік міністра І. І. Леановіч, міністэрства сумесна з зацікаўленымі ведамствамі вывучае патрэбу ў надрах указанага профілю на перспектыву.

Па меры развіцця вучэбна-матэрыяльнай базы Мінскага інстытута культуры (лабараторыі, тэхнічнае абсталяванне, глядзельная зала, памяшканне для фільмацкіх і інш.) ў камплектаванні кваліфікаванымі кадрамі будзе ставіцца пытанне перад Міністэрствам вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі ССРСР аб магчымасці адкрыцця ў Мінскім інстытуце культуры аддзялення, якое будзе рыхтаваць кіраўнікоў аматарскіх кінастудый у адпаведнасці з патрабамі, задаўленай міністэрствамі і ведамствамі рэспублікі.

газеты заслугоўваюць увагі. Прымаюцца дзейсныя захады, каб максімальна скараціць тэрміны дастаўкі перыядычных выданняў у кіёскі абласнога цэнтра. З гэтай мэтай на газетнай базе ўведзены строгі ўлік штотыднёвага паступлення перыядычнага друку з Мінска і дастаўкі яго ў кіёскі горада.

«ЧАМУ СТАРЭЕ НАВІНА»

Пад такой назвай 10 верасня было надрукавана пісьмо чытача штотыднёвага Г. Настэнкі, у якім гаварылася, што ў кіёскі «Саюздруку» г. Віцебска газеты паступаюць са значным спазненнем.

Начальнік Віцебскага гарадскога агенцтва «Саюздруку» І. Гайдамака паведамаў рэдакцыі, што крытычныя заувагі

культура-асветных устаноў. Дамы культуры саўгасаў «Ждановічы», «Волма», «Індустрыя», «Смалявіцкай бройлернай фабрыкі», гарадскога пасёлка Краснае сталі апорнымі дамамі культуры. Апорныя дамы культуры стварылі куставыя метадычныя саветы, у якія ўвайшлі загадчыкі прафсаюзных сельскіх клубаў, чырвоных куткоў, дамоў жывёлаводстваў, брыгадных клубаў.

Метадычны савет пры абкоме культдзела прафсаюза сельскай гаспадаркі і нарыхтовак займаецца не толькі метадычнай работай, але і выпрацоўвае агульныя рэпертурыяныя планы сельскіх клубаў Мінскай вобласці для абмену канцэртамі на працягу ўсяго года.

Як паказвае практыка аглядаў мастацкай самадзейнасці, рэпертуар многіх калектываў часта складаецца з адных і тых жа твораў (папулярных песень, вершаў, ташаў). Агульнае планаванне рэпертураў дазваляе пазбягаць дубляванняў, шэраці, дае магчымасць праводзіць зводныя канцэрты і ўзнімае іх мастацкі ўзровень, гэта таксама прывядзе з часам да спецыялізацыі клубаў па пэўных жаўрах мастацкай творчасці (у адным клубе добрая агітбры-

гада, у другім — лялечны тэатр, вакальна-інструментальны ансамбль і г. д.).

Вядома, усё гэта даць добры эффект толькі пры далейшай распрацоўцы сістэмы культуры-асветнай работы, пры ўмове забяспечэння апорных дамоў культуры транспартам. (Да гэтага часу нават у цэнтральнага апорнага Дома культуры няма аўтаклуба). Пакуль што, на жаль, ніяк не вырашана пытанне павелічэння заробатнай платы культасветработнікаў апорных дамоў культуры, а ў іх раз — новы, даволі вялікі фронт работы. Гэтыя праблемы таксама вымагаюць вырашэння.

Уяўляецца, што менавіта раённыя аддзелы культуры павінны выступіць ініцыятарамі складання планаў фарміравання і развіцця сеткі устаноў культуры.

Яшчэ адно важнае пытанне культурынага будаўніцтва — арганізацыя работы клуба. Сярод шматлікіх устаноў культуры на сябе клуб займае вядучае месца (сярод дзяржаўных устаноў культуры — больш паловы клубных). У многіх выпадках раённыя і сельскія дамы культуры, клубы цалкам апраўдваюць вызначэнне «вядучы». І ўсё ж

колькі клубаў, асабліва сельскіх, працуюць незадавальняюча. Дзейнасць іх абмежавана вельмі бедным наборам мерапрыемстваў: паказ кінафільма, святочны вечар, рэзкі канцэрт самадзейнасці, лекцыя...

Недахопы ў рабоце клубаў тлумачыць часцей за ўсё адсутнасцю ў іх кіраўнікоў неабходнай кваліфікацыі і культуры. Так, прычына гэтай аб'ектыўнай. Але ханелася б сказаць і аб іншай прычыне — не менш сур'ёзнай. Справа ў тым, што такія формы работы, як тэматычныя вечары, лекцыі, універсітэты культуры і г. д., практыкуюцца ўжо многія гады і разлічаны на масавы ахоп насельніцтва. Так, масавасць патрэбна, і бяспрэчна; ні ў якім разе не трэба ігнараваць гэтыя формы. Аднак многія так званыя масавыя мерапрыемствы будуюцца такім чынам, што пераважваюць большасць наведвальнікаў можа ўдзельнічаць у іх толькі пасіўна.

Культура жыхароў сяла вельмі вырасла за апошнія дзесяцігоддзі, само слова «клуб» больш чым калі-небудзь раней прадугледжвае актыўны ўдзел людзей у яго дзейнасці. Ці заўсёды ўлічваюць гэтую акалічнасць тыя, хто праектуе клуб-

ныя будынкі, ажыццяўляе будаўніцтва? На жаль, не заўсёды.

Паглядзіце некаторыя праекты ў большасці з іх абмежаванае форм дзейнасці сучасных клубаў «запланавана». Будынак разлічаны, як правіла, на правядзенне ў ім сходаў, паказ кіно, выступленні самадзейнасці. Асноўнае ў ім — глядзельная зала. Іншыя жа памяшканняў яўна недастаткова, а тыя, што ёсць, носяць часцей за ўсё службовы характар. Пры гэтых умовах арганізаваць, напрыклад, разнастайныя аматарскія аб'яднанні, клубы па інтарэсах, у якіх людзі ўдзельнічалі б актыўна, вельмі цяжка.

Праблемы распрацоўкі навуковых асноў культурынага будаўніцтва ў сельскай мясцовасці разнастайныя. І важна, каб вучоныя рэспублікі — сацыялагі, эканамісты, планавікі, архітэктары — пракціроўшчыкі — надавалі яшчэ большую ўвагу гэтай важнай і актуальнай у сучасны момант задачы.

В. КУЛЬПІН,

намеснік дырэктара Дома культуры саўгаса «Ждановічкі» цяплічны камбінат.

І. ГАНЧАРОВ,

загадчык кафедры культасветработы Мінскага інстытута культуры.

ХЛЕБ, дарогі нам бохан, ляжыць на стала. І жудасна глядзець, калі не жэтая збожжына, скручаная вятрам, прыбітая да зямлі дажджамі, пранітаная злённым пустазеллем, полягам ляжыць на полі.

Камбайны круціцца, нароўца зайсці сураць напярэку палегласці, каб як мага чысцей зжаць палегліцу. Камбайнеры калгаса «Рассвет» Бячаслаў Саўчык, Алесь Клокач, Сцяпан Ключак і Міхась Босак робяць гэта па-майстэрску дбала. Але глядзячы, як яны выкручваюцца на сваіх машынах у віхратых загрыўках палеглага жыта, адчуваеш — даецца гэта ім нялёгка.

Трошкі воддаль стаіць самазвал, адкуль цікуюць заходам камбайнаў. І як толькі мотор якога засакоча рытмічна, спакайней, як сігнал, што камбайн выйшаў на прамяжак роўнага хлебаастою, самазвал, як драпежнік, кідаецца да яго. З элеватора камбайна хлынае зеленаватажоўты струмень зерня. Машына ідзе побач з камбайнам, падставішы кузаў пад зерневы струмень. Але раптам струмень абрываецца, — канцаецца прамы гон, — грузавік дае задні ход і зноў стаіць у чаканні зручнага моманту.

Гледзячы на работу камбайнераў, як яны, здаецца, не жнуць, а сапраўды штурмуюць сваімі машынамі густое жыта, цяжка назваць камбайн караблём стэпу. А калі і рабіць такое параўнанне, то толькі з караблём, які траніў у шторм, і яго кідае то ў адзін, то ў другі бок. Але ж мора, на якім ходзіць гэты карабель, не шторміць, не хвалюецца, хоць палеглы хлеб і нагадвае хвалі з грэбнямі ўсплёскаў, але застыглыя, нерухомыя. Гэта яшчэ горш для карабля.

Жэатае поле нагадвае плюшавае покрыва, — прыгнутае да зямлі аржонне пазалівана ў розныя багі.

Старшыня калгаса Яўген Іванавіч Кудзінаў, невысокі, у паласатай тэнісцы, заходзіць то з аднаго, то з другога боку камбайнаў, спачувальна прычмоквае. На твары яго і боль, і вінаватасць перад гэтымі людзьмі, хоць ён ні ў чым не вінаваты.

Уважліва, таксама не адрываючы вачэй сочыць за работай камбайнераў і нервова дзікае свой падбародак першы сакратар Пружанскага райкома партыі Іван Раманавіч Качур. Рослы, шыракалобы, у блакітнай безрукаўцы, ён падыходзіць да Кудзінава і кажа:

— Яўген Іванавіч, каб не яны, — працігвае руку ў бок камбайнераў, — хлеба гэтага ты і паловы не сабраў бы, Кадры.

— Кадры, Іван Раманавіч, Гэта правільна, але ж і тэхніка. Без яе... — І Кудзінаў таксама не дагаворвае.

— І тэхніка, напэўна ж, — згаджаецца Качур і дадае: — Цяпер ужо на тэхніку нечага крўдаваць. Тэхніка пайшла добрая. Ты ж камбайны — любы ўраджай могуць браць. Хоць паўсотні, а хоць і больш цэнтнераў. Выгадуць толькі. А трактары? А другія машыны! Што? Мала? Не грашы, Яўген Іванавіч.

— Машыны і праўда, хоць куды, — згаджаецца Кудзінаў, але палітэрыста заўважае: — Толькі цяжкаватыя для тарфянікаў. Асабліва камбайны. Прасядаюць, вунь, — І ён паказвае на глыбокія сляды ад волаў камбайна.

— Што праўда, то праўда. Але з гэтым справіцца, думаю, не так цяжка. Есць большыя клопаты, — І звяртаючыся да мяне, Іван Раманавіч тлумачыць:

— Пайшло ляжалае збожжа. Штогод недаспелы хлеб палягае. Дажды прышліўліся, — і ён палёг. І раней бывала перад жнівом задажджыць, тыдзень, а то і два дні, а хлеб стаіць. А цяпер ад расы, ад ветру палягае. Відца, мы ўступілі ў перыяд палеглага збожжа. Як ты да сцяйна ні выкручвайся, — і ён кінуў галавой туды, дзе карагодзілі камбайны, — як ні падбірай хедар, а на полі каласок-другі застанецца. Ды і наліў у палеглага коласа не той, цэнтнеры два на гектары не дабірае. А што значыць два цэнтнеры? Насенны

Густа загарэлы, як усё роўна закураны дымам, чорнавалосы, з шэранню на скронях, ён моўчкі працягнуў голую аж за локцаў руку Качуру.

— На складзе быў? — спытаў яго Яўген Іванавіч. — Як там? Угору ідзе, уніз?

— За трыццаць тры пераваліла. Гэта сярэдні ўраджай па гаспадарцы, — дадаў ён, чамусьці звяртаючыся да мяне. — А з гэтага ўчастка машыны прывозіць і па трыццаць шэць.

— Сярэдні трыццаць будзе. Сухім зернем, — упэўнена кажа Кудзінаў. — А каб не палёг, то і да трыцца-

машыны. Яны замянілі чалавечыя рукі амаль на ўсіх работах — і ў полі, і на фермах. А фермы засталіся дробныя. Ды і на нівах кожнага гаспадарка высявае па паўтара-два дзесяткі культур. Участкі некаторых культур такія, што не падта разгоніцца з машынамі новых марак.

— Бачылі фермы ў «Рассвете»? — пытае ў мяне Качур. — Глядзіш на іх — вока цешаць. Усё механізавана, але ж кожны кароўнік толькі на дзвесце галоў. Выдаткі на адну карову такія, што і найвышэйшым удоем не акупіш. Цяпер усім вядома, што

пэўным відзе прадукцыі. І сабекошт будзе зніжацца, а прыбыткі, напэўна ж, расці, і тэхнічны прагрэс знойдзе шырокую дарогу аж да поўнай механізацыі і аўтаматызацыі вытворчасці. А збожжа пасеюць усе гаспадаркі. Яно — аснова вытворчасці.

Вярнуліся Кудзінаў і Васюковіч ад камбайнаў.

— Знаёмлю нашага госця, таварыш генеральны дырэктар аб'яднання «Дружба», як мы пераводзім гаспадаркі на індустрыяльную аснову, — кладучы руку на плячо Кудзінава, кажа Іван Раманавіч.

— Як мяне запрэглі яшчэ ў адзін воз, — смяецца Кудзінаў.

— Наадварот, палегчылі тваё становішча, Яўген Іванавіч. Такіх пяць гаспадарак спрэглі разам! Цябе фурманам зрабілі — кіруй. Раней ты ў сваім калгасе і кароў трымаў, і нецеляў гадаваць, і свінней адкормліваў, і авечак стрыг, і насеннікі траў даглядаў... Ад клопату галава пухла. Паспытаў гэтага і я, — нагадвае Качур пра сваю работу старшынёй калгаса.

— Калі праўду казаць, аб'яднанні — вельмі важная справа. Без іх далейшы ўздым цяжка ўявіць, — згаджаецца Яўген Іванавіч і падкрэслівае. — Але не проста ўсё гэта.

На яго думку, самае складанае ў стварэнні аб'яднанняў тое, што не ўсе галлы даюць аднолькавы прыбытак. Найвыгадней адкормліваць жывёлу, тут ты з добрым барышом заўсёды. А воль на малочны статак — моршцаца. Нізкі прыбытак, а бывае, і страчаных выдаткаў не вернеш.

— Некаторыя эканамісты раіць перадаваць частку прыбыткаў адкормачных гаспадарак — малочным. Не вельмі мудра. Адна гаспадарка становіцца ўтрыманчай другой... — скептычна адмахваецца Кудзінаў.

— Планам продажу малака можна рэгуляваць прыбыткі. Даводзіць малочным гаспадаркам і таяны планы, каб значная частка малака прадавалася звыш плана. Цэны за звышпланавую выпэйшыя. Воль вам і прыбытак, — прапановае Васюковіч.

— Можна, і так, — схіляецца Кудзінаў да думкі Уладзіміра Антонавіча.

— Знойдзем і тут выйсце. Будзем шукаць мы, будучы шукаць ішыя. Не такое выршалі, — упэўнена кажа Іван Раманавіч.

Яшчэ доўга ішла гаворка пра аб'яднанні. Качур трымаўся думкі, што трэба глыбей вывучаць жылцё вытворчасці. Ён прыгадаў, як у аб'яднанні «Дружба» збіраліся будаваць свінаадкормачны комплекс на дваццаць пяць тысяч галоў. А прыступілі да справы, — пераканаліся, што з такой махінай аднаму аб'яднанню не ўправіцца. І тады прышліўлі рашэнне: будаваць комплекс адзін у раёне сіламі ўсіх трох аб'яднанняў, па кааперацыйнай аснове.

— Бачыць, як яно вырашылася практычна, як вядзе нас жылцё. І з малочнай гаспадаркай вырашыцца. Толькі рукі складваць не трэба. І час не траціць, не марудзіць. — Іван Раманавіч кінуў на гадзіннік і звярнуўся да Кудзінава: — Яўген Іванавіч, давай пад'едзем у «Савецкі», пабачым, як там насеннікі траў.

Качур і Кудзінаў адправіліся ў саўгас, мы з Васюковічам паехалі на механізаваны ток, дзе прасушваліся і ачышчаліся намалочанае камбайнамі збожжа.

(Працяг у наступным нумары).

Ігнат ДУБРОЎСКИ

НАРЫС

фонд! — падкрэслівае Качур узнятым пальцам.

Іван Раманавіч дастаў пачак цыгарэт і трымаючы яго ў руках, разважаў далей пра навукова-тэхнічны прагрэс, які стварыў умовы для атрымання высокіх ураджаяў, а гатункі збожжавых культур засталіся ранейшыя. Пры ўраджаях дванаццаць—пятнаццаць цэнтнераў з гектара жыта не палягала пад ветранымі дажджамі, цяпер жа, калі сталі браць па трыццаць — трыццаць пяць, а то і сорак цэнтнераў, саломы не ўтрымлівае такой вагі. А ідзем мы да пяцідзсятціцэнтнеравых ураджаяў.

— Нават сухага коласа пры такім ураджай саломы не ўтрымлівае. Слабая, высокая, — дадае Кудзінаў.

— Трэба новыя гатункі. Трэба біялагічная рэканструкцыя расліны, адпаведная ўзроўню тэхнічнага прагрэсу. Каб саломы — кароткая, моцная, колас — тоўсты, — сціснутым кулаком паказвае Іван Раманавіч, якой павінна быць моц новай расліны.

— Кароткая саломы... — усумніўся Яўген Іванавіч. — Але ж і саломы нечага варта. Будзе добрая саломы, — будзе гной. А без яго... — па-гаспадарску разважае ён.

— І то, — згаджаецца Іван Раманавіч.

Тут, на полі палеглага жыта, найбольш адчуваўся ўспрымаюцца няроўныя крокі магутнага тэхнічнага прагрэсу, тут у гаспадарчых мэркаваннях, у простых, здавалася б, размовах вызначаецца далейшы яго кірунак. Толькі тут і могуць узнікнуць і правільна вызначыцца вытворчыя задачы навуцы, знайсціся ніці яе жывой сувязі з жылцём. Гэтыя думы-меркаванні пра заўтрашнія гатункі збожжа, якія найлепш адпавядалі б высокаму ўзроўню земляробства і гаспадарчым патрэбам, выказвалі на высокіх нарадах, у пісьмах навуковым установам, у інтэр'ю не толькі Качур і Кудзінаў. І яны, гэтыя думы-клопаты хлебааробаў пра заўтрашні хлеб, у абагульненым выглядзе паставлены дырэктывнымі органамі перад навукай, як адна з найважнейшых задач.

Мы выйшлі на край поля, куды на газіку прыхаў сакратар парткома калгаса Уладзімір Антонавіч Васюковіч.

ці пяць дацягнулі б. Напэўна. Адзін камбайн спыніўся, і Кудзінаў з Васюковічам кінуліся туды.

— Добры гаспадар, — задоволенна ўсміхаецца Іван Раманавіч і ківае ўслед Кудзінаву. — Бачылі, як адбудаваўся і кароўнік ў яго, і свінарнікі — вачэй не адарваць. Скажу вам, меліярацыя дапамагла. Ураджай які б'ром, бачыць? Меліярацыя балот на Ясельдзе ўсёму нашаму раёну дука памагла. Праўда, было ўсялякае — і перасушалі, і недасушалі. Арганізавалі мы саўгас на асушаных балотах — «Савецкі». Разгарнулі гаспадарку гектараў тысяч на пяць, а вадзіцы не хапае. Глыбакавата ўзялі нашы меліяратары. Але цяпер нічога, выправілі. Сажалкі пабудавалі, вада павінна быць.

Ён курку і, прыжмуркушыся, доўга глядзеў, як побач завіхаліся людзі. Камбайны, нарэшце, крануўся, скіраваўся ў гушчыню палеглага жыта.

Качур дакурку, павярнуўся да мяне і працігваў сваю думку.

— Меліярацыя ўзяла ўвесь наш раён. Ведаецца, што дадуць ясельдзінскія балоты, калі іх асвоім? Адным збожжам гаспадаркі засыплюцца. А мяса колькі! Малака — мора! — і ён узносіць шырока расстаўленыя рукі. — Ну, думаем, нарэшце мы дабраліся да малочных рэк і кісельных берагоў, — рагоча Іван Раманавіч. Супакоіўшыся, расчаравана ківае галавой. — Але не ўсё пайшло гладка. Нейкая дзіўная праява: ураджай падволіўся, надоў выраслі, мяса сталі гаспадаркі даваць куды больш чым раней, а сабекошт прадукцыі расце. Кожны рубель, пушчаны ў вытворчасць, усё менш і менш прыносіць прыбытку. Недарэчнасць нейкая... І яна звязана з тэхнічным прагрэсам. Так, так. Расце вытворчасць — зніжаецца эфектыўнасць. Значыць, нешта ўпусцілі, нечага не дакумекалі...

З'ява, пра якую расказвае Качур, назіралася не толькі ў калгасе «Рассвет», не толькі ў гаспадарках Пружанскага раёна. Была яна агульнай, паўсюднай. Навукова-тэхнічны прагрэс даў сельскай гаспадарцы дасканалыя, магутныя і самыя разнастайныя

кароўнік на тысячу — тысячу дзвесце галоў дазваляе мець самае таннае малако. Адкормачныя фермы буйной рагатай жывёлы на дзесці тысяч галоў, — а свінафермы на дваццаць пяць, а то і на ўсё пяцьдзсят тысяч галоў даюць найбольшы прыбытак на кожны затрачаны рубель. Тэхнічны прагрэс, новая тэхніка патрабуюць і новых форм гаспадарання, больш высокай канцэнтрацыі вытворчасці.

— Канцэнтрацыя — гэта добра. Але дзе ж ты ў адной гаспадарцы, — цяперашняй, я маю на ўвазе, — паясьняе Іван Раманавіч. — Будзеш трымаць тысячу кароў і дваццаць пяць тысяч свінней? Трэба было шукаць выйсце. Не скажу, што мы самі во з такімі вусамі, — і ён рукамі паказвае ўяўныя, на метровы размах, вусы, — і ўсё самі вырашылі. Выйсце нам паказала партыя — калгасна-саўгасныя вытворчыя аб'яднанні.

Ён паведамае, што ў Пружанскім раёне створаны тры калгасна-саўгасныя аб'яднанні. Калгас «Рассвет», на полі якога мы стамі, вызначаны галаўноў гаспадаркай аб'яднання «Дружба». У аб'яднанні пяць гаспадарак, якія скарыстоўваюць асушаныя балоты на Ясельдзе. Каапераваліся, падзялілі між сабой галлы вытворчасці. Цяпер кожная гаспадарка будзе даваць два-тры віды таварнай прадукцыі замест дзесці, калі не больш, ранейшых. «Рассвет» разгортуе гадоўлію нецеляў і будзе прадаваць штогод тры тысячы галоў маладых кароў. Нецеляў будзе гадаваць і калгас «Савецка Беларусь» ды яшчэ вырошчваць насенную бульбу. А калгасы «Чырвоны маяк» і «Імя Леніна» ўзяліся трымаць малочныя фермы. На гэтых фермах будзе па тысячы—тысячы дзвесце кароў. Калгас «Усход» складваецца ад авечнагадоўчал гаспадарка, а саўгас «Савецкі», нядаўна створаны на асушаных балотах, мае найлепшыя ўмовы для вырошчвання насення шматгадовых траў. Насеннікі траў зоймуць да тысячы гектараў. Гэта будзе завод па вытворчасці насення траў.

— Словам, ствараем гаспадаркі індустрыяльнага тыпу, — абагульняе Качур. — Кожная з іх спецыялізуецца на

Вянок Дружбы

Алег ШАСЦІНСКІ

Расія

Мае сябры ад мяне разляцеліся,
як гусі на зімоўку,—
хто ў Маскву,
хто ў Вільнюс,
хто ў Дубулты.
Я хаджу ля карэльскага возера
і прыкідваю:
хто з іх раней прыляціць дамоў,
той і самы надзейны сябар!

Але вакол пустынна і ветрана.
Толькі лісце злітае мне ў ногі.
Які ад лісця мне толк!
Не сябраваць жа з лістам!
Тым больш, што гэта сяброўства

няпаўнае,
калі адзін з сяброў усё кідаецца ў ногі...
Пераклада Е. ЛОСЬ.

Пятро ГАРЭЦКІ

Украіна

3 НОВЫХ ВЕРШАЎ

Там, дзе мае сцэжкі пралягалі,—
Ты засведч, Далёкі мой Усходзе,—
Чуў паўсюдна песню я Купалы,—
Значыць, ён у сэрцах, у народзе!

На Украіне,
Каля гор Урала,
Там, дзе рэк бушуе паўнаводдзе,
Вечарам я песню чуў Купалы,—
Значыць, ён у сэрцах, у народзе!

І душу шчасліва хвалязала
Песня ў грузінскім карагодзе,
Тая песня, што складаў Купала,—
Значыць, ён у сэрцах, у народзе!

Песня,— яна шлях у век праклала
І загартавалася ў народзе.
Як жывы між нас ідзе Купала,—
Значыць, ён у сэрцах, у народзе!

ГОЛАС ДРУГА

Радзьё,
Канчаецца рапсодыя,
Потым хвіля цішы настане...
І палілася, папыла мелодыя,
Ад якой дыхання нестае.

Дык каму так зачароўваць собіна!
Пам'яці правейваю засеў.
Можа, то Казлоўскі,
Можа, Собінаў,
Можа, гэта Лемешава спеў!

І душа, узрушаная, ўспомніла
Даўняе з часіны маладой.
Сэрца грэлі ранішнімі промнямі
Словы песні велічальнай той.

І паўстала, вяснамі раззорана,
З краю ў край у кветках і гаях,
Бітвамі, наваламі не зборана
Бацькаўшчына родная мая.

Слухаю, нібыта шэст коласа...
І, зачараваны, так стаю.
У зніжым, непаўторным голасе
Дружбака старога пазнаю.

З ім бывалі ў полі дзіямі вяснімі,
Халадзілі ногі аб расу...
І вось тыя дні ўжо сталі песнямі
Пра каханне, шчасце і красу.

Усё прыдзірліва і строга,—
Каб не забыць чаго,— збярю.
Вядзі, вядзі мяне, дарога,
Страчай, сястрыца-Беларусь.

Хачу ўдыхнуць, адчуць нанова,
Што грудзі некалі ўзялі:
Паветра ўдых, Купалы слова,
Што гэтак чутна на зямлі.

Што гэтак хораша лунае
Цераз адлегласці і час,
Што ветразь дружбы напінае —
За ўсё найлепшае між нас.

Жакуць, што на свеце ўсё даруецца,
Здрада толькі — аніколі,
Не!
Дзе і ў чым яна ні раскашуецца,
Хоць сваёй драбнотай, а калыне.

Багацець табе душою і расці,
Радасці зямныя ўсе п'ючы.
Іх мацней спазнаеш ты ў вернасці,
Здраду стрэнеш, то з пляча сячы!

Х Л Е Б

Яго ні з чым не параўнаеш.
Жыла ў ім сіла і жыве.
І калі скібку хлеба маеш,
То ўсё набудзецца ў цябе.

Я за таго ўзімаю голас,
З кім у дарозе не прыстаў:
Давайце ўзінем жытні колас
На найвышэйшы п'едэстал.

З Я М Л Я

Зямля жыве. У роснай пазалоце
Яе уранні спавіае ціша.
Тады яна ў любові і турбоце,
Як маці, ніву плодную калыша.

Калі са стэпаў далеч устае
Насустрэч сонцу,— я было адвеку,—
Зямля жыве, і ў клопатах яе:
Усё-усё — дзіцяці-чалавеку.

Запрацаваная.
Да сну ці ёй!
Ці ёй жадаць яшчэ найлепшай раты!
Непрычкаць бы хвілі ні адной,
Каб зноў па ёй ударылі гарматы.

Пераклаў У. П. ПАУЛАУ.

Анатоль ПАРПАРА

Расія

БЕЛАРУСІ

Я, Беларусь, цябе люблю!
Займае нематой дыханне,
Калі ступаю на зямлю,
Дзе я спаткаў сваё каханне.
Тут абеліскі ўзбоч дарог —
У Мінску, Брэсце і Хатыні —
Захоўваюць вякам святыні,
Каменны крык былых трывог.
Падчас, бывае, мне гавораць:
— Ах, зноў пра боль ваенных страг...
Мой голас словам іх не ўторыць,
А памяць горкую салдат

Да сэрца блізка я прымаю
І ўсёй душою абдымаю...

2.

І ўсёй душою абдымаю,
І ты іх думкай абдымаю,
Калі яшчэ матулі — знаю! —
Дасюль заходзяцца слязьмі,
Калі дасюль мы ў паняверцы
Пазбыцца шрамаў не змоглі
Ад той вайны. Нашу я ў сэрцы,
Як боль уласны, боль зямлі.
Таму шчымліва адчуваю
Боль незагойны ўсіх матуль,
Як маці роднай, і дасюль
Іх гора даўняе дзялю,
Таму я тых не дакараю,
Хто любіць іншую зямлю.

3.

Хто любіць іншую зямлю,
Той будзіць добрае натхненне.
Я песняй спаўню і хвалю
Душы высокае імкненне.
Так Рыльке палюбіў Расію,
Так Рэрыч Індыю любіў...
Я гэты мілы край адкрыў
Для сэрца ў юнай роснай сні,
Калі пра подзвігі бацькоў
Паслухаць быль вышын здабытых
Мы на плацдарм былых баёў
Прыходзілі, як следаты.
З тых дзён я гэты край вітаю,
Хаця Расіі гімн складаю.

4.

Хаця Расіі гімн складаю,
Мяне гучае глыб Палесся.
Я недарэмна называю
Дачку любімую Алесся.
Мне спеліць вочы бель бяроз,
І белы свет, што песень поўны,
Такі прасторны і чароўны,
У ім — твай непашторны лёс.
Русь Белая! Вы пабрацімы
З маёй Расіяй! І даўно
Падданыя адной Радзімы
Ва ўсім з табой мы заады.
Братэрскі наш саюз хвалю.
Я, Беларусь, цябе люблю

Я, Беларусь, цябе люблю,
І тых душою абдымаю,
Хто любіць іншую зямлю,
Хаця Расіі гімн складаю.

Пераклаў П. МАКАЛЬ.

ЗАГАВАРЫЎ ГАЙ ЗАЛАТЫ...

Няўмольны час дзень за
днём зрывае лісткі з календа-
ра. Дзень дзесяты... соты... На
дварэ другі месяц восені. І ця-
пер куды б падарожніка ні па-
в'яла дарога, усюды убачыш
ярнія фарбы ліставею. Восені
штодра прыбірае зямлю ў бага-
тае сваё убранне. Прайшла
недалёк па пагорках і ўзлес-
ках, пазаліла іх. Тут дадала
да ўпрыгожання гаёў прыго-
жыя рабінавыя каралі, там —
журныя каруні павуціныя.
Ну, і фарбаў у восені! Ну і вы-
думшчыца яна!

У працаўнікоў вясні заду
засталася вялікая клопата лета.
Сельскія нівы напоўнілі склады
і свіры гаспадарак абжогам,
бульбай, гароднінай, у копнях і
сіртах — духмянае сена. Ад
калгасаў і саўгасаў рэспублікі
ў вясні Радзімы паступіла 1
мільён 287 тысяч тон збожжя.
На сталах хатніх гаспадынь па-
мідоры ў шклянках, закансер-
ваваныя грыбы, густое варэнне,
салаты. У тугія вянкі сплелены
чыбулі і часнок, прыталілі ў
склепах кадушкі з кіслай калу-
стай, гуркам, настойка распра-
глякі. Восені залатыя прынесла
ў кожны дом і хлеб, і да хлеба.

Вёсна ў такі час пераходзіць
на новы распарадак. Спраў і
клопатаў пра будучы хлеб ха-
гае, але вольнага часу стано-
віцца ўсё больш. Мацней гучаць
песні на рэпетыцыйных мастац-
кай самадзейніц, спяшаецца
моладзь у ввчэрнюю школу.
Можна пазней пасядзець ля та-
левізара, пайці ў гості або ў
клуб, пачытаць цікавую кнігу.
На асенні час прыпадае і боль-
шасць вяселляў, святаў ура-
джэня, наваселляў.

Вабліць да сябе і аддалення
ад дарог і сёл узлескі, гаі. Вы
заўважалі напэўна: Ідэш ся-

род вэчназялёных елак, асі-
ярае святло. Здаецца, што
сонца рассыпала свае промні, а
гэта ў барвовасці і золата ап-
рануліся клёны. А колькі гры-
боў у лесе! Яны нібыта зварок
пасталі ля бяроз, пнёў, каб іх
абавязкова убачылі грыбнікі.
І многія людзі спяшаюцца са-
браць лясное багацце для сябе
або аднесці яго на нарыхтоў-
чыя пункты. Толькі грыбавары
Чэрвеньскага, Нарвулінскага і
Докшыцкага раёнаў прынялі
ўжо ад вясельніцтва больш
чым 380 тон сыраежак,
маслят, баравікоў, апёнак і ры-
жыкаў...

Восені адкрыла ў небе і но-
вы гоман птушак. Чароды жу-
равоў, буслоў, ластавак і ін-
шых птушак, якія выраслі і
ўзмацнелі за лета ў беларускім
краі, адлятаюць у цёплыя
краі. Сялета першы клім жу-
равоў, на выхадзе дня, убачыў
на дарозе ў Мар'ілёў. Спрастны-
ваны пазак вёў за сабою га-
нарлівых птушак песенна, пры-
гожа. Ледзь паспеў ён сфата-
раваць. Запаловаўся жура-
вамі і мастаці мінскіх мастац-
ка-афармленчых майстэрняў
Васіль Макараў і Станіслаў Чу-
рскі, якія прыхалі адлюстра-
ваць цяжкі затыч раті Пціч,
прыбрэжыныя лугі, што
ўшчыльную падступілі да лесу.
Ужо не першы дзень працуюць
яны тут над новымі карцінамі
пейзажа. На іх палотнах такса-
ма вельмі многа восені, яркіх
фарбаў.

Асенні дзень часта заканчва-
ецца аранжавым заходам сон-
ца. Часам неба лг гарызонту
падобна на старажытнаю мар-
скую бітву з багаццем чырво-
нага колеру і палаючых ветра-
зляў. Па начах усё гусцей курац-
ца туманы, а раніцай — бага-
тыя халодныя росы. Зусім ма-
ла чакаць зімы сівай засталася.
Р. КАДЗЕТ.

На здымках: адлюстраваны
моманты пары асенняй,
Фота аўтара.

НАДРУКАВАНА Ў «НАСТАЎНИЦКАЙ ГАЗЕЦЕ»

У нумары «Настаўніцкай Га-
зеты» за 16 кастрычніка на
першай старонцы надрукаваны
Заклікі ЦК КПСС да 59-й гада-
віны Вялікай Кастрычніцкай
сацыялістычнай рэвалюцыі.

Другая старонка асаглаўлена
— «Адказная пасада — аргані-
затар». З артыкуламі «Усім ар-
сеналам сродкаў», «Нашчадкі»
ў пошуку», «Складамыя по-
пыху», «У саюзе з бацькамі» тут
выступаюць арганізатар пазна-
класнай і пазашкольнай выха-
вачай работы ўхвальскай сяр-
эдняй школы Крупскага раёна
Р. Касенка, настаўнік Давыд-
Гарадоцкай сярэдняй школы
№ 2 Столінскага раёна І. Даві-
довіч, арганізатары пазнак-
накнай і пазашкольнай выхава-
чай работы сярэдняй школы
№ 12 г. Барысава і Насовіцкай
сярэдняй школы Добоўскага
раёна Р. Пятрышча і М. Куца-
навала.

На трэцяй старонцы пад руб-
рыкай «Слова гісторыкам і
грамадазнаўцам» змешчаны ар-
тыкулы кандыдата гістарычных
наук І. Дроня «Глыбіня і грун-
тоўнасць» настаўніка сярэдняй
школы № 2 г. Чэрвеня Л. Куха-
рэніч «Вялікая спадчына», на-
стаўніка Лясноўскай сярэдняй
школы Капыльскага раёна
В. Жалкоўскага «Неабходная
сувязь».

«У нас у гасцях часопіс «Ма-
ладосць» — такая рубрыка
чвэрцтай паласы.

У нумары за 20 кастрычніка —
падборка інфармацый «Сто рад-
коў мінскіх навін», рэпартаж
А. Сачанкі «Усё — для прывіле-
ванага класа», артыкул канды-
дата філасофскіх навук, дацэнта
Мінскага дзяржаўнага педа-
гагічнага інстытута замежных
моў А. Краснова «Што чалавечу
трэба?».

Пад рубрыкай «Партыйнае
зацікаўленне: справядліва і выбары»
друкуюцца карэспандэнцыі з
Бялыніцкага і Горакскага раё-
наў. Цікава падборка «У сістэ-
ме палітычнай адукацыі».

Газета рэдагуе зборнік «З
народнага слоўніка» і трохсе-
рыйны фільм «Злачынства».
Аўтары — дацэнт, старшы наву-
ковы супрацоўнік Мінскага пе-
дагагічнага інстытута І. А. М.
Горкага П. Сцяцко і І. Крупеня.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

ЗДЫМАЕЦЦА ФІЛЬМ
«ХЛОПЧЫКІ, ХЛОПЧЫКІ...»

САДРУЖНАСЦЬ ТЭАТРАЎ

НА СЦЭНЕ — ГЕРОІ АПОВЕСЦІ
В. ШУКШЫНА

СЫНЫ ПАЛКОЎ

Па ініцыятыве рэдакцыі газеты «Зорька» у рэспубліцы праводзіцца злёт былых сыноў палкоў Савецкай Арміі, падпольшчыкаў, партызанскіх разведчыкаў, якія ў суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны разам са старэйшымі таварышамі змагаліся супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. На працягу пяці гадоў чырвоныя следы шукалі герояў. Зараз у аб'яднаным ім сімвалічным батальёне налічваецца 156 байцоў. Многія з іх прайшлі з баі да Берліна.

Яны і сёння на прэрднім краі. Да баных узнагарод далучылі-

ся ордэны і медалі за мірную працу.

У гэтыя дні каля Лагойска, на месцы былых партызанскіх зямлянак, здымаецца тэлевізійны дакументальны фільм «Хлопчыкі, хлопчыкі...». Аўтарскі калектыў беларускага тэлебачання — сцэнарысты Б. Бярозна і М. Славін, рэжысёр В. Жыгалька, аператар П. Кульгавы — паставілі перад сабой задачу сродкамі нічо расказаць пра подзвігі юных герояў у гады вайны, а таксама пра іх сустрэчы з аднапалчанамі і моладдзю на месцах былых баёў.

В. ПОЛЯК.

ЗАЦІКАЎЛЕНАЯ ГАВОРКА

У зале пасяджэння Рэчыцкага райкома партыі сабраліся работнікі культуры, выкладчыкі агульнаадукацыйных і музычных школ, камсамольскія актывісты. Канферэнцыю чытачоў газеты «Літаратура і мастацтва» адкрыла сакратар РК КПБ Т. Нікіціна. Яна спынілася на вялікай ролі газеты ў ідэйным і эстэтычным выхаванні працоўных і асабліва моладзі. «Штотднёвік «ЛіМ» — патрэбнае, цікавае выданне, — сказала Тамара Іванюна, — і трэба, каб гэтая газета была ў кожнай школе, у кожным клубе, ДOME культуры і бібліятэцы, каб яе чыталі і выкарыстоўвалі работнікі культасветустановаў, настаўнікі, удзельнікі мастацкай самадзейнасці».

Аб рабоце рэдакцыі, яе тэматычнай накіраванасці, планах на 1977 год расказаў намеснік галоўнага рэдактара Аляксандр Капусцін. Загадчык аддзела рэдакцыі Яўгенія Данская гаварыла аб аўтарскім актыве газеты, аб лепшых грамадскіх распаўсюджвальніках перыядычнага друку. Письменнік Мікола Гроднеў прачытаў урывак са сваёй аповесці.

Загадчыца чытальнай залы раённай бібліятэкі Святлана Нячасова і бібліятэкарка з Васілевіч Людміла Налегач гаварылі аб тым, што газета памагае бібліятэкарам прапагандаваць кнігу. Матэрыялы пад рубрыкамі «Сярод кніг», «Паззія», «Дэбют», «Апаваданне, год 1976», «Паэтычны глобус братэрства», артыкулы да юбілейных дат памагаюць у арганізацыі канферэнцый, літаратурных вечараў.

На жаль, на думку прамоўцаў, «ЛіМ» мала друкуе матэрыялаў аб вопыце работы бібліятэк, аб іх знаходках і няўдачах у рабоце. Газета павінна стаць трыбунай перадавога вопыту. Няхай бы на яе ста-

ронках сярод іншых патрэбных рубрык з'явіўся куток «Дзелімся вопытам».

У Прыбыткаўскім сельскім клубе сабраліся працаўнікі саўгаса «Гомельскі», а таксама удзельнікі вядомага ў рэспубліцы народнага хору на чале з яго нязменным кіраўніком заслужаным дзеячам культуры БССР Ф. Пятрэнкам. Тэматычны вечар «Літаратурныя сустрэчы» адкрыў сакратар парткома В. Ганчароў. Ён гаварыў аб тым, што саўгас «Гомельскі» — буйнейшая гаспадарка ў раёне. Сёлетня тут атрыманы высокія ўраджайныя зборы і бульбы. Свае сацыялістычныя абавязальствы калектыў саўгаса паспяхова выконвае. У сваім выступленні сакратар парткома саўгаса сказаў: «Пшыце, таварышы, больш пра сціплы працаўнікоў сельскай гаспадаркі — правафланговых дзесятых пцігодкі, пра рост іх духоўнага сьвету, пра культуру новай сацыялістычнай вёскі».

Намеснік галоўнага рэдактара штотднёвіка «Літаратура і мастацтва» А. Капусцін пазнаёміў прысутных з планами работы рэдакцыі, письменнік Мікола Гроднеў — са сваімі творчымі задумамі і прачытаў урывак з аповесці.

Загадчыца Прыбыткаўскай сельскай бібліятэкі Любоў Галстай і загадчыні раённага аддзела культуры Янаў Румановіч выказалі пажаданне, каб газета часцей друкавала на сваіх старонках баявыя надзённыя і высокамастацкія творы. Трэба дамагацца, каб сістэматычна друкаваліся матэрыялы, якія расказваюць аб перадавым вопыце работы клубных устаноў, бібліятэк і музеяў.

Вечар закончыўся выступленнем Прыбыткаўскага народнага хору, удзельнікі якога выканалі беларускія, рускія і ўкраінскія народныя песні.

ГАСЦЯМ — АПЛАДЫСМЕНТЫ І КВЕТКІ

Паказаная ў Дні польскай літаратуры ў БССР на сцэне Дзяржаўнага тэатра оперы і балета опера С. Манюшкі «Галька» выклікала асаблівае цікавасць у мінчан. Год назад яе паставіў рэжысёр з Вроцлава Валеслаў Янкоўскі. Цяпер для выканання галоўных партый у Мінск былі запрошаны салістка Лодзінскага тэатра Халіна Раманоўска і спявак оперы Шлёнска ў Катовіцах Валеслаў Паўлюс.

Перад спектаклем на авансцэну выйшлі намеснік міністра культуры і мастацтва ПНР Тадэвуш Качмарэк і Генеральны консул Польскай Народнай Рэспублікі ў Мінску Юзэф Мруз. Пад гарачыя апладысменты залы яны ўручылі прадстаўнікам тэатра ганаровы знак «За заслугі перад польскай культурай».

— Гэта самая высокая ўзнагарода нашага міністраства замежным дзеячам літаратуры і мастацтва і творчым калектывам, — сказаў Тадэвуш Качмарэк. — Сёння я перадаю яе вам з асаблівым задавальненнем. У памяці яшчэ свежыя майскія дні, якія падарылі жыццям Варшавы, Лодзі і іншых буйных гарадоў радасць сустрэчы з высокім мастацтвам беларускай балетнай трупы. Садружнасць мінскай і вроцлаўскай опер, удзел вашых спявакоў і танцоўшчыкаў у спектаклях нашых тэатраў, абмен вопытам вытворчай і творчай дзейнасці — усё гэта ўзаемна ўбагаचाе работнікаў мастацтва і яго шматлікіх паклоннікаў.

У слове ў адказ дырэктар тэатра М. П. Шаўчук ад імя калектыву выказаў сардэчную падзяку за высокую ўзнагароду і запэўніў, што культурны сувязі тэатра з творчымі калектывамі братняй Польшчы будуць расці і пашырацца, служачы высякароднай справе ўмацавання дружбы паміж нашымі народамі.

Спектакль, у якім разам з беларускімі выступілі польскія артысты, быў нагляднай ілюстрацыяй гэтаму. Чароўная Галька Раманоўскай, яе манеры, характэрныя, бадай, толькі полькам, польская мова, — гэта і многае іншае, няўлоўнае, але яўна адчувальнае задало, надало спектаклю асаблівае гучанне. І публіка часта загнула локці аркестра апладысментамі, выказваючы сваё захапленне выкананнем такой цяжкай і прыгожай загалоўнай партыі.

Калі змоўне аркестр і сціклі апладысменты, мы зайшлі ў грывёрную палі Халіны. Яна ўсё яшчэ сядзела ў касцюме сваёй любімай гераніі, ахопленая пакутамі беднай дзяўчыны, абманутай панічом.

— Галька мне асабліва дорага не толькі таму, што яна мае суайчынніца і дэзка, — гаворыць Халіна Раманоўска. — У гэтай партыі я 22 гады назад дэбютавала на сцэне Лодзінскай оперы, яшчэ будучы студэнткай кансерваторыі. Тут спяваю і цяпер...

У рэпертуары актрысы — Аіда, Чыа-Чыа-Сан, Яраслаўна з «Князя Ігара» Варадзіна, Ліза з «Шкавай дамы» Чайкоўскага і іншыя вядучыя партыі класічнага рэпертуару. Не раз польская спявачка выконвала іх у тэатрах Грэцыі, Фінляндыі, Югаславіі, ФРГ.

— Але нідае мне не было так прыемна, як тут, — працягвае Раманоўска. — Мінчане вель-

мі гасцінныя, сустрэлі нас, як родных. У тэатры мы на кожным кроку адчуваем клопаты і ўвагу... Вядома, што для актрысы вонкавы выгляд іграе немалаважную ролю. А я не маю таленту рабіць прычоскі. Ці дапамогуць мне ўкладзі валасы так, як іх павінна насіць мая Галька? Гэтае пытанне хвалявала мяне да таго часу, пакуль да галавы не дакрануліся доўкія і далікатныя рукі Маі Зайцавай. Яна выдатны грывёр. Усё роўна хутка, але не спышаючыся, а галоўнае — іменная так, як трэба. У яе добры густ і добрая душа.

Выгляд выглядае, але асноўнае, вядома, унутранае раскрыццё вобраза і выяўленне яго сродкамі вакала. Як бы ні была падрыхтавана партыя, поспех выступлення з незвычайнай трулай паўнасьцю залежыць ад дырэктара. Перад аркестравай рэпетыцыяй я ўбачыла за дырыжорскім пультам маладога чалавека з добрымі, разумнымі вачамі, і адразу супакоілася. Выхаванец Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Леў Ях выдатна валодае «дырыжорскай палачкай». Пад яго кіраваннем вельмі лёгка спяваецца. Ён адчувае, дзе салісту патрэбна паўза, дзе можна «падпаўзаць», дзе ўзмацніць гучанне, а дзе злегку прыглушыць.

Што датычыць аркестра, то ён вышэй усякіх пахаваў. Тое ж самае можна сказаць аб хоры. І салістамі не пакрыўджана

мінская трупа. У філармоніі, на ўрачыстым канцэрце, прысвячаным адкрыццю Дзён польскай літаратуры ў Беларусі, арыю Іонтэка з оперы «Галька» спяваў у суправаджэнні Дзяржаўнага народнага аркестра БССР Аляксандр Дзедзік. Я слухала і думала, — вось быў бы цудоўны партнёр у «Гальцы». Спадзяюся, што яшчэ калі-небудзь мне надарыцца такая магчымасць. Сённяшні Іонтэк — Валеслаў Паўлюс — такі ж гошч, як і я, таму аб ім гаварыць не буду. Другі мой партнёр Януш — народны артыст БССР Аркадзь Саўчанка, мне вельмі імпаанаваў. У яго і голас, і фактура, — усё ёсць, што трэба пачуць, каб спакусіць бедную дзяўчыну.

У оперы часта бывае так: у артыста прыемнае вонкавае аблічча, але слабыя вакальныя дадзеныя, або наадварот — ёсць прыгожы голас, а няма свайго аблічча. Мінскіх салістаў, з якімі мне пашчасціла пець, прырода не абдзяліла... Дзякуй ім за іх майстэрства!..

Удзел салістаў з ПНР у оперы класіка польскай музыкі С. Манюшкі «Галька» надаў спектаклю асаблівае пранікнёнасць і адметны каларыт. Гледчы доўга апладзіравалі артыстам, а выканаўцам галоўных партый паднеслі букеты кветак.

Я. ЧЭСЛАУСКАЯ.

У антракте «Галькі» ўдзяляюцца нюансы: дырыжор спектакля Л. Лех і салісты Галіна Раманоўска (Лодзь) і Валеслаў Паўлюс (опера Шлёнска з Катовіц).

Фота Р. МАЛІШКЕВІЧА.

ПЕРШАЯ ПРЭМ'ЕРА

Героі сатырычнай аповесці-казкі В. Шукшына «Да трэціх пеўняў» ажылі на сцэне Дзяржаўнага тэатра лялек БССР. Гледачы цэпла прынялі прэм'еру спектакля, пастаўленага маладым рэжысёрам В. Казловай. Раней яна ажыццявіла пастаўноўну паэтычнай казкі Анатоля Вяцінскага «Дзякуй, вялікае дзякуй», адзначаную спе-

цыяльнай прэміяй Міністэрства культуры СССР.

Спектакль «Да трэціх пеўняў» — першая прэм'ера тэатра ў новым сезоне. І першая работа калектыву, дзе на сцэне дзейнічаюць не лялькі, а акцёры ў масках.

— Гэты мастацкі прыём падказаны самім аўтарам, яго твораў, пабудаваным на сімвалах

і абагульненнях, — гаворыць рэжысёр. — Нас прывабіла страснасць Шукшына, з якой ён змагаецца супраць бюракратызму, мяшчанства і крывадушнасці. Працуючы над сцэнічным уявабленнем аповесці, мы пастаянна памяталі ірэда письменніка-камуніста: самае амаральнае ў жыцці і мастацтва — гэта хлусня.

Спектакль аформіла мастак пастаноўшчык Л. Герлаван.

БЕЛТА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
Выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэкс 63856

АТ 01490.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не прымае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН,

Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ,

Констанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ,

Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,

Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара),

Уладзімір НЯФЁД, Віктар ПРАТАСЕНЯ,

Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ,

Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакратар),

Рыгор ШЫРМА.